

Nordisk kulturfakta 2023:05

Kulturens roll och nytta i samhällsutvecklingen

En kunskapsöversikt med
utgångspunkt i forskning och de
nordiska ländernas kulturpolitik

Nordiska
ministerrådet

Kulturens roll och nytta i samhällsutvecklingen

Förord	5
Sammanfattning	6
Kulturens samhällsroll i de nordiska länderna	6
Kulturens nytta och påverkan	7
Kulturens betydelse för den ekonomiska utvecklingen	7
Kulturens betydelse för demokrati och hållbar utveckling	7
Kulturens hälsofrämjande betydelse	7
Problematisering och kritiska perspektiv	8
Framtidsfrågor och kunskapsbehov	9
Summary	10
The role of arts and culture in the Nordic countries	10
The impact and benefits of arts and culture	11
The benefits of arts and culture for economic development	11
The benefits of arts and culture for democracy and sustainable development	11
The benefits of arts and culture for health and wellbeing	11
Problematisation and critical perspectives	12
Key policy issues and further knowledge needs	13
Inledning	14
Syfte och frågeställningar	14
Avgränsningar och genomförande	15
Rapportens disposition	16
Kulturens samhällsroll i de nordiska ländernas kulturpolitik	18
Kulturens samhällsroll i historiskt perspektiv	18
Kulturpolitik för nationell enhet och identitet	20
Kulturpolitik för bildning, demokrati och modernisering	21
Kulturpolitik för social utveckling, fördjupad demokrati och mångfald	22
Kulturpolitik för tillväxt, platsutveckling och attraktivitet	23
Kulturpolitik som allsidig utvecklingspolitik	24

Kulturens samhällsroll idag i relation till centrala kulturpolitiska målsättningar	26
Kulturens aktuella samhällsroll i dansk kulturpolitik	26
Kulturens aktuella samhällsroll i finsk kulturpolitik	28
Kulturens aktuella samhällsroll i isländsk kulturpolitik	29
Kulturens aktuella samhällsroll i norsk kulturpolitik	31
Kulturens aktuella samhällsroll i svensk kulturpolitik	32
Kulturens samhällsroll i de självstyrande områdena	34
Den internationella kontexten	35
Aktiv eller passiv instrumentalisering	36
Sammanfattning	36
Kulturens nytta och påverkan	38
Centrala begrepp och tematiska kategoriseringar	38
Kulturens ekonomiska nytta och påverkan	39
Studier om ekonomisk nytta genomförs på olika nivåer	40
Konstens och kulturens positiva ekonomiska påverkan	40
Nyttan och den positiva påverkan problematiseras	43
Kulturens betydelse för demokrati och hållbar utveckling	48
Studier om kultur, demokrati och hållbar utveckling	48
Kulturens positiva påverkan på demokrati och hållbar utveckling	48
Nyttan och den positiva påverkan problematiseras	51
Kulturens betydelse för hälsa och välmående	55
Kulturens positiva påverkan på hälsa och välmående	55
Nyttan och den positiva påverkan problematiseras	58
Sammanfattning	60
Bedömning och diskussion	61
Framtidsfrågor och fortsatta kunskapsbehov	61
Referenser	63
Om den här publikationen	82

Den här publikationen finns även som en webbtillgänglig online-version:
<https://pub.norden.org/nord2023-048>

Förord

Kulturanalys Norden har av Nordiska ministerrådet fått i uppdrag att ta fram kunskapsöversikter på ett antal teman relevanta för den kulturpolitiska utvecklingen i de nordiska länderna. Dessa kunskapsöversikter ska utgöra introduktioner men också erbjuda fördjupning utifrån det aktuella forsknings- och kunskapsläget. Denna kunskapsöversikt har fokus på kulturens samhällsroll i nordisk kulturpolitik samt på forskningen om kulturens samhällsnytta och påverkan inom olika samhällsområden. Rapporten är framtagen inom ramen för Kulturanalys Nordens uppdragsperiod 2022–2024 och är ett bidrag till analysen av kulturpolitiken i de nordiska länderna och en del av Kulturanalys Nordens arbete med att identifiera viktiga kulturpolitiska framtidsfrågor.

Göteborg i januari 2024, Kulturanalys Norden

Sammanfattning

Denna kunskapsöversikt syftar till en samlad analys av hur konstens och kulturens roll i samhällsutvecklingen framhålls i de nordiska ländernas kulturpolitik, och av vilken nytta som länderna tillskriver konsten och kulturen inom olika samhällsområden. Kunskapsöversikten syftar också till en analys av hur forskningen bedömer konstens och kulturens nytta och påverkan inom olika samhällsområden. Översikten utgår ifrån forskning om de nordiska ländernas kulturpolitik och forskning som undersökt konstens och kulturens nytta och påverkan inom olika samhällsområden. Resultaten från kunskapsöversikten sammanfattas nedan.

Kulturens samhällsroll i de nordiska länderna

Konstens och kulturens betydelse för olika delar av samhällets utveckling har under lång tid varit en integrerad del av kulturpolitiken i de nordiska länderna. Konsten och kulturen har över tid dock tillskrivits olika roller i länderna. Dessa olika roller kan sammanfattas i följande punkter:

- konstens och kulturens roll i formandet av nationalstaten och den nationella och språkliga gemenskapen och identiteten
- konstens och kulturens roll i formandet av ett modernt, civiliserat samhälle bestående av ansvarsfulla, bildade och demokratiskt skolade medborgare
- konstens och kulturens roll för demokratisk fördjupning, jämlikhet, mångfald och social utveckling
- konstens och kulturens roll för ekonomisk tillväxt och platsers attraktivitet och utveckling
- konstens och kulturens roll som allsidig befrämjare av samhällets utveckling.

De olika betydelser för samhället som tilldelats konsten och kulturen har utvecklats över tid. Men det har inte varit så att de olika rollerna som konsten och kulturen tillskrivits har ersatt varandra. Snarare har rollerna lagts ovanpå varandra samtidigt som de också har förändrats och preciserats. Det har dock varit en trend i hela Norden att kulturpolitiken, och konsten och kulturen, kommit att betraktas som något som kan bidra till samhällets utveckling i bred bemärkelse. Idag poängteras exempelvis konstens och kulturens nytta för den ekonomiska tillväxten, den regionala utvecklingen, demokratin, den sociala tilliten och sammanhållningen, folkhälsan och miljön.

Kulturens nytta och påverkan

I delar av forskningen framträder en positiv bild av konstens och kulturens påverkan inom olika samhällsområden. I kunskapsöversikten sammanfattas denna forskning inom tre områden: 1) konstens och kulturens betydelse för den ekonomiska utvecklingen, 2) konstens och kulturens betydelse för demokratin och den hållbara utvecklingen och 3) konstens och kulturens betydelse för människors hälsa och välmående.

Kulturens betydelse för den ekonomiska utvecklingen

Kulturverksamheter bedöms i många studier bidra till den ekonomiska utvecklingen på såväl nationell som regional och lokal nivå. I relation till offentliga investeringar på kulturområdet betonas att dessa genererar verksamheter och arbetstillfällen som i sin tur bidrar till ekonomisk aktivitet och ökade skatteintäkter. Forskningen pekar också på att kulturverksamheter genererar intäkter och bidrar till städernas, regioners eller länders turism, vilket i sin tur bidrar till ökad ekonomisk aktivitet inom flera olika branscher. Verksamheter inom kultursektorn bedöms också bidra till kunskapsutveckling, innovation, entreprenörskap och utveckling inom kreativa branscher. Ett rikt kulturliv anses även viktigt för att specifika platser ska kunna locka till sig högutbildad arbetskraft och näringslivetableringar.

Kulturens betydelse för demokrati och hållbar utveckling

Forskningen lyfter särskilt fram konstens och kulturens förmåga att bidra till inkludering, social tillit och sammanhållning, och till att överbrygga sociala och kulturella skillnader i samhället. Forskningsstudier pekar generellt på att konsten och kulturen erbjuder människor möjlighet till uttryck, reflektion och kritiskt tänkande, vilket ses som viktiga delar i ett fungerande demokratiskt samhälle. Kulturdeltagande kopplas också till ökad benägenhet att arbeta ideellt och att delta i allmänna val. Forskningen bedömer vidare att konst och kultur har potential att bidra till positiva attityd- och beteendeförändringar, exempelvis i miljöfrågor och frågor som rör interkulturell tolerans, ideellt engagemang eller att motverka kriminellt beteende.

Kulturens hälsofrämjande betydelse

Konst och kultur bedöms i forskningen särskilt bidra till välmående och välbefinnande och till att motverka problem med psykisk ohälsa. I relation till psykisk ohälsa finns studier som lyfter fram att konst och kultur kan vara viktiga delar i terapeutisk behandling. Konst och kultur bedöms också kunna bidra till att främja hälsosamt leverne, exempelvis genom att i det konstnärliga innehållet

sprida kunskap om näringslära och effekter av droganvändning. Vidare finns studier som pekar på att konst och kultur (t.ex. musik) kan bidra till symptomlindring vid sjukdom och minskade bieffekter av medicinsk behandling. Det finns också forskning som visar på att konst och kultur (t.ex. dans) kan bidra till positiva effekter på sjukdomsförlopp, exempelvis Parkinsons sjukdom.

Problematisering och kritiska perspektiv

I andra delar av forskningen problematiseras den positiva bedömningen av konstens och kulturens nytta och påverkan på individ och samhälle. Kritiken skiljer sig delvis åt beroende på om det handlar om ekonomisk, politisk, social eller hälsomässig nytta och påverkan. Generellt kritiseras dock många studier för brister i metod och forskningsdesign och för att de inte klarlägger några tydliga orsak-verkansamband när det gäller kopplingen mellan konst, kultur och samhällsnytta. Studierna kritiseras också för att inte överväga eller räkna på vad en alternativ användning av de offentliga medel som satsas på konst och kultur skulle kunna generera i termer av exempelvis ekonomiska effekter.

Vidare kritiseras studier för att i många fall rapportera en typ av nytta och påverkan som är svårkontrollerad och som bygger på människors subjektiva upplevelser, vilka snarare är att betrakta som kortsiktiga resultat än långsiktig förändring (detta gäller framför allt studier inom hälsa, demokrati och hållbar utveckling). En vanligt förekommande kritik är att den positiva påverkan överdrivs och övertolkas, exempelvis i kunskapsöversikter. Dessa övertolkningar bedöms sedan fortplanta sig på policynivå, där det enligt kritiska forskare etablerats en alltför förenklad bild av konstens och kulturens nytta och positiva påverkan.

Generellt, men särskilt inom den medicinska forskningen, finns en kritik mot en publikationsbias, där resultat som snarare pekar mot negativa samband eller inga samband alls publiceras och diskuteras i lägre utsträckning. Flera forskningsrapporter lyfter också fram att det finns exempel på att konsten och kulturen kan ha negativ påverkan på ekonomin, demokratin, den sociala sammanhållningen, miljön och hälsan. Sådan negativ påverkan anses inte få vederbörlig uppmärksamhet inom kulturpolitiken och i delar av forskningen.

Sammantaget menar de kritiska forskarna att det etablerats en förenklad bild av konstens och kulturens nytta inom olika samhällsområden. Detta riskerar, menar de, att leda till att konsten och kulturen betraktas som mer betydelsefull än vad den i själva verket är i relation till olika samhällsutmaningar. Därmed finns också en risk för att politikutvecklingen baseras på felaktiga antaganden.

En annan typ av kritik handlar om att fokuset på konstens och kulturens nytta i relation till målsättningar inom andra samhällsområden kan få negativa konsekvenser för den kulturella och konstnärliga utvecklingen. Här pekar forskare

på risken för en förskjutning mot att konsten och kulturen värderas utifrån sina bidrag till mål inom andra samhällssektorer, istället för att den värderas utifrån sina estetiska och konstnärliga värden och kvaliteter. Forskare pekar också på att det är de sistnämnda värdena som fortsatt bör vara utgångspunkten för kulturpolitiken. Denna utveckling problematiseras särskilt i relation till de konstnärliga professionernas autonomi.

Framtidsfrågor och kunskapsbehov

Utifrån arbetet med kunskapsöversikten bedömer Kulturanalys Norden att det finns skäl för kulturpolitiken i de nordiska länderna att ytterligare tydliggöra sitt förhållningssätt till mål inom andra politikområden. Detta gäller exempelvis bedömningar av när det är befogat, och inte befogat, med förväntningar på att konsten och kulturen ska bidra till specifik nytta. Överväganden på detta område bör sättas i tydlig relation till de ideal som står i centrum för kulturpolitiken och som i huvudsak handlar om allas möjlighet att delta i kulturlivet och om konstens och kulturens obundenhet och frihet.

När det gäller fortsatta kunskapsbehov är det en utmaning för forskningen att klarlägga tydliga orsak-verkansamband när det gäller nyttan av konst och kultur inom olika samhällsområden. En tydlig lärdom av arbetet med denna kunskapsöversikt är dock att forskningen om kulturens nytta och påverkan är både mycket omfattande och delvis svåröverskådlig. Det finns därför goda skäl att ta fram ytterligare kunskapsöversikter som sammanfattar och fördjupar sig i olika delar av forskningen inom temat konstens och kulturens samhällsroll.

Summary

The purpose of this literature review is to analyse how the Nordic countries through their cultural policies perceive the role of arts and culture in societal development. The purpose is also to analyse how research within different disciplines assesses the benefits and impact of arts and culture within different societal domains. The review is based on research that has examined the Nordic countries' cultural policies and the societal impact of art and culture. The results of the literature review are summarised below.

The role of arts and culture in the Nordic countries

The importance of arts and culture for various aspects of societal development has been stressed for a long time in the Nordic countries' cultural policies. However, arts and culture in the Nordic countries have, over time, been attributed different societal roles. These different roles can be summarised by the following points:

- the role of arts and culture in the formation of the nation state and in forming a common national identity and linguistic community
- the role of arts and culture in forming a modern, civilised society consisting of responsible, educated and democratically trained citizens
- the role of arts and culture for a deepened democracy, equality and social development.
- the role of arts and culture in supporting economic growth and the attractiveness and development of cities and regions
- the role of arts and culture as an all-round promoter of society's development.

The societal importance that has been attributed to arts and culture has developed over time, and in most Nordic countries, this theme goes back centuries. It is not that different roles have replaced each other. Rather, it is a matter of different societal roles being layered onto each other, as well as adjusted and further specified. However, there has been a long-term trend throughout the Nordics implying that arts and culture, have come to be regarded as something that can contribute to society's development in a broad sense. For example, the benefits of arts and culture are today emphasised in relation to economic growth, regional development, democracy, social trust and cohesion, as well as in relation to public health and the environment.

The impact and benefits of arts and culture

There is a considerable amount of research producing a positive image of how arts and culture influence various aspects of society's development. The literature review summarises this research in three areas: 1) The benefits of arts and culture for economic development, 2) the benefits of arts and culture for democracy and sustainable development, and 3) the benefits of arts and culture for human health and well-being.

The benefits of arts and culture for economic development

The cultural sector, and hence investments in it, are in many studies assessed as contributing to economic development at the national as well as regional and local level. In relation to public investments in the field of culture, it is emphasised that cultural activities contribute to job creation, which in turn generates economic activity and tax revenues. The research also points out that cultural activities generate income on their own and contribute to the tourism development of cities, regions or countries, which leads to economic activity in different economic sectors. The cultural sector is also considered a contributor to innovation, knowledge development and development within creative industries and ultimately also other economic sectors. For specific places (such as cities and regions), a rich cultural life is assessed as attracting, among other things, business establishments and a highly educated workforce.

The benefits of arts and culture for democracy and sustainable development

The research particularly highlights the ability of arts and culture to contribute to inclusion, social trust and social cohesion, as well as bridge social and cultural differences in society. Studies generally point out that arts and culture offer people opportunity for expression, reflection and critical thinking, which are seen as important aspects of a functioning democracy. Cultural participation is also linked to the propensity to participate in voluntary work and general elections. The research further assesses that arts and culture have the potential to contribute to positive attitudinal and behavioural changes, for example, in relation to environmental issues, intercultural tolerance and criminal tendencies.

The benefits of arts and culture for health and wellbeing

Arts and culture are assessed as contributing to increased well-being and life satisfaction, and countering problems with mental illness. In relation to mental illness, there are studies highlighting that arts and culture can be important

elements of therapeutic treatment. Arts and culture are also considered capable of promoting healthy living, for example, by spreading knowledge about nutrition and the effects of drug use in artistic content. Furthermore, there are studies that indicate that arts and culture (e.g., listening to music) can contribute to symptom relief in cases of illness and reduce the side effects of medical treatment. There is also research showing that art and culture (e.g., dance) can have a positive impact on the course of an illness, such as Parkinson's disease.

Problematism and critical perspectives

In other parts of the research the assessment that arts and culture have major benefits and positive impacts on individuals and society is criticised and problematised. The criticism differs somewhat depending on whether it concerns economic, political, social or health factors. In general, however, many studies are criticised for method and research design flaws, in addition to their failure to clarify any cause-and-effect relationships regarding the connection between arts, culture and different types of impacts and benefits. Studies are also criticised for not considering or calculating what an alternative use of public funds invested in arts and culture could generate in terms of, for instance, economic effects.

Furthermore, many studies are called into question for reporting a kind of benefit and impact that is difficult to verify, since it is foremost based on people's subjective experiences. According to critics, these experiences should be regarded as short-term results rather than long-term change (this critique applies primarily to studies in health, democracy and sustainable development). A common criticism is that the positive impact is exaggerated and overinterpreted. These overinterpretations are then judged to be propagated at the policy level, where an overly simplified picture of the positive impact of arts and culture has been established.

In general, but especially in medical research, there are accusations of publication bias, where results that demonstrate a negative impact or zero impact are published and discussed to a lesser extent. Several research studies highlight that there are examples of arts and culture that have negative impact on the economy, democracy, social cohesion, the environment and health, but these are not considered as having received due attention within cultural policy.

To summarise, the critics believe that a simplified view of the benefits of arts and culture in various areas of society has been established. This entails the risk that arts and culture are being regarded as more beneficiary to various social challenges than is actually the case, which may lead to flawed policies.

A different type of criticism is that the focus on the benefit and impact of arts and culture in other sectors of society can have negative consequences for cultural and

artistic development. Here, researchers point to the risk of a shift towards art and culture being valued based on their contributions to goals in other sectors of society, instead of being valued based on aesthetic and artistic values and qualities. This development is also problematised in special relation to the autonomy of people working as artists and in cultural professions.

Key policy issues and further knowledge needs

Based on the work in the literature review, Kulturanalys Norden sees it as important for cultural policy in the Nordic countries to further clarify their approach to the objectives of other policy areas. This applies, for example, to when expectations for arts and culture are justified, or unjustified, as contributing to a specific societal benefit. Considerations in this area should be related to the core values of cultural policy, which are essentially about everyone's opportunity to participate in cultural life and the autonomy and freedom of arts and culture.

In terms of further knowledge needs, it is a continuing challenge for research to clarify clear cause-and-effect relationships regarding the benefits of art and culture in various areas of society. An important lesson learned from the work on this literature review is that research on the benefit and impact of culture is both extensive and partly difficult to overview. There are therefore good reasons to compile additional literature reviews that summarise and delve into different parts of research within the theme of the societal role and impact of arts and culture.

Inledning

I de nordiska ländernas kulturpolitik pekas på konstens och kulturens samhälleliga betydelse och på vikten av konstens och kulturens närvaro i olika delar av samhällslivet. Konstens och kulturens betydelse framhävs exempelvis i relation till demokratin och yttrandefriheten, människors bildning, den sociala sammanhållningen, platsers attraktivitet, den ekonomiska utvecklingen och människors hälsa och välbefinnande (se t.ex. CuPo2025, 2017; Meld. St.8, 2018; Ministry of Education, Science and Culture, 2013; Proposition 2009/10:3). Också i det nordiska samarbetsprogrammet beskrivs kulturen som en drivkraft för en miljömässigt och socialt hållbar utveckling och som viktig för de nordiska ländernas ekonomiska konkurrenskraft (Nordiska ministerrådet, 2020).

Samtidigt rymmer idén om kulturens roll i samhällsutvecklingen flera frågeställningar som länge varit ämne för kulturpolitisk diskussion. En av dessa är vilken roll konsten och kulturen förväntas ha för samhälleliga mål som ligger bortom kulturpolitikens centrala uppgift att möjliggöra allas deltagande i kulturlivet, skapa förutsättningar för konstnärlig och kulturell verksamhet, och värna konstens och de kulturella professionernas frihet och autonomi. En relaterad fråga handlar om hur förväntningar på kulturens nytta inom olika samhällsområden ska balanseras mot exempelvis idealet om konstens och kulturens frihet och målsättningen om allas möjlighet att delta i kulturlivet (se t.ex. Kulturanalys Norden, 2022a, 2022b; Myndigheten för kulturanalys, 2021). Ytterligare en central fråga handlar om vad vi egentligen vet om konstens och kulturens påverkan inom olika samhällsområden.

Det är utifrån dessa frågor som Kulturanalys Norden tagit fram denna kunskapsöversikt. Översikten beskriver hur de nordiska länderna över tid förhållit sig till frågan om kulturens roll för samhällets utveckling, vilken nytta inom andra samhällsområden som idag knyts till konsten och kulturen, samt vilken kunskap som finns om konstens och kulturens faktiska påverkan på individ och samhälle inom olika områden.

Syfte och frågeställningar

Kunskapsöversikten syftar till en övergripande analys av hur de nordiska länderna ser på kulturens roll i samhällsutvecklingen och hur denna roll betraktas i ljuset av ländernas centrala kulturpolitiska målsättningar. Kunskapsöversikten syftar också till att ge en översikt av vilken typ av kunskap som finns om konstens och kulturens nytta och påverkan inom samhällsområden som ligger utanför kulturpolitiken. Syftet är preciserat i följande två frågeställningar:

1. På vilket sätt framhålls konstens och kulturens roll i samhällsutvecklingen i de nordiska ländernas kulturpolitik och vilken nytta och påverkan tillskrivs konsten och kulturen i ländernas kulturpolitik? Hur diskuteras konstens och kulturens nytta och påverkan inom andra samhällsområden i relation till ländernas centrala kulturpolitiska målsättningar?
2. Vilken forskning finns, inom olika områden, om konstens och kulturens nytta och påverkan på individ och samhälle? Vilka olika förhållningssätt till denna kunskap, och till frågan om konstens och kulturens samhällsroll, går att identifiera?

Avgränsningar och genomförande

En central avgränsning gäller hur frågan om kulturens samhällsroll, nytta och påverkan behandlas i kunskapsöversikten. Fokuset i kunskapsöversikten är till stor del på konstens och kulturens roll, nytta och påverkan inom samhällsområden bortom kulturpolitikens centrala målsättningar. I redogörelsen för hur forskningen bedömer konstens och kulturens nytta och påverkan ligger fokus på tre områden som forskningen ägnat särskild uppmärksamhet. Dessa handlar om konstens och kulturens betydelse för ekonomisk utveckling, för demokrati och hållbar utveckling och för människors hälsa.

En begreppslig fråga i kunskapsöversikten är användningen av begreppen konst och kultur. I kunskapsöversikten används ofta begreppsparet "konst och kultur" för att synliggöra att de traditionella konstarterna är centrala när kulturpolitiken och forskningen närmar sig frågan om kulturens samhällsnytta. Samtidigt används begreppet "kultur" på delvis olika sätt inom både forskningen och politiken. Vad som framför allt skiljer sig åt är hur inkluderande begreppet är. Användningen spänner över att främst inbegripa de traditionella konstarterna till att även inkludera kulturella och kreativa branscher i bredare bemärkelse, och ibland också kulturarvsforskningen. Vilket kulturbegrepp som avses i litteraturen är inte alltid tydligt men det kommer att i möjligaste mån tydliggöras i kunskapsöversiktens olika delar.

Kunskapsöversikten genomförs med avstamp i två undersökningar som inkluderar delvis olika typer av material. Den första är en översiktlig analys av vilken samhällsroll konsten och kulturen historiskt och fram till idag har tillskrivits i de nordiska länderna, samt vilken nytta och påverkan som är förknippad med denna roll. Underlaget för denna undersökning utgörs dels av utredningar och policydokument, dels av akademiska texter som analyserar de nordiska ländernas kulturpolitik. När det gäller de akademiska texterna har utgångspunkten tagits i de fyra internationella tidskrifter som Kulturanalys Norden bedömt som mest relevanta i studiet av nordisk kulturpolitik. Dessa är 1) *Cultural Trends*, 2)

International Journal of Cultural Policy, 3) *Journal of Arts, Managements, Law and Society* och 4) *Nordisk kulturpolitisk tidskrift*. Denna undersökning knyter främst an till den första frågeställningen.

Den andra undersökningen är inriktad mot forskning om konstens och kulturens nytta och påverkan inom de tre områden som angetts ovan. För denna undersökning är ovan nämnda tidskrifter fortsatt viktiga men här har sökningen breddats för att även inkludera kunskap från andra forskningsområden. Inte minst återfinns relevant forskning inom områdena medicin, folkhälsovetenskap, psykologi, ekonomi, pedagogik och sociologi. För denna undersökning har även rapporter och utredningar från myndigheter och organisationer ingått (se t.ex. Fancourt & Finn, 2019; OECD, 2022; Zbranca et al., 2022).

Den andra undersökningen har inbegripit utmaningar i genomförandet på grund av den mycket omfattande tillgången på material. Här har därför de forskningsöversikter som redan existerar om konstens och kulturens nytta och påverkan inom olika områden utgjort viktiga utgångspunkter och underlag i arbetet. Sådana översikter finns exempelvis inom området kultur och hälsa (t.ex. Fancourt & Finn, 2019; Staricoff, 2004; Zbranca et al., 2022), kultur och ekonomisk utveckling (t.ex. Dümcke & Gnedovsky, 2013; Langen & Garcia, 2009; Radich, 1992) och kultur, demokrati och hållbar utveckling (t.ex. Cheung et al., 2022; Crossick & Kaszynska, 2016; European Commission, 2023; Galloway, 2006; Jeanotte, 2017). Dessa kunskapsöversikter har varit viktiga guider till ytterligare referenser och exempel på studier inom de olika områdena. Utöver detta har också sökningar genomförts i relation till de tre områdena, framför allt i Google Scholar.

Den andra undersökningen har varit inriktad mot att göra en övergripande sammanfattning av vilken typ av kunskap som finns om konstens och kulturens samhällsnytta och påverkan. Exempel på studier med ett positivt förhållningssätt, och som pekar på konstens och kulturens nytta och positiva påverkan på samhälle och individ lyfts fram. Men denna beskrivning kompletteras med studier som ifrågasätter de forskningsresultat som pekar på kulturens nytta och positiva påverkan, och med studier som har ett kritiskt förhållningssätt till synsättet att kulturen har en specifik roll att fylla i samhällsutvecklingen.

Rapportens disposition

Kunskapsöversikten är indelad i fyra kapitel. Efter inledningskapitlet följer ett kapitel som på övergripande nivå redogör för hur synen på kulturens roll i samhällsutvecklingen utvecklats historiskt i de nordiska länderna. Detta kapitel innehåller också en beskrivning av hur konstens och kulturens roll i samhällsutvecklingen framställs i ländernas kulturpolitik idag. I det tredje kapitlet redogörs för forskning som på olika sätt undersökt konstens och kulturens nytta

och påverkan på individ och samhälle. I det fjärde och sista kapitlet återvänder Kulturanalys till kunskapsöversiktens syfte och frågeställningar och gör en sammanfattande bedömning utifrån det material som presenterats.

Kulturens samhällsroll i de nordiska ländernas kulturpolitik

Det här kapitlet inleds med en övergripande redogörelse för hur konstens och kulturens roll i samhällsutvecklingen utvecklats historiskt i de nordiska ländernas kulturpolitik. Sedan redogörs närmare för hur konstens och kulturens samhällsroll framställs i ländernas kulturpolitik idag och i vilken utsträckning denna roll diskuteras i relation till centrala kulturpolitiska målsättningar. I en avslutande del sätts också de nordiska ländernas syn på konstens och kulturens samhällsroll in i en bredare internationell kontext.

Kulturens samhällsroll i historiskt perspektiv

I texten *All kulturpolitik er instrumentell* argumenterar Geir Vestheim (2008) för att tanken om en icke-instrumentell kulturpolitik är ologisk. En sådan skulle innebära att politiken avsatte resurser och genomförde ansträngningar inom ett samhällsområde utan avsikt. Självklart vill all politik, så även kulturpolitiken, påverka samhället och invånarna skriver Vestheim (2008). Lika sant är naturligtvis att kulturpolitiken *alltid har varit* instrumentell. Detta gäller även tiden innan det etablerades en formell struktur för politikområdet. Det som däremot kan skilja sig åt, över tid och mellan platser och länder, är vilka instrumentella motiv som ligger till grund för kulturpolitiken, hur specifika dessa motiv är, och vilken betydelse motiven får för den konkreta kulturpolitiken (se också Belfiore & Bennet, 2007; Dahl Haugsevje et al., 2020; Gibson, 2008).

Historiskt har konsten och kulturen förknippats med såväl en positiv som en negativ tradition i synen på konstens och kulturens påverkan på individ och samhälle. Aristoteles (384–322 f.Kr.) är den som förknippas med ursprunget till den positiva traditionen och som argumenterade för konstens förädlande och renande effekt på människans intellekt, känsloliv och mentala hälsa. I motsats till detta brukar Platon (428–348 f. Kr.) förknippas med en negativ tradition där konsten och kulturen främst sågs som ett hot mot sanning, kunskapsutveckling och moralisk upprustning (se Belfiore & Bennet, 2007; Carey, 2005; Kulturanalys Norden 2022a).

Sedan upplysningen har den positiva traditionen dominerat i västvärlden. Men tron på konstens och kulturens positiva verkningar har aldrig varit odelat positiv (så var inte heller fallet för Aristoteles). Tvärtom har det alltid funnits aktörer som har argumenterat för att vissa konstformer och kulturuttryck är reellt eller potentiellt skadliga. Det generella mönstret är att den konst och kultur som appellerat till de övre samhällsskikten har varit förknippad med positiva verkningar, medan delar av det som ryms inom begreppet populär- eller masskultur i större utsträckning bedömts kunna vara skadliga (Belfiore & Bennet, 2007; Carey, 2005).

Denna tudelade syn på konstens och kulturens nytta och påverkan har också präglat den kulturpolitiska historien i Norden. Kulturpolitiken har därför historiskt varit inriktad mot att stödja den typ av kultur som ansetts främja goda samhälleliga värden. Vilka värden detta är har förändrats och över tid finns också skillnader i synen på dessa värden i de nordiska länderna, inte minst beroende på ländernas olika utvecklingsprocesser. Vid en genomgång av ländernas kulturpolitiska utveckling är det samtidigt tydligt att konsten och kulturen har tillskrivits liknande roller i länderna, om än vid olika tidpunkter. Dessa roller kan sammanfattas i följande punkter:

- konstens och kulturens roll i formandet av nationalstaten och den nationella och språkliga gemenskapen och identiteten
- konstens och kulturens roll i formandet av ett modernt, civiliserat samhälle bestående av ansvarsfulla, bildade och demokratiskt skolade medborgare
- konstens och kulturens roll för demokratisk fördjupning, jämlikhet, mångfald och social utveckling
- konstens och kulturens roll för ekonomisk tillväxt och platsers attraktivitet och utveckling
- konstens och kulturens roll som allsidig befrämjare av samhällets utveckling.

Nedan redogörs för hur dessa samhällsroller växt fram i de nordiska ländernas kulturpolitik. Dock är några saker värda att påpeka. För det första är det inte så att de olika roller som konsten och kulturen tillskrivits ersätter varandra under olika tidsperioder. Snarare handlar det om att olika perspektiv är mer eller mindre dominanta under olika tidsperioder.

För det andra är det viktigt att återigen påminna om att de nordiska ländernas kulturpolitik också utgår ifrån värden som inte är kopplade till kulturens nytta och påverkan som den undersöks i denna kunskapsöversikt. Sådana värden handlar exempelvis om allas människors rätt och möjlighet att ta del av eller inte ta del av olika kulturuttryck, möjligheter att verka som konstnär och kulturskapare, konstnärlig frihet och konstnärliga och kulturella uttryck som en del av demokratin och yttrandefriheten, liksom mer öppna och obestämda idéer om konstens och kulturens värde för individ och samhälle (se t.ex. CuPo2025, 2017; Meld. St.8, 2018; Ministry of Education, Science and Culture, 2013; Proposition 2009/10:3).

För det tredje har teser om konstens och kulturens negativa påverkan på samhälle och individ under olika perioden spelat en viktig roll i de nordiska ländernas kulturpolitik. Ofta har den negativa påverkan formulerats som motsatsen till den positiva påverkan man velat främja (se t.ex. Blomgren, 2007, 2019; Frenander, 2001, 2014; Hylland 2014).

Kulturpolitik för nationell enhet och identitet

I samtliga nordiska länder har konsten och kulturen historiskt tilldelats en roll i formandet av den moderna nationalstaten, och för den nationella och språkliga gemenskapen och identiteten. Denna roll går längst tillbaka i Sverige och Danmark som är de nordiska länder som tidigast etablerades som självständiga stater. Duelund (2008) och Frenander (2014) beskriver en utveckling som går tillbaka till 1600- och 1700-talet där konst- och kulturlivet först utvecklades i relation till makthavarnas (kungarnas) personliga intressen men också som ett verktyg för att stärka deras makt och legitimitet. Värnandet av kulturarvet och etablerandet av ett antal kulturinstitutioner, i Sverige exemplifierat av Kungliga Operan, 1773, Svenska Akademien, 1786, och Dramaten, 1788, blev bland annat ett sätt att dra positiv uppmärksamhet till kungahuset. I takt med den borgerliga statens framväxt och monarkernas minskade makt under framför allt 1800-talet blev stärkandet av den nationella identiteten och byggandet av sammanhållande symboler ett alltmer framträdande syfte (se t.ex. Duelund, 2001, 2003, 2008; Frenander, 2014; Johansson, 2017; Kleberg & Forsell, 2019; Larsson & Svensson, 2001; se också Harding, 2007).

I Finland och Norge var den tidiga kulturpolitiken ännu tydligare kopplad till det nationella och språkliga identitetsbyggandet. Det hänger samman med dessa länders senare etablering som självständiga stater och mer närliggande erfarenheter av att vara under dominans av främmande makt (se t.ex. Bakke, 2001; Kangas, 2001). I Norge, som under flera hundra år hade präglats av dansk överhöghet, formulerades 1814 i det nybildade Stortinget (i samband med frigörelsen från Danmark) målet att konsten och kulturen skulle bidra till att bygga upp Norge som en självständig kulturnation oavhängig andra länder (NOU 2013:4, s. 27). Det offentliga stödet till konst och kultur blev vid denna tid en viktig del i distanseringen från Danmark och från synen på Norge som en dansk provins. Detta var ett arbete som fortsatte även efter unionsbildningen med Sverige. Under 1800-talet etablerades exempelvis stöd till norsk litteratur, bland annat utifrån syftet att stärka det egna skriftspråket och att etablera en idé om "norskhet" genom att knyta an till de medeltida kungasägnerna och det norska bondesamhällets ideal om självförsörjning (NOU 2013:4). Redan under 1800-talet infördes i Norge också livslånga löner till författare som genom sina författarskap förväntades bidra till formandet av den nationella kulturella identiteten (Vestheim, 2021).

En idé om "finskhet" och nationell enighet utvecklades på ett liknande sätt i Finland med sin historia av både svensk och rysk dominans (Wang, 2016). Det språkliga identitetsbyggandet som en del av den finska kulturpolitiska utvecklingen är dock mer komplext beroende på den stora svenskspråkiga minoriteten som historiskt varit en del av den finska politiska eliten. Därför utvecklades idéer om finskhet som inbegrep att både värna och utveckla finskan och samtidigt försvara det svenska språkets plats i den finska konsten och kulturen (Saukkonen, 2006; Sokka & Kangas, 2006).

På Island, som blev en självständig nation först 1944, har konstens och kulturens roll i nationsbyggandet och för den språkliga och kulturella identiteten präglat landet under andra halvan av 1900-talet (se t.ex. Guðmundsson, 2003; Kabeer, 2022). När det gäller de självstyrande områdena finns det också konkreta exempel på konstens och kulturens betydelse i skapandet av en gemensam nationell identitet och i kampen för självstyre (se t.ex. Skardhamar, 2020).

Kulturpolitik för bildning, demokrati och modernisering

Under 1900-talet, och särskilt från 1930-talet och framåt, utvecklas i de nordiska länderna en allt tydligare ambition att bilda och estetiskt fostra befolkningen genom att göra kulturen tillgänglig för breda folklager (se t.ex. Bakke, 1988; Duelund, 2003; Frenander, 2001; Kangas, 2001; Mangset & Hylland, 2017). Infrastrukturen för kultur började byggas ut genom fortsatt etablering av folkbibliotek, konsthallar, teatrar, konserthus och turnerande verksamheter. Fokus låg på att sprida den kultur som tidigare varit förunnad de övre samhällsskikten. Denna demokratisering av kulturen motiverades i stor utsträckning utifrån dess civilisatoriska verkan på samhälle och individ. Frenander (2001, s. 91) skriver att inte minst den framväxande arbetarrörelsen och socialdemokratin såg den kulturella bildningen som ett sätt att förbereda människor på att "axla en demokratisk och förvaltningsmässig börda i uppbyggnaden av ett nytt samhälle" (se t.ex. Bjurström, 2021; Frenander, 2014; Harding, 2015; NOU 2013:4; Vestheim, 1995, s. 152–157). Enkelt uttryckt skulle konsten och kulturen tillgängliggöras och människor bildas för det moderna, civiliserade och demokratiska samhällets bästa.

Föreställningen om den estetiska bildningens betydelse för utvecklandet av det moderna samhället och den moderna människan hänger också samman med folkbildningsidéns framväxt och stödet till idrottsrörelsen. Som det beskrivs i den norska kulturutredningen från 2013 handlade den samlade politiken om att på olika sätt förädla människor till goda, sunda och ansvarsfulla medborgare. I detta spelade såväl sunt leverne som estetisk bildning en viktig roll (NOU 2013:4, s. 37).

Denna syn på konstens och kulturens roll för samhälle och individ kom att utveckla kulturpolitiken i riktning mot ett välfärdsområde. Staten såg som sitt ansvar att möjliggöra för människor att fylla sin fritid med meningsfullt innehåll. Detta var också en högst bidragande orsak till uppbyggandet av en formell struktur för kulturpolitiken i de nordiska länderna under 1960-talet och 1970-talet (Vestheim, 1994, 1995; se också Kangas, 2001; Kulturanalys Norden, 2022c).

I takt med att konstens och kulturens betydelse för människans och hela samhällets civilisering började betonas blev det även viktigt att motverka människors deltagande i sådan kultur som inte förknippades med en positiv påverkan. I exempelvis Sverige utvecklades från statligt håll bestämda uppfattningar om vilken kultur som skulle kunna bidra till formandet av ansvarsfulla medborgare och vilken

kultur som snarare ansågs motverka detta syfte. Från 1940-talet och framåt togs också flera utredningar fram som explicit pekade ut det som betraktades som dålig eller "värdelös" konst och litteratur (se t.ex. SOU 1956:13; SOU 1972:20; SOU 1974:5).

I flera av de nordiska länderna utvecklades också skatte- och avgiftsmodeller som i grund och botten syftade till att omfördela medel från kulturyttringar som ansågs moraliskt tveksamma till sådan konst och kultur som sågs som angelägen för samhällsbygget (Blomgren, 2007, 2019; Frenander, 2001, 2014; NOU 2013:4, s. 34). Det är samtidigt viktigt att påpeka att det finns skillnader mellan de nordiska länderna i synen på olika typer av kultur, särskilt när det gäller hur utpräglad uppdelningen i hög kontra lågkultur har varit historiskt. Men det är tydligt att kulturpolitiken i alla nordiska länder kommit att bygga på såväl den "positiva" som den "negativa" traditionen.

Kulturpolitik för social utveckling, fördjupad demokrati och mångfald

Från 1960-talet och framåt började distributionstanken och idén om att människor blir goda medborgare genom konsumerande av en viss form av konst och kultur alltmer att problematiseras. I de nordiska länderna började nu istället kulturen som en arena för demokratisk praktik betonas, liksom dess betydelse för jämlikhet och individens frigörelse och möjligheter till inflytande. Skot-Hansen (1999) beskriver det som att det klassiska humanistiska idealet kompletteras med en sociologisk ingång till kulturpolitiken (se också Bache, 2021; Duelund, 2008; Hadley, 2018; Jonsson, 2002). Detta ledde i de nordiska länderna fram till ett synsätt på konsten och kulturen som något som genom sina processer skulle stärka det demokratiska styrelseskicket och sudda ut skillnaden mellan makthavare och folk, och mellan profession och amatörer. Konsten och kulturen förväntades kunna bli en plats där demokrati utövas och människor möts som jämlikar.

Utifrån en dansk kontext fångar Bache (2021) utvecklingen med begreppet "social kulturpolitik" där kulturpolitiken får rollen att verka för att "nedbryde alle arbejdsmæssige, økonomiske, uddannelsesmæssige og sociale barrierer, der hindrede mennesker i at mødes på lige fod" (Bache, 2021, s. 76–80). På ett liknande sätt beskriver Frenander (2014, s. 156) den svenska kulturpolitiken under 1960-talet som en form av "social miljöpolitik". Synsättet som utvecklas är alltså att kulturpolitiken, och konsten och kulturen, ska främja jämlikhet mellan människor. Kulturinstitutionerna började i högre utsträckning betraktas som sociala institutioner som genom sin verksamhet och organisering skulle bidra till minskade sociala klyftor. Decentraliseringstanken som redan var etablerad i de nordiska ländernas kulturpolitik passade väl in i detta synsätt. Decentraliseringen förstärktes också successivt, just utifrån ambitionen att öka människors möjlighet till inflytande över kulturpolitiken och den konst och kultur som skapas.

I linje med ovanstående tog regeringarna i både Sverige och Norge under tidigt 1970-tal fram centrala kulturpolitiska styrdokument som pekar på behovet av en

förändrad kulturpolitik. Detta behov hade sitt ursprung i distributionsstrategins begränsade framgång, men för båda länderna var idén om en utökad demokrati och en vidgad yttrandefrihet som ska omfatta fler grupper i samhället centrala målsättningar (St Meld. 8, 1974, s. 47–48; Proposition. 1974:28, s. 295–302; se också Mangset och Hylland, 2014, s. 59–62; Vestheim, 1995, s. 179–187). Saukkonen (2006) beskriver en liknande utveckling av kulturpolitiken i Finland där fokus under 1960-talet förflyttades till såväl sociala som ekonomiska värden, värden som under 1980-talet kom att få en alltmer framskjuten roll i samtliga nordiska länders kulturpolitik (se också Kangas, 2001).

I någon mening innebär denna utveckling att idén om en nationell enhetskultur som en central del i nationsbyggandet luckras upp till förmån för tankar kring mångfald och mångkultur och olika gruppers möjligheter att utveckla kulturella identiteter (se också Saukkonen, 2017). En del av ovanstående utveckling är också den mer samtida kulturpolitikens fokus på konst och kultur som förändringskraft när det gäller olika gruppers rättigheter (Kulturdepartementet, 2016; se också Regeringskansliet, 2014).

Den politiska ambitionen att decentralisera kulturpolitiken och se konsten och kulturen som en arena för demokrati har också lett fram till specifika satsningar på kulturell demokrati, där människor erbjuds att delta i såväl konstnärliga som kulturpolitiska beslutsprocesser. Detta har gällt enskilda satsningar på konst- och kulturverksamhet, men också varit ett arbetssätt inom andra angränsande områden där konst och kultur integrerats som ett viktigt perspektiv. Bland annat går det att hitta exempel inom bostadspolitik och infrastruktursatsningar. Inom dessa områden har målet då varit att människor ska erbjudas påverkansmöjligheter över närområdet och det offentliga rummets estetiska utformning, och att människors livsmiljöer ska utformas så att dessa i sig skapar förutsättningar för sådant som inflytande, möten och samtal (se t.ex. Kulturministeriet, 2014; Myndigheten för kulturanalys, 2019; SOU 2015:88, s. 83–104).

Kulturpolitik för tillväxt, platsutveckling och attraktivitet

Under framför allt 1980-talet och 1990-talet utvecklas kulturpolitiken i de nordiska länderna mot ett ökat fokus på konstens och kulturens ekonomiska betydelse för kommuners, regioners och länders utveckling. Konsten och kulturen börjar nu också betraktas som något för det offentliga att investera i, inte bara stödja. Det innebär att man från kulturpolitiskt håll alltmer argumenterar för kultur som något som kan ge ekonomisk avkastning för kommun, region och stat. Detta förväntas ske genom den attraktivitet som kulturlivet skapar för turism, företag och befintliga såväl som potentiella invånare (se t.ex. Bache, 2021; Mangset & Hylland, 2014; Skot-Hansen, 1999; Vestheim, 1994).

På detta sätt grundlades en syn på exempelvis konst, kultur och kulturarv som investeringsobjekt som också kan generera inflöde av pengar och attrahera människor och företag, och där satsningar på kultur bidrar till att "sätta platser på kartan". Denna politiska utveckling beskrivs äga rum i både Danmark, Finland, Norge och Sverige (se t.ex. Arnestad, 2010; Bache, 2021, s. 420; Duelund, 2008; Kangas, 2001; Mangset & Hylland, 2014, s. 142–148; Pyykkönen & Stavrum, 2018; Sjöholm 2013; Skot-Hansen, 1999; Vestheim, 1994).

I forskningen om kulturpolitik beskrivs denna period som det stora genomslaget för en instrumentell kulturpolitik i Norden eftersom det innebar att konsten och kulturen på ett tydligare sätt än tidigare började betraktas och motiveras utifrån mål inom andra politik- och samhällsområden (Mangset & Hylland, 2014; Skot-Hansen, 1999; Vestheim, 1994). Samtidigt påpekas i forskningen att det snarare handlar om en ny form av instrumentalisering och legitimering av kulturpolitiken, än att det skulle ha saknats instrumentella motiv tidigare (Mangset & Hylland, 2014; se också Røyseng, 2007; Vestheim, 2008).

Synen på kulturpolitiken som också en del av den ekonomiska utvecklingspolitiken har varit särskilt stark på kommunal och regional nivå. Detta hänger samman med att dessa nivåer har fått en allt viktigare roll i ländernas tillväxtpolitik, i frågor som rör infrastruktur, arbetsmarknad och besöksindustri (Bache, 2021, s. 218–227, 417–420; Blomgren & Johannisson, 2014; NOU 2013:4, s. 39–40; Vestheim, 1994). Detta har bidragit till att kultursektorn och dess verksamheter i någon mån har kommit att betraktas som näringar som kan generera regionala konkurrensfördelar. Ett begrepp som *kulturella och kreativa branscher*, KKB, har blivit viktigt för att beskriva denna utveckling, men rymmer i själva verket mycket mer än den konst och kultur som traditionellt varit i fokus för de kulturpolitiska insatserna (Bjurström et al., 2013).

Kulturpolitiken på statlig nivå i de nordiska länderna har inte varit lika explicit i målsättningen att kulturen ska bidra till den ekonomiska utvecklingen. Samtidigt har det funnits en statlig styrning mot utvecklandet av kreativa regioner och ett statligt stöd för en kombinerad kultur- och näringspolitik i de nordiska länderna. Och även på statlig nivå har det funnits en syn på konst, kultur och kulturell kompetens som något som förväntas bidra till den nationella konkurrenskraften (se t.ex. Bache, 2021; Kulturministeriet, 2000; Proposition 2015/16:132; Government of Denmark, 2003). I exempelvis den danska regeringsdeklarationen från 2011 skrevs också fram att kulturpolitiken ska ha ett särskilt fokus på att främja den ekonomiska tillväxten (Statsministeriet, 2011).

Kulturpolitik som allsidig utvecklingspolitik

De perspektiv på konstens och kulturens roll i samhällsutvecklingen som växt fram i de nordiska länderna har kommit att utvecklas till ett kulturpolitiskt perspektiv där konsten och kulturen anses bidra till samhällsutvecklingen i bred bemärkelse. Det

kan beskrivas som att de olika funktioner som konsten och kulturen har tilldelats över tid har lagts ovanpå varandra (Henningssen, 2015; se också Bille, 2022; Saukkonen, 2017). Men funktionerna har också förändrats, utvidgats och preciserats. Exempelvis uppfattas konsten och kulturen idag både ha rollen som sammanhållande kraft och som arena där människor ska ha möjlighet att uttrycka olika identiteter (se t.ex. Johannisson, 2012). Tron på den kulturella bildningens betydelse för demokrati och civilisation är på många sätt intakt, men den har också utvecklats i mer tolerant riktning när det gäller vilken konst och kultur som bedöms ha ett värde ur dessa aspekter.

Forskningen om kulturpolitik ger en bild av att kulturpolitiken, och konsten och kulturen, i Norden idag förväntas bidra och leverera positiva effekter inom så vitt skilda områden som demokrati, hälsa och välbefinnande, ekonomisk tillväxt, social utveckling, inkludering, mänskliga rättigheter, integration, den lokala och nationella sammanhållningen, miljön (exempelvis klimatet) och regioners och kommuners platsutveckling och attraktivitet (se t.ex. Blomgren & Johannisson, 2014; Dow et al., 2023; Iversen, 2013; Laitinen et al., 2020; Myndigheten för kulturanalys, 2019, 2021; Sjöholm, 2013; Wang, 2016). Røyseng (2009) skriver i detta sammanhang om vad hon benämner som en kulturpolitisk "godhetsregime" som

vitner om en nærmest ubegrenset tro på de gode kreftene kunsten og kulturen representerer. Alt ondt i samfundet, hva enten det gjelder sløvhed, dovenskap, passivitet, dårlige oppvekstvilkår, segregering eller rasisme, kan fordrives med kunst og kultur. Alt som har gått i stykker, kan bli helt igjen i møtet med kunst og kultur. (Røyseng, 2009, s. 7.)

I de nordiska länderna, liksom internationellt, knyts också kulturpolitiken, och konsten och kulturen, allt oftare till genomförandet av Agenda 2030 och dess mycket breda hållbarhetsagenda. Såväl myndigheter som kulturinstitutioner i de nordiska länderna har idag uppdrag att arbeta med dessa frågor (se t.ex. Meld St. 22, 2023; Myndigheten för kulturanalys, 2021; Finansministeriet, 2023).

Perspektiv på kulturens roll och nytta är dessutom under ständig utveckling. Ett aktuellt tema är exempelvis konstens och kulturens roll i kris- och krigssituationer (se t.ex. McWilliams, 2022; Statsrådet, 2023). Ett resultat av denna mångfacetterade syn på konstens och kulturens roll och betydelse är att behovet av samverkan mellan kulturpolitiken och andra politikområden, såsom näringspolitiken, miljöpolitiken, hälsopolitiken och bostadspolitikerna, alltmer har kommit att betonas.

Ett av de områden som från politiskt håll kommit att framhävas i de nordiska länderna är kopplingen mellan konst och kultur å ena sidan, och människors hälsa och välbefinnande å den andra. Här finns, liksom inom flera av de andra områdena, många exempel på politiska initiativ på olika nivåer för att stärka denna koppling och för att använda konst och kultur i medicinskt och hälsofrämjande syfte (se t.ex. Baklien och Carlsson, 2000; Finnish Parliament, 2019; Jensen, 2019; Jensen &

Bonde, 2020; Kulturdepartementet, 2017; Region Skåne, 2023; se också Dow et al., 2023). Detta är också ett av de områden där det forskats allra mest när det gäller konstens och kulturens nytta och påverkan, vilket återknyts till i rapportens nästa kapitel.

Kulturens samhällsroll idag i relation till centrala kulturpolitiska målsättningar

I detta avsnitt belyses hur konstens och kulturens samhällsroll uttrycks i de nordiska ländernas aktuella kulturpolitiska dokument och hur denna roll betraktas i ljuset av ländernas centrala kulturpolitiska målsättningar. Hur de centrala kulturpolitiska styrdokumenterna är utformade skiljer sig åt för de olika länderna och därför refereras i vissa fall en större mängd dokument och strategier. Av samma skäl har det i några fall varit nödvändigt att också referera till utredningar och forskning om ländernas kulturpolitik. Fokus ligger på den statliga kulturpolitiken men såväl regionala som kommunala perspektiv integreras i redogörelsen.

Kulturens aktuella samhällsroll i dansk kulturpolitik

I Danmark saknas ett samlat kulturpolitiskt dokument som beskriver kulturpolitikens aktuella mål och motiv. Det senaste dokumentet som kan liknas vid ett sådant är strategin *Kultur for alle – kultur i hele landet* från 2009 (Kulturministeriet, 2009). Detta dokument utgör dock inte en presentation av en samlad kulturpolitik utan kan snarare beskrivas som ett översiktligt visionsdokument med fokus på allas deltagande i kulturlivet. I *Kultur for alle* poängteras särskilt kulturens roll som sammanhållande kraft och dess betydelse för att ge befolkningen gemensamma referensramar. Två av de senaste dokumenterna med bäring på frågan om kulturens roll i samhällsutvecklingen är annars 2023 års kulturpolitiska redogörelse från Kulturministeriet och den nuvarande regeringens programförklaring från året innan (Kulturministeriet, 2023; Statsministeriet, 2022). I dessa dokument betonas återigen kulturens roll för den nationella och sociala sammanhållningen, dess betydelse för den danska identiteten och den värderingsmässiga gemenskapen. Vidare pekas kulturens ekonomiska betydelse ut och att kultur är en god affär (god företning) för Danmark, inte minst genom att den fungerar som katalysator för besöksnäringarna. Även kulturens roll för folkhälsan betonas tydligt (Kulturministeriet, 2023; Statsministeriet, 2022).

I programförklaringen som regeringen enats om tillsammans med sina samarbetspartier identifieras också en framtida viljeriktning där konstens och kulturens roll för samhällsutvecklingen ska utvecklas ytterligare genom att

[n]edsætte et råd, der kan afdække og diskutere, hvordan kunst og kultur kan bidrage til at løse tidens store kriser, herunder klimakrisen, naturkrisen,

velfærdskrisen og trivselskrisen. (Statsministeriet, 2022, s. 51.)

I programförklaringen understryks också behovet av att formulera en samlad kulturpolitik, vilket är något som hitintills har saknats i en dansk kontext (Statsministeriet, 2022, s. 51).

I den danska kulturpolitiken har idén om konstens och kulturens autonomi och frihet varit ett centralt ideal som utvecklats över tid (se Bache, 2021). Detta gäller även målsättningen att så långt som möjligt skapa förutsättningar för allas deltagande. Ser vi till de aktuella kulturpolitiska dokumenten och skrivningarna är resonemangen om relationen mellan de olika idealen och målsättningarna få. När det gäller målet om allas möjlighet till deltagande ges i huvudsak uttryck för perspektivet att kulturens roll i olika delar av samhällsutvecklingen också kan gynna deltagandet, exempelvis genom att kulturen blir mer närvarande inom olika samhällsområden och sektorer. När det gäller relationen mellan kulturens roll för samhällsutvecklingen och idealet om konstnärlig frihet diskuteras inte detta på något tydligt sätt i de aktuella kulturpolitiska dokumenten.^[1]

Det går däremot att hitta politiska resonemang om balansen mellan kulturens förväntade samhällsnytta och värnandet av kulturlivets oberoende om man går tillbaka i tiden. I Kulturministeriets redogörelse för samverkan mellan kulturlivet och näringslivet från 2000 skrivs exempelvis att

[r]edegørelsen slår fast, at tilstedeværelsen af en fri og uafhængig kunst er helt afgørende for samfundet. Derfor skal et tættere samspil mellem kultur- og erhvervspolitikken på ingen måde føre til, at den offentlige støtte til den frie kunst mindskes. Eller føre til at kommercialisere kunstens frie rum. Et tættere samspil mellem kultur og erhverv vil aldrig fungere som et alternativ til den frie kunst. (Kulturministeriet, 2000, s. 8, se også s. 19.)

Även i Danmarks strategi för internationellt kulturutbyte som gällde 2017–2020 diskuteras kulturens roll och betydelse för samhällsutvecklingen i relation till konstens och kulturens autonomi. Inledningsvis motiveras kulturutbytet i stor utsträckning utifrån dess nytta för marknadsföringen av Danmark som kulturnation, turistmål och exportland. Strategin pekar också på behovet av att de satsningar och projekt som genomförs inom kulturutbytet mellan danska regioner och kommuner och andra delar av världen byggs kring en gemensam berättelse om Danmark och de värden som landet representerar, exempelvis demokrati, yttrandefrihet, tillitskultur, kreativitet och konstnärlig frihet. De länder som prioriteras i utbytet har också delvis valts ut utifrån deras intresse som exportmarknader (Kulturministeriet, 2017). Samtidigt pekar strategin på betydelsen av att konstens egenvärde utgör utgångspunkt för kulturutbytet och att man vill

1. Förslaget om att tillsätta ett råd som kan utvärdera hur konsten och kulturen kan bidra till att lösa samtidens stora kriser ledde dock till diskussion och debatt om regeringens syn på att använda kulturen för politiska syften (se t.ex. Danmarks Radio, 2023; Weitze, 2023)

bidrage aktivt til at udbrede fortællingerne om Danmark i respekt for armslængdeprincippet og kunstneres ret til frit at udtrykke sig igennem deres værker. Kunsten har i kraft af sit frie udtryk en selvstændig betydning, som ikke lader sig diktere. Kultur- og kunstprojekter sættes derfor ikke i verden for at fremme en bestemt opfattelse af Danmark udadtil. (Kulturministeriet, 2017, s. 6.)

Här kan den tvetydighet identifieras som är påtagligt närvarande även i övriga nordiska länders kulturpolitiska dokument, där vikten av konstens och kulturens egenvärde och autonomi hävdas samtidigt som konsten förväntas skapa nytta inom andra politikområden. Denna tvetydighet eller dubbelhet är något som påpekats också i forskningen om kulturpolitik (se t.ex. Johannisson, 2006, s. 88).

Kulturens aktuella samhällsroll i finsk kulturpolitik

I Finland har Kulturministeriet över tid tagit fram två kulturpolitiska strategier, vilka dock inte har status som regeringsdokument. Den första strategin publicerades 2009 och var tänkt att sträcka sig fram till 2020, och den andra togs fram 2017 och avser perioden fram till 2025 (Ministry of Education, 2009; Ministry of Education and Culture, 2017). Båda strategierna har karaktären av översiktliga programförklaringar där också konstens och kulturens roll i samhällsutvecklingen pekas ut på övergripande nivå. När det gäller dessa frågor är skillnaderna små mellan de båda strategierna. I båda strategierna återfinns ett fokus på kulturens roll för den ekonomiska och sociala utvecklingen och för människors hälsa och välbefinnande. I den senare strategin är dock resonemangen mer utvecklade och det tydliggörs i större utsträckning vilken typ av påverkan som förväntas och som ska följas upp.

I den aktuella strategin (Ministry of Education and Culture, 2017) slås fast att kulturen har en mängd positiva effekter inom olika samhällsområden och för individers välbefinnande:

Culture is relevant to our lives and the functioning of society at large in many ways. There is a large amount of research-based information on the educational, social and economic roles of culture and its sectors. (Ministry of Education and Culture, 2017, s. 17.)

I "visionen" för Finlands kulturliv 2025 skrivs också att "[arts] and culture [shall] have a wide impact on daily life, society at large and the economy" (Ministry of Education and Culture, 2017, s. 32). I strategin beskrivs sedan de ökade förväntningarna på kulturen att bidra till hållbar utveckling inom olika områden och även hur kulturpolitikens effekter ska bedömas inom olika områden. I termer av samhällelig påverkan lyfts här kulturens inverkan på Finlands exportinkomster, sektorns bidrag till BNP, till Finlands internationella konkurrenskraft, på människors hälsa och välbefinnande och på utbildnings- och bildningsnivån i samhället (Ministry of Education and Culture, 2017, s. 37).

I statsbudgeten för 2023 betonas specifika kulturinstitutioners uppdrag att bidra till ett antal "samhälleliga effektmål" som rör den demokratiska, jämlika och hållbara samhällsutvecklingen (Finansministeriet, 2023, anslag 80). I regeringsprogrammet från 2023 betonas också kulturens betydelse för den övergripande säkerheten och den nationella samhörigheten, men också dess betydelse för att stärka välfärden och den hållbara utvecklingen. I regeringsprogrammet poängteras särskilt ambitionen att stärka samarbetet mellan kulturpolitiken och social- och hälsovårdspolitiken med målet att "i större utsträckning utnyttja konst och kultur samt motion inom den förebyggande social- och hälsovården" (Statsrådet, 2023, s. 98; se också Jakonen & Renko, 2023).

När det gäller relationen till målsättningar som rör konstens och kulturens oberoende och allas möjligheter till deltagande i kultursektorn, skrivs dessa målsättningar fram mycket tydligt i de centrala kulturpolitiska dokumenten. De sätts dock inte i någon specifik relation till varandra eller till kulturens roll i samhällsutvecklingen utan formuleras i huvudsak oberoende av varandra.

En liknande syn på kulturens roll för samhällsutvecklingen återfinns i den kommunala kulturpolitiken i Finland. Detta sammanfattas både på övergripande nivå och i relation till specifika kommuner (Hirvi-Ijäs et al., 2020). I rapporten av Hirvi-Ijäs et al. (2020) pekas på att den kommunala kulturpolitiken i Finland integrerat olika typer av sociala och ekonomiska aspekter i sin syn på konstens och kulturens roll för den lokala utvecklingen. Bland annat pekas på kulturens roll för städers attraktivitet, konkurrenskraft och näringsliv liksom dess roll för människors hälsa och välbefinnande och även för det sociala utvecklingsarbetet (Hirvi-Ijäs et al., 2020).

Kulturens aktuella samhällsroll i isländsk kulturpolitik

Island tog fram sin första, och nu gällande, kulturpolitiska policy 2013 (Ministry of Education, Science and Culture, 2013). Policyn är översiktligt formulerad och utgångspunkten är att den ska fungera som ett vägledande styrdokument på kulturområdet för såväl regering som lagstiftande församling och som ett stöd i planeringen av mer konkreta kulturpolitiska insatser. Policyn som helhet pekar sammanfattningsvis på kulturens samhällsroll inom några olika områden:

- kulturens betydelse för sammanhållningen och den nationella identiteten
- kulturens betydelse för den ekonomiska utvecklingen och turismen
- kulturens betydelse för demokrati, tolerans och rättvisa
- kulturens betydelse för människors livskvalitet och välbefinnande.^[2]

2. Se också den nuvarande regeringens regeringsplattform, vilken ger uttryck för en liknande syn, särskilt i relation till kulturlivets betydelse för Islands attraktivitet och besöksnäringar (Government of Iceland, 2022).

I policyns introduktionsdel formuleras kulturens samhällsroll som att

[a] varied cultural life also contributes to general well-being in society and promotes equality. Participating in cultural activities is conducive to a full life and stimulates positive interaction between different social groups and generations. Cultural activities are also a key factor in the development of tourism. (Ministry of Education, Science and Culture, 2013, s. 1.)

I policyn betonas särskilt kulturarvets betydelse för den isländska identiteten och som en sammanhållande kraft. Även det isländska språket lyfts fram i relation till den nationella identiteten. När det gäller olika grupper beskrivs kulturens roll som särskilt betydelsefull för barn och ungdomars uppfostran genom att

[a]ccess to culture makes them [barn och ungdomar] more broad-minded and tolerant and cultural participation enhances their sense of democracy, justice and historical context. This makes them more likely as citizens to adopt a mature and skilful approach to participation in society. (Ministry of Education, Science and Culture, 2013, s. 6.)

Här framträder med andra ord synen på konstens och kulturens betydelse för det demokratiska och civiliserade samhället. När det gäller andra kulturpolitiska målsättningar är breddat deltagande en viktig aspekt i den isländska kulturpolitiska policyn, och det påpekas att de stora kulturinstitutionerna har ett särskilt ansvar för att bredda publikunderlaget. Även betydelsen av den konstnärliga friheten lyfts fram, och vikten av att politik och myndigheter håller armlängds avstånd till det konstnärliga arbetet:

Freedom of expression is a basic condition of cultural life, and the government has an obligation to safeguard that freedom by every means available. Public authorities must not attempt to influence creative activity or the content of the arts or other parts of cultural life. (Ministry of Education, Science and Culture, 2013, s. 11.)

När det gäller hur konstens och kulturens samhällsroll diskuteras i relation till frågor om konstnärlig frihet finns formuleringar som pekar i olika riktningar. Å ena sidan poängteras att när det gäller internationellt kulturutbyte som bedöms vara till nytta för landets internationella relationer, måste främjande av isländsk kultur utomlands ske på konstens egna villkor. Å andra sidan skriver man att

[t]he government's support for cultural and artistic life must be in harmony with contemporary trends with due regard to diversity, continuity, and the language, heritage and history of Iceland. (Ministry of Education, Science and Culture, 2013, s. 5.)

Regeringen påpekar också att den å ena sidan erkänner de offentliga kulturinstitutionernas självständighet men att de å andra sidan förväntar sig att chefer och anställda på dessa institutioner "maintain a high degree of professionalism". (Ministry of Education, Science and Culture, 2013, s. 3).

Kulturens aktuella samhällsroll i norsk kulturpolitik

Kulturpolitiken i Norge är etablerad i ett antal så kallade meldingar. Meldingarna är inriktningsdokument från Norges regering som presenteras för Stortinget och som är tänkta att ligga till grund för framtida åtgärder. Den senaste meldingen som tar ett helhetsgrepp på kulturpolitiken är Meld. St. 8 (2018–2019) *Kulturens kraft – kulturpolitikk for framtida*. Dokumentet grundar sig i stor utsträckning på den kulturutredning som presenterades 2014 (NOU 2013:4).^[3]

I *Kulturens kraft* finns ett specifikt kapitel som behandlar konstens och kulturens roll i samhället. Här beskrivs att konsten och kulturen har en central roll i det moderna samhället och att kulturpolitiken har

innverknad på mange andre politikkområde og kan gi viktige bidrag til måloppnåing i både næringspolitikk, utdanningspolitikk, velferdspolitik, klimapolitikk, integreringspolitikk, utanrikspolitik, forsvarspolitik, folkehelsepolitikk og forebygging av kriminalitet. Kulturen medverkar till å fremje læring, kreativitet og skaparkraft i omstillinga av norsk økonomi og nærings- og arbeidsliv. Slik kan kulturpolitikken gi positive bidrag i omstillinga av Norge. (Meld. St 8 2018, s. 17–18.)

Det är inte tydligt i meldingen hur kulturpolitiken och konsten och kulturen bidrar till mål inom alla dessa områden, men det som meldingen framhäver är konstens och kulturens möjligheter att sätta dagordningen för vilka samhällsfrågor som diskuteras, synliggöra dessa och på så sätt bidra till en positiv samhällsförändring. Som exempel tas att konstnärer genom sitt samhällsengagemang i Norge synliggjort alltifrån situationen i Mellanöstern, bidöden, nedsmutsningen av haven och klimatförändringarna, sociala orättvisor och de negativa konsekvenserna av oljeutvinningen. Som ett konkret exempel tas också det norska kulturrådets årskonferens 2018 som hade temat *Kunst og kultur i miljøkrisens tid*. På konferensen behandlades konstens och kulturens roll, möjligheter och ansvar i relation till klimatförändringarna och miljöförstörelsen (Meld. St. 8, 2018, s. 15; se också Meld. St. 22, 2023, s. 39).

Ett mycket viktigt tema i *Kulturens kraft* är konstens och kulturens betydelse för byggandet av det demokratiska och civiliserade samhället. I dessa delar betonas konstens och kulturens roll för människors bildning och att

[k]unnskap om kunst og kultur kan lære oss å sjå at ytringar kan vere forskjellige, både når det gjeld form og innhald, og at den enkelte kan oppfatte og tolke ytringar ulikt. Slik kan kulturlivet medverke til å byggje menneske som er trygge og opplever meistring, gjennom å ytre seg og delta aktivt i samfunnet. (Meld. St 8 2018, s. 79.)

Enligt regeringen kan konsten och kulturen med andra ord bidra till att träna oss i

3. Ytterligare två meldingar är relevanta att nämna i det norska kulturpolitiska sammanhanget. Dels meldingen *Oppleve, skape, dele* (Meld. St. 18, 2021) med fokus på barn och unga, dels meldingen *Kunstnarkår* (Meld. St. 22, 2023) med fokus på konstnärspolitik.

demokrati genom att ställa oss inför olika perspektiv och åsikter. Kulturen kan också bidra till gemenskap och inkludering genom att samla människor med olika social och kulturell bakgrund, vilket främjar tillit, tolerans och respekt mellan enskilda och mellan grupper av människor. På detta sätt fungerar kulturen som en civiliserande kraft och kan motverka splittring och framväxten av extrema åsikter. Samtidigt lyfter regeringen konstens och kulturens roll också för minoriteters kollektiva identitetsbyggande. Utöver detta framhäver meldingen konstens och kulturens ekonomiska betydelse genom framför allt de kulturella och kreativa branscherna, samt att konsten och kulturen har en viktig funktion i det internationella samarbetet och alliansbyggandet (Meld. St 8 2018).

När konstens och kulturens samhällsroll beskrivs i den norska kulturpolitiken påpekas samtidigt behovet av att hävda konstens och kulturens egenvärde och autonomi. På samma sätt betonas att konstens och kulturens värde för människor kan vara mycket olika och handla om alltifrån underhållning till reflektion, identitet, engagemang, insikter och lärande. I de norska kulturpolitiska målen som helhet är också ett fritt och självständigt kulturliv ett av de övergripande målen. Andra handlar om att kulturlivet ska vara tillgängligt, högkvalitativt, upplevas som relevant och representativt, främja bildning och reflektion och präglas av förmåga till förnyelse och internationellt genomslag. Kulturpolitiken ska också stärka det norska språket och de nationella minoritetsspråken (Meld. St 8 2018, s. 37–42).

När det gäller relationen mellan de olika målsättningarna berörs dessa på övergripande nivå, men kopplingen till kulturens roll i samhällsutvecklingen är förhållandevis vag. I *Kulturens kraft* konstateras att idealet om konstnärlig frihet, armlängds avstånd och kulturlivets oberoende på olika sätt behöver balanseras mot målet om allas möjlighet att delta i kulturlivet. I meldingen pekas också på behovet av en löpande diskussion om spänningsförhållandet mellan konstnärlig frihet och andra legitima kulturpolitiska mål (Meld. St 8 2018, s. 38).

Norge har som enda nordiska land, en kulturlag som antogs första gången 2007. Lagen är för närvarande under revidering och regeringen föreslog under våren 2023 ett tillägg som gör gällande att principen om armlängds avstånd ska respekteras och att "konkrete beslutningar i hovedsak skal fattes på bakgrunn av kunstnerisk eller kulturfaglig skjønn" (Kultur- og likestillingsdepartement, 2023; LOV-2007-06-29-89).

Kulturens aktuella samhällsroll i svensk kulturpolitik

Den senaste svenska kulturpolitiska propositionen *Tid för kultur* är från 2009 (Proposition 2009/10:3). I detta dokument formuleras målen för den svenska kulturpolitiken som handlar om att konsten och kulturen ska vara en obunden kraft, att alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet och att "kreativitet, mångfald och konstnärlig utveckling ska präglade samhällets utveckling" (Proposition 2009/10:3, s. 26).

Propositionen föregicks av en utredning som föreslog att kulturpolitiken skulle

förnyas genom att utvecklas till en form av "aspektpolitik" (SOU 2009:16, s.97). Idén med aspektpolitiken var att "framhäva betydelsen av att kulturell kompetens och kreativitet används för att främja en socialt, miljömässigt och näringslivsmässigt hållbar utveckling" (SOU 2009:16, s. 98). I utredningen konkretiseras detta i relation till utbildningspolitiken, näringspolitiken, tillväxtpolitiken, hälsopolitiken och miljöpolitiken. Inom dessa politikområden föreslås kulturpolitiken få en tydligare roll för politikområdenas måluppfyllelse. I relation till miljöpolitiken återfinns även förslag på att konsten och kulturen genom sitt innehåll ska kunna påverka människors attityder i miljöfrågor (SOU 2009:16, s. 219).

Genomslaget för den så kallade aspektpolitiken i propositionen *Tid för kultur* blev emellertid begränsat. Istället skriver regeringen att

[u]tgångspunkten för kulturpolitiken är kulturens egenvärde och roll i samhället. Värdet av en rik och mångsidig kultur som ges utrymme att utvecklas och som är tillgänglig för alla är i sig en fullt tillräcklig anledning för statens engagemang. Kulturpolitikens legitimitet behöver inte sökas i de eventuella effekter den får i förhållande till andra politiska målsättningar. (Proposition 2009/10:3, s. 17.)

Formuleringen innebär ett ställningstagande mot att kulturen ska avkrävas särskilda samhällseffekter. Kulturens egenvärde ska vara gott nog. Men propositionen är inte entydig i denna fråga. Kulturen beskrivs samtidigt få en allt viktigare roll i samhällsutvecklingen och dess framtida betydelse för näringspolitiken, miljöpolitiken och folkhälsan framhävs exempelvis på följande sätt:

En handlingsplan för gemensamma initiativ på det kultur- och näringspolitiska området beslutas av regeringen i september 2009. Insatser görs för att ytterligare utveckla samverkan mellan miljö- och kulturpolitiken i strävan mot en långsiktigt hållbar samhällsutveckling. En särskild satsning har inletts för att uppmärksamma kulturens betydelse ur hälsosynpunkt. Dessa initiativ kommer att utvecklas vidare. (Proposition 2009/10:3, s. 18–19.)

Även den svenska nu gällande kulturpolitiska propositionen balanserar därmed mellan ambitionen att kulturen ska spela en viktig roll i samhällsutvecklingen och att samtidigt beakta "kulturens egenvärde och den konstnärliga integriteten" (Proposition 2009/10:3, s. 26). Denna balansgång blir tydlig också i relation till olika så kallade horisontella mål som under årens lopp integrerats i den svenska kulturpolitiken. Bidragsgivande myndigheter på kulturområdet har exempelvis fått i uppdrag att bidra till målen inom Agenda 2030 och till arbetet för olika gruppers rättigheter (Myndigheten för kulturanalys, 2021). Liknande uppdrag har getts på temat kultur och hälsa (Kulturdepartementet, 2017). Med betydelse för den regionala nivån finns också den nationella strategin för hållbar regional utveckling, där kulturens roll för denna utveckling lyfts upp som ett tema (Skr. 2020/21:133). Ytterligare ett område där konsten och kulturens samhällsroll lyfts fram i Sverige är inom politiken för *gestaltad livsmiljö* där

form och design ska bidra till ett hållbart, jämlikt och mindre segregerat samhälle med omsorgsfullt gestaltade livsmiljöer, där alla ges goda förutsättningar att påverka utvecklingen av den gemensamma miljön. (Prop. 2017/18:110, s. 19.)

Denna del knyter an till kulturens kraft för medborgardialog, demokrati och inflytande, och till arbetet för att motverka exkludering och segregation. Men det sätts också i relation till frågor om konstens egenvärde:

För att de värden som arkitektur, form och design kan bidra med ska förverkligas är det dock viktigt att också se dessa konstformers självklara egenvärde. (Prop. 2017/18:110, s. 20.)

Liknande perspektiv på kulturens samhällsroll förs fram i den kommunala och den regionala kulturpolitiken i Sverige. I en utredning av Myndigheten för kulturanalys (2021) framkom att särskilt regioner ser kulturpolitiken och konsten och kulturen som delvis verktyg för att nå målsättningar inom olika politikområden. Särskilt framträdande på dessa nivåer är kulturens betydelse för hälsa, tillväxt och hållbar utveckling (se Myndigheten för kulturanalys, 2021).

Kulturens samhällsroll i de självstyrande områdena

På Åland finns sedan 2013 en kulturpolitisk strategi. Ålands landskapsregering arbetar också under 2023 med att ta fram ett nytt kulturpolitiskt styrdokument som är tänkt att sträcka sig fram till 2030 (Ålands landskapsregering, 2013, 2023). I både den tidigare strategin och i den som är under beredning så ses konst och kultur som viktigt för olika delar av samhällets utveckling. Bland annat pekas på konstens och kulturens betydelse för demokratiutvecklingen, i arbetet för hållbar utveckling, den fysiska planeringen, folkhälsan och i integrations- och utbildningspolitiken. I båda strategierna ses också kulturen som en central del av tillväxt- och näringslivspolitik. I förslaget till ny kulturpolitisk strategi formuleras det som att

[e]tt aktivt konst- och kulturliv är en viktig tillväxtfaktor för ett näringsliv som vill attrahera kreativa och kompetenta människor som kan bidra till ett välmående samhälle och social hållbarhet. (Ålands landskapsregering, 2023, s. 4.)

Centralt i de åländska strategierna är också kulturens betydelse som socialt sammanhållande kraft och för den nationella identiteten och gemenskapen. I ljuset av detta är också allas rätt till kultur och möjlighet att delta i kulturlivet den kanske mest framträdande ambitionen i de åländska strategidokument. Men också frågan om konstens och kulturens autonomi poängteras, dock utan att sättas i tydlig relation till frågan om kulturens samhällsroll:

Konsten och kulturen ska vara fri. Kultur för kulturens egen skull, det vill säga kulturens egenvärde, kan inte nog framhållas och kulturens oberoende ska säkras genomgående vid beslutfattande genom att beakta armlängdsprincipen. (Ålands landskapsregering, 2023, s. 6.)

När det gäller kulturens samhällsroll på Färöarna och Grönland har det inom ramen för denna kunskapsöversikt varit svårare att identifiera några kulturpolitiska dokument som på ett tydligt sätt behandlar kunskapsöversiktens frågeställningar. Tillgängliga skrivningar pekar dock på vikten av att vårda det nationella kulturarvet och kulturens betydelse för den nationella gemenskapen (Kulturanalys Norden, 2023; se också Duelund, 2003). Det finns också exempel på kommunala kulturpolitiska strategier eller undersökningar av sådana som pekar på att kulturen även i dessa nationer ses som viktiga för den sociala sammanhållningen, den gemensamma identiteten, för människors välmående och som betonar konstens och kulturens koppling till ekonomisk utveckling (se t.ex. Sermersooq uå; Magnúsdóttir Olsen & Neshamar Olsen, 2022).

Den internationella kontexten

De nordiska ländernas kulturpolitik i stort, och hur man över tid har förhållit sig till konstens och kulturens roll i samhällsutvecklingen, är också kopplat till hur dessa frågor diskuterats på internationell nivå. Inte minst har flera multilaterala och överstatliga organisationer visat sig ha en normbildande funktion när det gäller hur de nordiska länderna knyter kulturpolitiken till andra politiska sakområden och samhällets utveckling i stort. Tanken om allas rätt att ta del av konst och kultur är exempelvis något som uttrycks redan i Förenta Nationernas allmänna deklaration om de mänskliga rättigheterna (Förenta Nationerna, 1948).

När kulturpolitiken i de nordiska länderna under 1960-talet och 1970-talet utvecklades i riktning mot frågor som social jämlikhet och fördjupad demokrati hade detta i sin tur delar av sitt ursprung i UNESCOs policyutvecklingsarbete där aspekter på delaktighet och social utveckling diskuterades (se Clavier & Kaupinnen, 2018; UNESCO, 1969; Vestheim, 2018). Vestheim (2018) kopplar också utvecklingen mot ekonomisk instrumentalisering av kulturpolitiken under 1980-talet till Europarådets allt aktivare arbete med att utveckla metoder för utvärdering och kvantifiering av kulturpolitikens effekter.

Idag är ett antal överstatliga och multilaterala organ av betydelse när det gäller hur synen på konstens och kulturens samhällsroll har utvecklats. Förutom UNESCO gäller det framför allt OECD, EU och WHO. Dessa tar fram kunskapsöversikter, men också policy- och strategidokument på kulturområdet där konstens och kulturens betydelse på olika samhällsområden betonas. Detta gäller framför allt områdena folkhälsa, demokratiutveckling, ekonomisk utveckling och hållbar utveckling utifrån Agenda 2030. En viktig del i detta arbete är att lämna rekommendationer för hur länder kan utveckla kulturpolitiken mot att i större utsträckning bidra till mål inom andra samhällsområden (se t.ex. European Commission, 2022a, 2022b; 2023; Fancourt & Finn, 2019; OECD, 2019, 2021; UNESCO, 2018, 2022; WHO, 2019; Zbranca et al., 2022). I dessa dokument återfinns även diskussioner om konstens och kulturens förmåga att förändra människors

attityder i olika sakfrågor (se t.ex. UNESCO, 2022, s. 25, 257). Det finns också aktuella exempel på forskning som pekar på dessa multilaterala organisationers genomslag i bland annat de nordiska ländernas kulturpolitik (Dow et al., 2023).

Aktiv eller passiv instrumentalisering

När de nordiska länderna formulerar sig kring konstens och kulturens roll och samhällsnytta är det viktigt att betona att det finns variationer och nyanser i hur detta uttrycks. Ibland uttrycks mer explicita förväntningar på nytta och påverkan, ibland handlar det om generella påståenden om denna nytta och påverkan. Forskningen om kulturpolitik har länge diskuterat olika typer av instrumentalisering i de nordiska länderna, men också i ett bredare internationellt sammanhang. Några av de begrepp som används är *hård* kontra *mjuk* instrumentalisering, *hyperinstrumentalisering* samt *defensiv* och *positiv* instrumentalisering (se t.ex. Belfiore, 2012; Hadley & Gray, 2017; Røyseng, 2016).

Dessa begrepp används för att visa att politiska perspektiv på konstens och kulturens samhällsnytta och påverkan rymmer en mängd nyanser. De olika perspektiven kan handla om alltifrån att konsten och kulturen ges specifika uppdrag att generera effekter till att politiken i mer allmänna ordalag talar om konsten och kulturen som en betydelsefull del av samhällets hela utveckling. Kulturanalys Norden har i detta sammanhang skrivit om *aktiv* kontra *passiv* instrumentalisering som ett sätt att skilja allmänna utsagor om kulturens värden från mer konkreta anspråk och förväntningar på nytta och påverkan inom olika samhällsområden (Kulturanalys Norden, 2022b). Utifrån redogörelsen ovan ger samtliga nordiska länder uttryck för såväl en passiv som en mer aktiv instrumentalisering. Skillnaderna är framför allt mellan olika dokument och i viss mån mellan olika politiska nivåer. Gemensamt är dock en mycket stark tro på konstens och kulturens nytta och positiva påverkan på olika delar av samhällets utveckling.

Sammanfattning

- Det politiska perspektivet att konsten och kulturen har en funktion att fylla i samhällets utveckling har en lång tradition i de nordiska länderna och går åtminstone tillbaka till formeringen av dagens moderna nationalstater.
- Över tid har konsten och kulturen tillskrivits olika roller i samhällsutvecklingen i de nordiska länderna. Centralt har över tid varit konstens och kulturens betydelse för den nationella gemenskapen, samhällets demokratiska utveckling, social rättvisa, ekonomisk utveckling, människors hälsa och hållbar utveckling ur olika dimensioner.

- Konstens och kulturens samtida samhällsroll är heterogen i meningen att konsten och kulturen betraktas som en allsidig främjare av olika aspekter på samhällets utveckling.
- Synen på konstens och kulturens samhällsroll i de nordiska länderna är kopplad till en internationell kontext där olika multilaterala och överstatliga organisationer bidragit till normbildningen vad gäller konstens och kulturens samhällsroll.

Kulturens nytta och påverkan

I det här kapitlet redogörs för forskning om konstens och kulturens nytta och påverkan på individ- och samhällsnivå. Kapitlet inleds med en kort diskussion om centrala begrepp som används när kulturens nytta och påverkan beskrivs. Sedan redogörs för de tre områden där forskningen särskilt närmast sig frågan om kulturens nytta och påverkan. Dessa områden som i flera fall överlappar varandra är 1) konstens och kulturens ekonomiska betydelse, 2) konstens och kulturens betydelse för demokrati och hållbar utveckling och 3) konstens och kulturens betydelse för människors hälsa och välmående.

Centrala begrepp och tematiska kategoriseringar

Forskningen använder sig av en rad olika begrepp när den teoretiskt och empiriskt närmar sig frågan om konstens och kulturens nytta och påverkan inom olika samhällsområden. Exempel på sådana begrepp, förutom nytta och påverkan, är *värde*, *effekter* och *resultat*. Huruvida begreppen används i syfte att beskriva olika saker är mer oklart och ofta används de omväxlande för att beskriva liknande processer. Värde (engelskans 'value') har i litteraturen i viss mån karaktären av paraplybegrepp när konstens och kulturens betydelse för individer och samhälle diskuteras. Värde kan ses som ett något mjukare och mer mångbottnat begrepp jämfört med exempelvis effektbegreppet. Ofta sker dock glidningar i begreppsanvändningen där värde övergår i effekt, påverkan eller nytta. Detta beror på att det i slutändan är just påverkan, nytta, effekter eller resultat som är i fokus för mycket av forskningen som legat till grund för denna kunskapsöversikt.

Centralt i detta kapitel är, utifrån rapportens syfte, konstens och kulturens *nytta* för, eller *påverkan* på, individer och samhälle. Det är också sådana aspekter som i stor utsträckning lyfts i de nordiska ländernas kulturpolitik och som redogjorts för i det föregående kapitlet. De övriga begreppen används dock i redogörelsen nedan när de bäst beskriver vad det är som avses i det specifika sammanhanget.

I nedanstående redogörelse kommer vi att fokusera på tre teman varinom forskningen närmast sig frågan om konstens och kulturens nytta och påverkan. Det första är konstens och kulturens betydelse för den ekonomiska utvecklingen. Här inkluderas inte bara forskning om konstens och kulturens direkta påverkan på den ekonomiska utvecklingen utan också studier som berör konstens och kulturens betydelse för platsers attraktivitet och utveckling i bredare bemärkelse (se t.ex. Sacco, 2011).

Det andra temat handlar om konstens och kulturens betydelse för den demokratiska och hållbara utvecklingen. Detta är ett brett tema som exempelvis inkluderar aspekter på konstens och kulturens betydelse för den generella sociala

utvecklingen, den sociala sammanhållningen och miljön. Det inkluderar också aspekter som konstens och kulturens betydelse i konfliktsituationer och för människors demokratiska deltagande (se t.ex. Crossick & Kaszynska, 2016).

Det tredje temat handlar om konstens och kulturens betydelse för hälsa. Detta är ett exempel på ett mer avgränsat tema som samtidigt är ett område som forskningen ägnat mycket stor uppmärksamhet (se t.ex. Fancourt & Finn, 2019).

I redogörelsen för dessa tre teman ligger fokus på hur forskningen beskriver konstens och kulturens nytta och påverkan på individ- och samhällsnivå. Ofta beskrivs påverkan på individen som den centrala byggstenen i konstens och kulturens möjlighet att ha bredare samhällseffekter (se t.ex. Brown & Novak-Leonard, 2013; Crossick & Kaszynska, 2016). Redogörelsen för forskningen inom de olika temana följer ett tredelat upplägg. Först sammanfattas hur temat belysts i forskningen (vad studeras och hur). Sedan redogörs (på ett sammanfattande vis) för forskning som pekar på konstens och kulturens nytta och positiva påverkan inom temat. På detta följer ett avsnitt som redogör för den forskning som problematiserar och kritiserar dessa slutsatser utifrån olika perspektiv. Avsnitten utgår ifrån det internationella forskningsläget men genomgående inkluderas studier utifrån nordiska förhållanden.

När det gäller forskningen som ur olika perspektiv problematiserar konstens och kulturens nytta och positiva påverkan är denna relativt omfattande. Det är samtidigt viktigt att ha i åtanke att kritik och problematisering är en del av alla forskningsområden och att kritik inte är något som specifikt gäller studier om konstens och kulturens nytta. I denna kunskapsöversikt sammanfattas kritiken på ett generellt plan. Det kan dock finnas ganska betydande skillnader mellan studier när det gäller vilken kritik som är relevant och inte. När det gäller den kritik och problematisering som presenteras nedan är det också så att den i vissa delar snarare riktar sig mot kulturpolitiken än mot forskningen. Denna distinktion kommer att uppmärksammas i redogörelsen.

Kulturens ekonomiska nytta och påverkan

Internationellt sett finns det gott om studier som på olika sätt undersöker konstens och kulturens ekonomiska nytta och påverkan. Studierna omfattar akademisk forskning, men också studier genomförda av forskare på uppdrag av myndigheter eller organisationer på lokal, regional, nationell eller internationell nivå (se t.ex. Americans for the Arts, 2012; Greffe, 2011; Grinell, 2023a; Langen & Garcia, 2009; OECD, 2021; Radich, 1992 för några olika exempel). Nedan redogörs för vilken typ av studier som finns på temat, och de utgångspunkter och huvudpoänger som görs i den forskning som pekar på kulturens positiva ekonomiska samhällseffekter. På detta följer en redogörelse för forskning som utifrån olika perspektiv problematiserar de studier som pekar på konstens och kulturens positiva ekonomiska påverkan.

Studier om ekonomisk nytta genomförs på olika nivåer

Metodologiskt är variationen stor. Detta gäller dels de konkreta metoderna, dels på vilken samhällelig nivå studierna genomförs och hur själva studieobjektet avgränsas. På ett övergripande plan kan studierna delas in i följande kategorier:

1. Studier med fokus på hela det kulturella och kreativa områdets ekonomiska betydelse. Sådana studier genomförs på olika geografiska nivåer (se t.ex. GESAC, 2021; Indecon, 2009; OECD, 2021; Tom Fleming Creative Consultancy, 2015).
2. Studier som utgår ifrån ett snävare kulturbegrepp, eller som i första hand har fokus på ett kulturområde eller en typ av kulturevent. Även dessa studier genomförs på olika geografiska nivåer (se t.ex. Grinell, 2023a; Saayman & Saayman, 2006; Webster & McKay, 2015).
3. Studier som snarare har fokus på de ekonomiska effekterna av en enskild institution (se t.ex. Armbrecht & Andersson, 2008; Greffe, 2011).

Studierna som faller inom dessa tre kategorier är inte nödvändigtvis ensidigt fokuserade på ekonomisk nytta och påverkan. Flera av dem rymmer andra typer av effekter, exempelvis sociala sådana. Därutöver fokuserar flera av dem snarare på *förutsättningarna* för ekonomisk tillväxt och utveckling, exempelvis kulturens betydelse för platsers attraktivitet för såväl privatpersoner som näringsliv.

Konstens och kulturens positiva ekonomiska påverkan

Att göra en rättvis redovisning av alla olika typer av ekonomiska studier är inte möjligt inom ramen för denna kunskapsöversikt. Det som görs nedan är att översiktligt redogöra för de teoretiska perspektiv som utgör grund för de samtida idéerna om konstens och kulturens ekonomiska nytta för att sedan sammanfatta denna nytta i mer konkreta termer utifrån empiriska studier på temat.

Kulturens ekonomiska nytta – fokus på teoretiska perspektiv

Konstens och kulturens ekonomiska nytta vilar på olika idéer om hur konstnärliga och kulturella verksamheter påverkar ekonomin. I grunden finns en tro på konst, kultur och kreativitet som viktiga faktorer för ekonomisk tillväxt och platsers utveckling. Här finns det i sin tur olika teorier och modeller för hur konsten och kulturen bidrar till de processer som genererar ökad ekonomisk aktivitet. För det första finns en etablerad idé om konsumtionen av *upplevelser* som en alltmer central del av den moderna ekonomin (Bille, 2010). För det andra har forskare gjort gällande att *kreativitet* är att betrakta som en alltmer grundläggande råvara (Florida, 2002). För det tredje har det utvecklats modeller för att visa på hur den kreativa arbete som äger rum i de konstnärliga kärnverksamheterna får positiva effekter på den vidare ekonomiska utvecklingen (Throsby, 2008). Och för det fjärde

görs gällande att människors aktiva deltagande i kulturaktiviteter i sig har positiva ekonomiska samhällseffekter (Sacco, 2011).

För att kort sammanfatta dessa perspektiv så menar Florida (2002) att företag i allt större utsträckning söker sig till platser där kreativa människor vistas eller vill vistas. Detta eftersom dessa människor utgör många företags viktigaste resurs. För dessa människor, den kreativa klassen (och särskilt dess superkreativa kärna), är värden som tolerans, mångfald och öppenhet centrala. Ett rikt och mångfacetterat konst- och kulturliv är en av de saker som tenderar att tilltala denna samhällsklass (se också Bille, 2010; Erling et al., 2013).

Grundläggande för tanken om konstens och kulturens ekonomiska nytta är också att denna sträcker sig bortom den egna snäva sfären och har en mycket vidare ekonomisk betydelse än dess direkta kostnader och inkomster. Istället har exempelvis de konstnärliga kärnverksamheterna (som litteratur, musik, scenkonst och bildkonst) en vidare ekonomisk nytta. Denna nytta uppstår genom att kreativiteten, kunskapen, idéerna och influenserna som präglar de konstnärliga kärnverksamheterna sprids till andra verksamheter och sektorer. Detta sker exempelvis genom att konstnärliga idéer och verksamheter förädlas och genom spridning av kunskap, idéer och kreativt tänkande från den konstnärliga kärnan till den vidare kulturella och kreativa ekonomin och i förlängningen även till sektorer utanför denna (se t.ex. Throsby, 2008).

När människor i allmänhet dessutom blir alltmer aktiva i kulturlivet så leder detta i sig till en utveckling som bland annat gynnar ekonomin (men också mycket annat). Detta sker genom den kunskapsutveckling och utveckling av människors humankapital som detta aktiva deltagande leder till, och de olika former av entreprenörskap som kan bli resultatet av att kreativitet och kreativ verksamhet blir en alltmer integrerad del av samhällslivet i sin helhet (Sacco, 2011).

När konstens och kulturens ekonomiska nytta och påverkan studeras och värderas på samhälls nivå inkluderas därför ofta konst, kultur och kulturella och kreativa branscher i bred bemärkelse. Undersökningarna knyts samtidigt många gånger till den offentliga kulturpolitiken men inkluderar alltså verksamheter som inte uppbär något större ekonomiskt stöd genom denna politik. Exempelvis kan det handla om sådant som musikindustrin i sin helhet, strömningstjänster, och sektorer som arkitektur, mode, design, reklambransch och hantverksindustri (se t.ex. Cebr, 2017, 2019, 2020; Erhvervs- og Byggestyrelsen, 2011; GESAC, 2021; Indecon, 2009; KK-Stiftelsen, 2003; OECD, 2021; Tom Fleming Creative Consultancy, 2015).

Kulturens ekonomiska nytta – fokus på empiriska underlag

När det gäller studier om kulturens ekonomiska nytta och positiva påverkan skiljer sig dessa åt i detaljeringsgrad, tillvägagångssätt och terminologi. Dock har de en gemensam utgångspunkt i att de pekar på konstnärliga och kulturella verksamheters positiva ekonomiska påverkan. Vanliga begrepp för att beskriva

påverkan är *direkta effekter, indirekta effekter, multiplikatoreffekter, och spill-over-effekter*. Syftet med dessa begrepp, som också tenderar att användas på olika sätt, är att fånga hela kedjan av ekonomiska effekter av konst- och kulturverksamheter, och exempelvis av investeringar i dessa verksamheter (se t.ex. Bille Hansen; 1995, Bowitz & Ibenholt, 2006; Cebr, 2020; Indecon, 2009; Seaman, 2011).

Kultursektorn, och investeringar i den, bedöms utifrån dessa perspektiv påverka samhällsekonomin positivt. Den mer konkreta nyttan och påverkan som lyfts fram i studierna kan sammanfattas i följande punkter:

- de kulturella verksamheterna skapar arbetstillfällen. Detta leder till att personer i sektorn får inkomster som spenderas i den vidare ekonomin, vilket leder till tillväxt och arbetstillfällen i andra branscher
- de kulturella verksamheterna efterfrågar varor och tjänster från andra branscher
- de kulturella verksamheterna genererar intäkter genom att människor tar del av kulturutbudet. En del av dessa besök görs av turister, vilket innebär tillförsel av kapital utifrån
- turister som lockats till en plats på grund av kulturutbudet spenderar pengar inom andra sektorer (exempelvis transport, hotell- och restaurang, detaljhandel), vilket bidrar till att skapa ytterligare arbetstillfällen, ekonomisk aktivitet, tillväxt och skatteintäkter
- konstnärliga och kulturella verksamheter bidrar till innovation och utveckling, särskilt inom kulturella och kreativa branscher. Detta leder i sin tur till utveckling av humankapital vilket också ökar platsers attraktivitet för företag och högutbildad arbetskraft.

Många studier och rapporter visar följaktligen på hur konstnärliga och kulturella verksamheter, och i förlängningen de kreativa branscherna, skapar ekonomiska värden och bidrar till tillväxt och skatteinkomster på lokal, regional och nationell nivå. Slutsatsen är ofta att den ekonomiska nyttan överstiger de offentliga utgifterna för konst och kultur. De flesta av undersökningarna pekar dessutom på andra typer av positiv påverkan, som dock kan vara svårare att kvantifiera. Denna påverkan handlar om sådant som bidrag till innovation inom kreativa branscher, utveckling av en plats humankapital och kulturlivets betydelse för städers och regioners, och i vissa fall länders, attraktivitet när det gäller både företag, turism och högutbildad arbetskraft (t.ex. Cebr, 2017, 2019, 2020; European Commission, 2006; GESAC, 2021; Guccio et al., 2017; Indecon, 2009; OECD, 2021; Pasikowska-Schnass & Widuto, 2022; Tom Fleming Creative Consultancy, 2015; se också Bille Hansen, 1995; Seaman, 2011; Sterngold, 2004 för olika beskrivningar av dessa processer).

När de ekonomiska effekterna studeras i relation till enskilda kulturområden, enskilda kulturhändelser eller kulturinstitutioner återfinns också studier som pekar på positiva ekonomiska effekter. Här finns exempel på studier som pekar på museisektorns positiva påverkan på ekonomin, eller de ekonomiska effekterna av ett enskilt museum (Grefte, 2011; Grinell, 2023a). Andra studier pekar på de positiva ekonomiska effekterna av olika typer av kulturfestivaler eller en enskild festivals positiva ekonomiska betydelse för den lokala utvecklingen (Bracalente et al., 2011; Saayman & Saayman, 2006; Webster & McKay, 2015;). Ett annat exempel är den forskning som undersökt kulturarvssektorns positiva ekonomiska påverkan (se t.ex. Alexandrakis et al., 2019; ESPON, 2020).

Som ett konkret exempel undersöker Grefte (2011) de direkta och indirekta ekonomiska effekterna av Louvren i Paris. Detta görs genom beräkningar av Louvrens ekonomi och ekonomiska utbyte, av hur stor betydelse Louvren har för att människor besöker Paris och genom schablonberäkningar av museets vidare ekonomiska effekter (multiplikatoreffekter). Slutsatsen som dras är att även utifrån en konservativ beräkningsmodell är Louvrens ekonomiska effekter betydande och leder utifrån de flesta scenarier till mer skatteintäkter än vad Louvren erhåller i offentliga bidrag (Grefte, 2011). Ett annat omtalat och omdiskuterat exempel på kulturens positiva betydelse för en plats ekonomiska utveckling är etablerandet av Guggenheimmuseet i Bilbao i Spanien (se t.ex. Franklin, 2016; Plaza, 2006).

När det gäller studier, utredningar och forskning om kulturens ekonomiska betydelse i ett nordiskt sammanhang finns även här studier som fokuserar på konstens, kulturens och de samlade kulturella branschernas positiva ekonomiska betydelse (se t.ex. Erhvervs- og Byggestyrelsen, 2011; Governemt of Denmark, 2003; Haraldsen et al., 2004, 2005; Ibenholt et al., 2019; KK-Stiftelsen, 2003).

De exempel på studier som lyfts i styckena ovan skiljer sig åt i syfte, avsändare och genomförande, men har det gemensamt att de kommunicerar en positiv bild av de kulturella sektorerna ur ett ekonomiskt utvecklingsperspektiv. De lyfter de kulturella sektorernas tillväxtpotential och bidrag till den övriga ekonomin och till olika aspekter på regional och lokal utveckling. Flera av de studier som refererats ovan pekar samtidigt på utmaningar, som sektorns konjunkturberoende och på svårigheten att kopiera lyckade kulturdrivna regionala utvecklingsåtgärder till andra platser (se t.ex. Haraldsen et al., 2005). I flera fall påpekas också vikten av balans mellan ekonomiska effekter å ena sidan och kulturella värden å den andra (se t.ex. Ibenholt et al., 2019).

Nyttan och den positiva påverkan problematiseras

När de studier som hävdar konstens och kulturens ekonomiska nytta och positiva påverkan problematiseras är det flera aspekter som lyfts fram. Kritiken berör såväl metodologiska aspekter som hur man ska se på ekonomisk nytta som mål för

konstnärlig och kulturell verksamhet. Kritikerna påpekar också att det finns stora kvalitetsskillnader, när det gäller studier på ekonomiska effekter, där ett problem är att effekterna överdrivs särskilt i vissa av dessa (se t.ex. Amestoy & Casalini, 2020; Bowitz & Ibenholt, 2006; Throsby, 2004). Kritiken som sammanfattas i följande punkter ska därför förstås som en generellt formulerad kritik mot forskningsfältet, inte att samtliga punkter gäller alla studier.

- ekonomiska effektstudier utgår i för stor utsträckning ifrån att den ekonomiska aktivitet som kulturverksamheter bidrar med hade uteblivit utan dessa verksamheter
- multiplikatoreffekterna och spill-over-effekterna överskattas, samtidigt som hänsyn inte tas till geografiska substitutionseffekter
- studierna räknar inte på alternativkostnaderna
- den offentliga finansieringen tenderar att värderas utifrån hela kulturlivets ekonomiska betydelse
- övervärderingen av positiva ekonomiska effekter riskerar att leda till ineffektiva policys
- ekonomisk nytta och effekter är ett olämpligt och riskfyllt mått på konstens och kulturens värde.

De ekonomiska effekterna hade inte uteblivit utan kultur

En övergripande kritik handlar om att studier adderar värdet av konsumtion, skatteintäkter och arbetstillfällen som om dessa effekter hade gått om intet utan kulturverksamheter. Flera forskare påpekar att de pengar som spenderas på konst och kultur troligen hade spenderats även i avsaknad av olika kulturaktiviteter. Skillnaden är att pengarna hade spenderats på någonting annat. Detsamma gäller de arbetstillfällen som tillkommit med hjälp av offentliga medel, som istället hade kunnat tillkomma andra sektorer. På samma sätt kan en ökad konsumtion på kulturområdet leda till minskad konsumtion på andra områden (Bille Hansen, 1995; Gergaud & Ginsburgh, 2016; Sterngold, 2004; van Puffelen, 1996).

Enligt kritiken misslyckas effektstudierna därmed med att ta reda på i vilken utsträckning kulturlivet faktiskt bidrar till ökad ekonomisk aktivitet eller om det snarare handlar om att den ekonomiska aktiviteten cirkulerar från en sektor till en annan (se t.ex. Bille Hansen, 1995; Madden, 2001; Seaman, 2010; Sterngold, 2004).

Multiplikatoreffekterna och de indirekta effekterna övervärderas

Kopplat till ovanstående kritiserar beräkningarna av olika typer av indirekta effekter och multiplikatoreffekter (se t.ex. Amestoy & Casalini, 2020). Dessa effekter handlar om sådant som hur mycket av turisternas hela konsumtion som kan tillskrivas kulturlivet och hur stora de ekonomiska kedjeeffekterna av kulturverksamheter kan antas vara. Det handlar också om vilken betydelse kulturlivet har för en plats dragningskraft när det gäller att attrahera invånare och

arbetskraft, turister och företag, och hur detta sammantaget ska värderas ekonomiskt. Här kritiseras effektstudierna för att för stora delar av turisternas hela konsumtion tillskrivs de kulturattraktioner de besöker (Seaman, 2010; Radich, 1992). När det gäller multiplikatoreffekterna påpekar Seaman (2010) att dessa skiljer sig mycket åt beroende på geografisk plats och vilken typ av konsumtion det handlar om. Hur mycket av det som spenderas på en plats som faktiskt kommer platsen till del, och hur mycket av det som snarare tillkommer aktörer utanför platsen kan skilja sig mycket åt.

Kritik framförs också mot att effektstudier inte tar hänsyn till geografiska substitutionseffekter. Här pekas på att tillväxt på en plats ofta kompenseras av förluster på en annan plats som förlorar turister, eller går miste om företagsetablering och nyinflyttning. När en plats lockar turister från andra regioner eller städer, riskerar dessa regioner och städer att förlora kapital på ett motsvarande sätt (Bille Hansen, 1995; Seaman, 2010; Sterngold, 2004; van Puffelen, 1996; se också Bille & Storm, 2021). På nationsnivå gäller detta dock inte när man tittar på turister från andra länder.

Bristande hänsyn till alternativkostnaden

En annan kritik är att effektstudierna inte räknar på vad en alternativ användning av de offentliga medel som fördelas till konst och kultur skulle kunna generera i termer av ekonomisk tillväxt. Här menar kritikerna att de ekonomiska effekterna av offentliga satsningarna på kultur behöver ställas mot vilka potentiella ekonomiska effekter motsvarande investeringar skulle kunna få inom andra områden. Exempelvis kan det vara så att de offentliga medel som satsas på kultur skulle kunna skapa fler jobb, och leda till större ekonomiska kedjeeffekter, inom en annan samhällssektor (Bille et al., 2016; Bille Hansen, 1995; van Puffelen, 1996; Seaman 2010).

Kulturens nytta värderas utifrån en alltför bred kulturdefinition

Delar av forskningen, men också politiken, kritiseras för att de offentliga kulturutgifternas ställs mot, och värderas utifrån hela kulturlivets ekonomiska betydelse, alltså även de delar av konst- och kulturlivet som inte uppstår offentligt stöd. Slutsatsen blir då att den offentliga kostnaden är liten och att det offentliga får igen det som den spenderar. Detta ger enligt kritikerna en falsk bild av de offentliga utgifternas ekonomiska effekter, och osynliggör vad det är inom kultursektorn som helhet som genererar ekonomisk tillväxt (se t.ex. Bille, 2010; Sterngold, 2004; van Puffelen, 1996). Omvänt kritiseras också effektstudierna för att bara inkludera de offentliga kulturutgifterna när man räknar på kostnadssidan, utan att inkludera andra offentliga utgifter eller resurser som kommer kulturlivet till del (van Puffelen, 1996). Detta gäller exempelvis kostnader för utbildning och infrastruktur.

Övervärderade effekter riskerar att leda till ineffektiva policyer

Sammantaget innebär kritiken mot forskningen om konstens och kulturens ekonomiska nytta och effekter att denna forskning präglas av en positiv bias som riskerar att leda till politiska åtgärder som bygger på felaktiga premisser (Amestoy & Casalini, 2020). Att mycket forskning om konstens och kulturens effekter görs på uppdrag av intressebaserade aktörer är något som i sig problematiseras. David Throsby uttrycker det på följande sätt:

There has been a number of dubious applications of the technique over the years; it seems that poorly-executed studies are particularly likely to arise when the motive is advocacy rather than objective economic analysis. (Throsby, 2004, s. 188.)

Arnestad (2010) uttrycker en liknande kritik utifrån en nordisk kontext. Han skriver att studier om kulturens ekonomiska effekter i flera fall drivs av politisk vilja snarare än genuina kunskapsintressen, och att delar av forskningen har kommit att se som sin uppgift att försvara kultursektorn genom att lyfta fram dess ekonomiska nytta på olika nivåer (se också Blomgren & Johannisson, 2018). Citatet ovan sätter samtidigt fingret på den mångfald av studier som finns. Samtliga kritiska synpunkter gäller sällan alla studier. Även kritikerna påpekar att det finns bättre och sämre studier om konstens och kulturens ekonomiska påverkan. Kritikerna menar inte heller att konsten och kulturen inte kan ha positiva ekonomiska effekter. Problemet som man vill synliggöra är snarare att dessa effekter är osäkra, svåra att räkna fram, och att det finns en tendens att studier som drar de mest optimistiska slutsatserna blir de som åtnjuter mest uppmärksamhet i policysammanhang (Campbell et al., 2016; van Puffelen, 1996; Sterngold, 2004; Throsby, 2004).

Ett exempel på ovanstående är frågan om framgångsrika kultursatsningars översättningsbarhet till andra platser. Bille och Storm (2021) undersöker den snabba tillväxten av kulturhus (60 nya kulturhus etablerades perioden 2003–2018) i Norge som metod för att attrahera nya invånare. Utvecklingen knyts till etableringen av Guggenheim-museet i Bilbao och det genomslag som den satsningen fick för såväl den lokala utvecklingspolitiken som kulturpolitiken i exempelvis Norge. I Billes och Storms undersökning dras slutsatsen att etablerandet av kulturhus inte har haft någon signifikant påverkan på inflyttningen, oavsett hur påkostade dessa kulturhus har varit. I artikeln kritiserar den politiska tendensen att försöka härma enstaka positiva exempel och författarna pekar på att det är många faktorer och komplexa samband som avgör om sådana satsningar (som exempelvis Guggenheim-museet) blir till framgångsrika regionala utvecklingsprojekt. Forskarna pekar också på risken för ett nollsummespel när det blir en spridd trend bland exempelvis kommuner att satsa på ungefär samma typ av projekt (Bille & Storm, 2021).

Avslutningsvis påpekas att det finns många exempel på mindre lyckade satsningar och att konstnärlig och kulturell verksamhet också kan ha negativa effekter. Här finns kritik mot att hänsyn inte tas till potentiella crowding-out-effekter, alltså att exempelvis stora kulturevenemang kan tränga ut andra typer av ekonomiska aktiviteter på grund av infrastrukturella kapacitetsbegränsningar (Seaman, 2010). Andra effekter som kan problematiseras är gentrifieringsprocesser till följd av kulturdriven urban utveckling. Ytterligare andra forskare lyfter negativa miljöeffekter som en konsekvens av kulturproduktion även om dessa skulle visa sig vara ekonomiskt framgångsrika (Crossick & Kaszynska, 2016; Langen & Garcia, 2009; Maxwell & Miller, 2017).

Ekonomisk nytta är ett dåligt och riskabelt mått

Inom forskningen om kulturpolitik finns också ett generellt ifrågasättande av att värdera konsten och kulturen utifrån ekonomisk nytta och effekt. Ett alternativt sätt som ofta lyfts fram är att istället mäta och belysa olika gruppers attityder till kulturverksamheter, exempelvis i termer av hur människor värderar kulturen ekonomiskt (se t.ex. Armbrecht & Andersson, 2010; Bille, 2023; Scott, 2006; Tohmo, 2004).

Den huvudsakliga kritiken utgår dock ifrån att ekonomisk tillväxt inte är ett kulturpolitiskt mål. Fokuset på ekonomiska effekter leder därför tankarna fel och riskerar i förlängningen att få negativa konsekvenser för kulturlivets utveckling, exempelvis genom den ekonomiska konkurrens det kan skapa mellan olika konstnärliga uttryck och genrer om dessa värderas på ekonomiska grunder istället för konstnärliga (se t.ex. Belfiore, 2020; Bille Hansen, 1995; Bille et al., 2016; Radich, 1992; Røyseng, 2019; Sterngold, 2004; van Puffelen, 1996; Victor-Mach, 2020). Kritiken riktas mot politiken, men också forskningen, och pekar på att när värderingen av konst och kultur förskjuts leder det till att konsten och kulturen behöver försvara sin existens på nya grunder.

I en genomgång av kunskapsunderlag framtagna av norska myndigheter identifierar Røyseng (2019) en förändring i förväntningar på konstnärer och kulturskapare i takt med att konst och kultur ses som en del av ett tillväxtområde. I myndighetsrapporterna problematiseras att konstnärer och kulturskapare inte ser sig som entreprenörer i tillräckligt stor utsträckning. Och det betraktas i någon mening som ett problem att de i alltför hög utsträckning identifierar sig som konstnärer och kulturarbetare, utan ett tydligt affärsmässigt förhållningssätt till sin konstnärliga verksamhet:

In this way, artists are expected to act more strategic and market oriented. Not only should they acquire business competence, they are also asked to develop their desire to make profit and to integrate it into their role in society. The message of the reports is that the artists should drastically change their mentality and act more in line with the model of homo economicus. In other words, no small change compared to the role and values that traditionally have guided the work of artists. (Røyseng, 2019, s. 166.)

Viljan att förändra konstnärers och kulturskapares attityder leder, enligt Røyseng, till en förändrad syn på konstnärers och kulturskapares konst och autonomi. Detta leder också till en förändrad roll, från en som möjliggjort ett självständigt kommenterande av samhällsutvecklingen, till en som innebär att man förväntas vara en integrerad del av olika utvecklingsprocesser (se också Caust, 2003; Günes, 2012; Karlsson & Lekvall, 2002).

Kulturens betydelse för demokrati och hållbar utveckling

Konsten och kulturens nytta för, och påverkan på, samhällsutvecklingen ur ett demokratiskt och hållbarhetsmässigt perspektiv är ett mycket brett tema. Nedan redogörs för den mångfald av studier som inkluderas i temat och sedan för de utgångspunkter och huvudpoänger som görs i relation till konstens och kulturens nytta och positiva påverkan. Avslutningsvis lyfts forskning som problematiserar kulturens nytta och positiva påverkan på demokratin och den hållbara utvecklingen.

Studier om kultur, demokrati och hållbar utveckling

Detta mycket breda tema inkluderar en mångfald av studier. Exempelvis finns studier om konstens och kulturens betydelse för social sammanhållning, integration och lokala utvecklingsprocesser, för människors ideella engagemang och valdeltagande, men också för sådant som minskad kriminalitet och konfliktlösning. Dessutom finns studier om konstens och kulturens betydelse för människors attityder och agerande i olika sakfrågor, exempelvis miljöfrågor. Studier inom flera av dessa områden genomförs på såväl individnivå som samhällsnivå.

Även metodologiskt finns variation. Det finns exempel på allt från stora datastudier som undersöker samband mellan kulturdeltagande och demokratisk utveckling på nationell och internationell nivå till små fallstudier som bygger på observationer, enkäter eller intervjuer om kulturens betydelse för lokalsamhällets utveckling, människors interkulturella tolerans eller attityder i olika sakfrågor. Studierna om konstens och kulturens betydelse för demokrati och hållbar utveckling undersöker betydelsen av såväl aktivt deltagande och eget skapande som deltagande i bemärkelsen att ta del av konst och kultur (se t.ex. Bergh & Sloboda, 2010; Carnwath & Brown, 2014; Crossick & Kaszynska, 2016; European Commission, 2023; Jeannotte, 2017).

Kulturens positiva påverkan på demokrati och hållbar utveckling

Tankarna om konstens och kulturens positiva påverkan på det demokratiska samtalet och det demokratiska engagemanget går långt tillbaka i tiden (se t.ex. Carey, 2005). Vad det är som gör att konsten och kulturen bedöms kunna positivt påverka samhällets demokratiska och hållbara utveckling kan delas in i två sammanlänkade processer som handlar om att:

- Deltagandet i konst- och kulturaktiviteter erbjuder människor möjlighet till uttryck, reflektion och kritiskt tänkande. Kulturdeltagandet kan också bidra till lärande i olika frågor, förändrade beteenden och attityder samt en ökad vilja att delta i samhällslivet (se t.ex. Crossick & Kaszynska, 2016).
- Deltagande i konst- och kulturaktiviteter skapar förutsättningar för möten, samvaro och dialog mellan människor. Detta kan bidra till att överbrygga sociala och kulturella barriärer, vilket stärker sammanhållningen och det generella demokratiska engagemanget i samhället. Deltagandet kan samtidigt bidra till att stärka enskilda gruppers identitet (se t.ex. European Commission, 2023).

En central utgångspunkt för forskningen om konstens och kulturens möjligheter att påverka samhällsutvecklingen positivt är med andra ord kulturdeltagandets individuella påverkan. På individnivå anses konst- och kulturaktiviteter kunna påverka människors attityder och beteenden, men också deras känslor inför platser och miljöer, och deras förmåga till reflektion och empati. En del i detta är att deltagandet i konst- och kulturaktiviteter bedöms bidra till ökad förståelse och tolerans mellan människor, en annan del är att deltagandet kan bidra till att stärka människors sociala kompetens, självkänsla och trygghet i sociala situationer (se t.ex. Carnwath & Brown, 2014; Crossick & Kaszynska, 2016).

Den individuella påverkan kopplas till olika samhällsprocesser som ses som positiva för olika delar av samhällsutvecklingen. Här utgör kopplingen mellan kulturdeltagande och förandet av olika typer av tillit och socialt kapital en grundläggande fråga vilken lyfts upp i forskningslitteraturen (se t.ex. Carnwath & Brown, 2014; Cheung, et al., 2022; Crossick & Kaszynska, 2016; Lindström Sol et al., 2022). Socialt kapital ses i sin tur som en grundläggande resurs för den demokratiska utvecklingen, som möjliggör förtroende mellan människor, mellan invånare, beslutsfattare och institutioner (se Putnam, 1993, 2000). När konsten och kulturen för människor samman bedöms därför demokratin i sin helhet stärkas. Olika delar av kulturlivet utgör på så sätt demokratiska arenor, vilka främjar reflektion, men också samtal och samarbete (se t.ex. Malmsten, 2023).

När det gäller empiriska studier finns en uppsjö av olika undersökningar. Mycket av forskningen är också sammanställd i kunskapsöversikter. Nedan redogörs översiktligt, och utifrån exempel, för den empiriska forskning som pekar på konstens och kulturens positiva påverkan på dels individuell nivå, dels samhällsnivå.

Kulturen och den demokratiska och lärande människan

Det finns en mängd empiriska studier som pekar på att olika typer av deltagande i konst och kultur påverkar människan positivt. Exempelvis finns studier som kopplar deltagande i konst- och kulturaktiviteter till sådant som minskad risk för återfall i kriminalitet, ökad vilja att delta i allmänna val, ökat ideellt engagemang i lokalsamhället, ökad interkulturell tolerans, stärkt empatisk förmåga, välmående

och förbättrad inlärning och skolnärvaro (se t.ex. Anderson et al., 2011; Campagna et al., 2020; Carnwath & Brown, 2014; Cheung et al., 2022; Crociata et al., 2015; Crossick & Kaszynska, 2016; European Commission, 2023; Fujiwara, 2013; Skyllstad, 2000; Taylor et al., 2015).

Den positiva påverkan förklaras i allmänhet av att olika former av deltagande i konst och kultur ger den enskilda människan inblickar i andra människors erfarenheter, världsbilder och kulturer i bredare bemärkelse. Dessutom kan deltagandet leda till lärande i sakfrågor. Exempelvis finns studier om att läsning av skönlitteratur gör människor mer förstående inför såväl andra människors känslor som sina egna (Djicic et al., 2009; se också Tamir et al., 2016). Här pekar också forskningen på konstens och kulturens (och i vissa fall kulturpolitikens) förmåga att påverka människors attityder och beteenden, exempelvis i relation till miljöfrågor (Aragón et al., 2019; Crociata et al., 2015; Myrvold & Wergeland, 2018; Rayman-Bacchus & Radavoi, 2019; Shrivastava et al., 2012).

Som ett konkret exempel studerar Crociata et al. (2015) relationen mellan kulturdeltagande och attityder och beteende när det gäller sopsortering och återvinning. Utgångspunkten för studien är kulturdeltagandets positiva betydelse för människors sociala beteende och öppenhet. Antagandet är att detta i sin tur kan ha positiva effekter på människors vilja att ta lokalt miljöansvar. Studien visar också på en tydlig samvariation mellan människors kulturdeltagande och benägenhet att sopsortera och återvinna.

Kulturen och det demokratiska och hållbara samhället

Centralt för att förklara den positiva påverkan på samhällsnivå är enligt delar av forskningen kulturdeltagandets betydelse för att skapa förutsättningar för sociala relationer, gemenskaper, samtal och diskussion. Studier pekar exempelvis på att nivån på det generella deltagandet i kulturaktiviteter samvarierar med sådant som valdeltagande och samhällets generella toleransnivåer. Studier pekar också på att högt generellt kulturdeltagande i ett samhälle samvarierar med höga nivåer av ideellt engagemang i civilsamhället (European Commission, 2023). Det finns också exempel på forskning som visar på liknande positiva samband mellan höga nivåer av kulturdeltagande och en minskning av antalet hatbrott (Denti et al., 2023).

Forskningen lyfter olika exempel där deltagandet i konst- och kulturaktiviteter möjliggjort möten mellan grupper tillhörande olika ålder, etnicitet, kön, klass eller kultur (European Commission, 2023; Murray & Crummet, 2010; Taylor et al., 2015). Det finns också forskning om att konst- och kulturprojekt har kunnat ha en positiv betydelse i konfliktlösande och fredsbyggande arbete på olika nivåer (se t.ex. Bergh & Sloboda, 2010; Lee, 2013; Zelier, 2003). I relation till detta diskuteras konstens och kulturens betydelse i internationella diplomatiska relationer. Stater använder exempelvis konst och kultur som en integrerad del av sin utrikespolitik, bland annat i sitt arbete med att bygga hållbara och tillitsfulla relationer till andra länder (se t.ex. Ang et al., 2015; Schneider & Nelson, 2008).

Studier av deltagande i kulturaktiviteter på lokal nivå, exempelvis i olika typer av kulturprojekt, pekar på dessa projekts och aktivitetens betydelse för att stärka den lokala gemenskapen, känslan av egenmakt och stolthet och identifiering med platsen. I Myndigheten för kulturanalys utvärdering av Äga rum-satsningen som var en satsning på kultur i "vissa utvalda bostadsområden" pekade resultaten just mot att de lokala kulturprojekten lett till stärkta lokala nätverk, till ökad självkänsla bland deltagarna och en tilltagande stolthet över platsen (Myndigheten för kulturanalys, 2019). I förlängningen bedöms sådana här resultat också kunna ha en positiv påverkan för arbetet med olika typer av sociala problem (se t.ex. Cheung et al., 2022; Eriksson, 2023; European Commission, 2023, s. 85–86; Lee, 2013; Matarasso, 1997; Taylor et al., 2015; Zbranca, 2022; se också Myndigheten för kulturanalys, 2019).

Nyttan och den positiva påverkan problematiseras

Det finns en hel del forskning som problematiserar konstens och kulturens positiva påverkan på demokratin och den hållbara samhällsutvecklingen (se t.ex. Belfiore, 2002, 2006; Carey, 2005; Clift et al., 2021; Grodach, 2014; Guetzkow, 2002; Merli, 2002; Røyseng, 2009; Sharp et al., 2005). Även flera av de kunskapsöversikter som har ett positivt huvudbudskap problematiserar samtidigt den positiva påverkan. Sammantaget är det ett antal punkter som lyfts fram i forskningen:

- orsak-verkansamband fastställs inte och inte heller att den positiva påverkan beror på deltagande i just konst- och kulturaktiviteter
- den påverkan som framhålls är ofta vag och svårkontrollerad och bygger många gånger på subjektiva upplevelser och kortsiktiga resultat snarare än långsiktig förändring
- risken för negativ påverkan undervärderas, vilket ger en skev bild av konstens och kulturens potential som samhällelig förändringskraft
- fokuset på konstens och kulturens roll i relation till olika samhällliga utmaningar avleder uppmärksamhet från mer grundläggande problem
- fokuset på konstens och kulturens roll i relation till olika samhällliga utmaningar riskerar att disciplinera konsten och kulturen.

Orsakssambanden och kopplingen till kultur ifrågasätts

För det första påpekas att vad som påvisas i många studier inte är orsakssamband utan samvariation mellan ett högt kulturdeltagande och olika demokratiindikatorer. Också EU-kommissionens kunskapsöversikt (European Commission, 2023), vars uttryckliga syfte är att undersöka *hur* kultur kan stärka demokratin (bland annat genom ett "call for evidence"), lyfter denna problematik.^[4] För det andra

4. I *Culture and Democracy: the evidence* (European Commission, 2023) finns en tydlig diskrepans mellan rapportens sammanfattning och dess övriga delar i hur man förhåller sig till frågan om orsakssamband. I sammanfattningen skrivs fram att deltagande i kulturaktiviteter på olika sätt påverkar demokratin positivt. I översiktens separata delar pekas emellertid på bristen på belägg för tydliga orsak-verkansamband.

ifrågasätts huruvida konst- och kulturaktiviteter bär på unika karaktäristika som gör deltagande i sådana aktiviteter till ett särskilt framgångsrikt arbetssätt för att stärka sådant som demokrati, social sammanhållning och en hållbar samhällsutveckling. Flera forskare hävdar att det snarare handlar om att sociala aktiviteter generellt, och under vissa omständigheter, kan ha positiva effekter på tolerans, tillit, empati med mera (Bergh & Sloboda, 2010; Belfiore, 2006; Clift et al., 2021; Guetzkow, 2002).

Påverkan är ofta vag och svårkontrollerad

En annan kritik är att den påverkan som beskrivs ofta är vag och svårkontrollerad. Kopplingen till samhällsutvecklingen är därför också betydligt oklarare än vad som ofta görs gällande både i forskningen och inom den kulturpolitiska sfären. Exempelvis Clift et al. (2021) kritiserar forskningens empiriska robusthet men också dess validitet i relation till den samhällspåverkan som lyfts fram. Bland annat tar de upp att många studier bygger på så små populationer att generalisering omöjliggörs. Problemet, skriver Clift et al. (2021), är ofta inte de enskilda studierna, utan att enskilda resultat tas som intäkt (exempelvis i kunskapsöversikter) för konstens och kulturens vidare samhällseffekter (se också Jackson & McManus, 2019). Ett konkret exempel är när de positiva sociala effekterna av körsång åberopas som stöd för kulturens kraft i det generella arbetet mot social exkludering. Även i kunskapsöversikten av Crossick & Kaszynska (2016, s. 49) pekas på osäkerheten i många studier som undersökt kulturdeltagandets positiva sociala påverkan, exempelvis som rehabiliteringsmetod för dömda kriminella.

En begränsning som lyfts fram är att positiva resultat ofta bygger på subjektiva upplevelser och utsagor av personer som i olika positioner deltagit i exempelvis ett kulturprojekt (Bergh & Sloboda, 2010; Clift et al., 2021; Jermyn, 2001; Mirza, 2005). Problemet som poängteras är att dessa upplevelser tenderar att tas för samhällliga effekter. För det första påpekas att det är långt ifrån säkert att upplevelserna skulle delas av personer som av olika anledningar visat sig mindre benägna att delta i kulturaktiviteter. För det andra handlar det ofta om svårkontrollerade resultat som utsagor om ökad självkänsla och stolthet, där den långsiktiga påverkan är oklar. Det går heller inte att utesluta att dessa positiva upplevelser kan vändas i motsatsen om positiva långsiktiga effekter uteblir. Det finns här också en generell kritik mot att utvärderingar är alltför fokuserade på kortsiktiga resultat (Belfiore, 2006; Campbell et al., 2016; Clift et al., 2021; Guetzkow, 2002; Myndigheten för kulturanalys, 2019).

När det gäller studier av konstens och kulturens påverkan i lokalt och socialt utvecklingsarbete kritiserar också utvärderingar och studier av sådana projekt för att i för stor utsträckning bygga på utsagor från personer i ledande och drivande ställning och från de som varit de mest aktivt involverade i projekten (Berg & Sloboda, 2010). Sohl (2021) påpekar detta i specifik relation till den Äga rum-satsning som Myndigheten för kulturanalys (2019) utvärderat. Satsningen syftade

till ökat demokratiskt engagemang, ökat valdeltagande och hållbar utveckling. Sohl (2021) uppmärksammar att utvärderingen i första hand bygger på uppgifter från de som ledde de lokala projekten eller som var aktivt involverade i dem, men att de boendes perspektiv (som skulle vara centrala i satsningen) i stor utsträckning saknas i utvärderingen. Sohl (2021, s. 226–227) skriver att det därför inte går att säga om detta var ett projekt som stärkt lokalbefolkningen och inneburit någon form av verklig och bestående förändring.

Risken för att negativ påverkan undervärderas

En annan kritik handlar om att negativ påverkan av deltagande i konst- och kulturaktiviteter visas ett bristande intresse i forskningen och ännu mer i den kulturpolitiska policyutvecklingen. Samtidigt finns det studier som pekar på negativa effekter och på att frågan om konstens och kulturens påverkan på demokratin och den hållbara samhällsutvecklingen är en tämligen komplex fråga (se t.ex. Belfiore, 2006; Bergh & Sloboda, 2010; Carnwath & Brown, 2014; Guetzkow, 2002; Rius-Ulldemolins et al., 2019; Silvia, 2009).

När det gäller konstens och kulturens effekter på den sociala sammanhållningen finns det studier som pekar på att konst och kultur också har potential att användas i splittrande syfte. Bergh & Sloboda (2010) riktar i sin kunskapsöversikt uppmärksamheten mot flera studier där musik används som ett mobiliserande verktyg i konfliktsituationer (se också Wictor-Mach, 2020). Crossick och Kaszynska (2016, s. 66–69) beskriver i detta avseende konst- och kulturaktiviteter som ett tveeggat svärd. Även när konst och musik använts i uttryckligt syfte att överbrygga skillnader, öka förståelsen eller stärka den sociala sammanhållningen mellan grupper finns exempel där resultatet blivit det motsatta (Bergh & Sloboda, 2010). Guetzkow (2002), Langen och Garcia (2009) och Maxwell & Miller (2017) betonar också konstens och kulturens negativa miljöeffekter och på att produktion av konst och kultur kan vara förenat med stora ekologiska fotavtryck (se också Banks, 2018).

När det gäller påverkan på individnivå finns studier som pekar på att konstens känslomässiga effekter är långt ifrån entydiga. Exempelvis har konst- och kulturupplevelser visat sig ge upphov till känslor som ilska, avsky, skam, skuld, ånger, förvirring och förlägenhet, vilket inte självklart skapar grogrund för sådant som ökad tolerans, tillit och gemenskap (Silvia, 2009). Andra studier har visat att läsning bland unga kan samvariera med att man känner sig mindre lycklig (Csikszentmihalyi & Hunter, 2003). Som redan påpekats finns också exempel på att satsningar på konst och kultur i stadsbyggnadsprocesser och i utvecklingen av bostadsområden kan bidra till gentrifieringsprocesser som i sin tur kan bidra till exkludering och ökade skillnader snarare än till inkludering och ökad social sammanhållning (Crossick & Kaszynska, 2016; Sharp et al., 2005).

Att misslyckanden och negativa effekter av konst- och kulturaktiviteter uppmärksammas i mindre utsträckning menar vissa forskare beror på att det finns en politisk motvilja mot att lyfta fram mer kritiska aspekter och röster. Detta anses hänga samman med en generell övertygelse om konstens och kulturens positiva påverkan men också med kulturpolitikens och kultursektorns relativt marginella ställning, där negativa resultat och kritiska perspektiv varken bedöms gynna sektorn eller en enskild organisations framtida finansiering (se t.ex. Bergh & Sloboda, 2010; Jancovich & Stevenson, 2021, 2022; Stavrum, 2013; se också Røyseng, 2007, 2009).

Fokuset på kultur ger en felaktig bild av problemens orsaker

En återkommande kritik är att när konsten och kulturen av politiken ges rollen som samhällsförbättrare avleds uppmärksamheten från mer grundläggande materiella frågor. Enligt denna kritik riskerar konst- och kulturprojekt att bli en symptombehandling i relation till olika samhällsproblem som egentligen kräver helt andra åtgärder (se t.ex. Belfiore, 2006; Mirza, 2005, 2006; Clift et al., 2021). I Äga rum, den satsning på konst och kultur i "vissa utvalda bostadsområden" i Sverige som Myndigheten för kulturanalys utvärderat reflekterade även de genomförande myndigheterna över satsningens anslag i relation till vad som faktiskt blev resultatet. En av handläggarna betonar att projekten på många sätt var lyckade och framgångsrika, men att det samtidigt "nästan [var] som att vi själva föreslog konsten som en lösning på rätt mycket större problem" och att det blev tydligt att det

är väldigt mycket annat som det inte investeras i. Att det också i mötet med civilsamhället blir tydligt "ja, just det, det blev ju konst". Skolan blir inte bättre, kriminaliteten minskar inte, men vi får det här verket. (Handläggare citerad i Myndigheten för kulturanalys, 2019, s. 82–83.)

Detta var också ett perspektiv som lyftes av de konstnärer som involverades i projekten och som uppmärksammats av andra studier av satsningen (Sand, 2019; Wiberg, 2019).

Risk för disciplinering av konsten och kulturen

Ytterligare en återkommande kritik, som främst riktas mot politikutvecklingen, är att förväntningar på konstens och kulturens bidrag till samhällets utveckling utmanar konstens och kulturskaparnas autonomi. Denna kritik, som redan återgetts i relation till kulturens betydelse för den ekonomiska utvecklingen, handlar om att när konsten och kulturen förväntas bidra till sådant som social sammanhållning och hållbar utveckling riskerar konsten och kulturen att förlora sin fria ställning i samhället. Istället kan det leda till en situation där konsten och kulturen förväntas ta hänsyn till uppställda mål för samhällets utveckling, antingen genom att undvika vissa frågor och perspektiv, eller genom att ge vissa frågor och perspektiv företräde (se t.ex. Jensen, 2003; Myndigheten för kulturanalys, 2021; Røyseng, 2009).

Kulturens betydelse för hälsa och välmående

När det gäller kulturens roll inom specifika samhällsområden är kulturens betydelse och effekter för människors hälsa och välbefinnande det område som är allra mest utforskat, sett till antalet publikationer. Studierna omfattar forskning inom olika delar av det medicinska området, folkhälsoforskningen, forskning om kulturpolitik och barn- och ungdomsvetenskaplig forskning. Det finns flera vetenskapliga tidskrifter dedikerade till tematiken såsom exempelvis *Arts and Health*; *International Journal of Arts Therapy*; *Music and Medicine*, och *Journal of Poetry Therapy*.

På nordisk nivå finns forskningsnätverket *Nordic Arts & Health Research Network* och sedan 2019 den vetenskapliga tidskriften *Nordic Journal of Art, Culture and Health*. Tidskriften publicerar löpande vetenskapliga artiklar på exempelvis teman som kultur på recept (se t.ex. Holt, 2023) och konstens och kulturens betydelse för att förebygga och behandla psykisk ohälsa (se t.ex. Heiskala, 2023; Lundenmark, 2020). Mycket forskning publiceras också i andra tidskrifter inriktade på medicin, psykiatri och folkhälsofrågor.

Inom temat finns det stora variationer i vilka metoder som används. Exempel finns på intervjustudier, observationsstudier, enkäter, psykologiska tester och avancerade mätningar av biologiska förändringar hos människor som tar del av eller skapar kultur. Mycket av forskningen är sammanställd i metaanalyser som i sin tur är sammanställda i forskningsöversikter. I flera fall är dessa genomförda på uppdrag av nationella eller internationella organisationer som exempelvis Världshälsoorganisationen, Europeiska unionen eller enskilda länders kulturråd (se t.ex. Carnwath & Brown, 2014; Fancourt & Finn, 2019; Staricoff, 2004; Zbranca et al., 2022).

I nedanstående redogörelse för forskningen om konstens och kulturens roll för hälsa och välbefinnande hänvisas i stor utsträckning till forskningsöversikter och de övergripande slutsatser som presenteras i dessa, men exempel på enskilda studier ges också. På detta följer en redogörelse för den forskning som på olika sätt problematiserar de resultat som redovisas i dessa översikter.

Kulturens positiva påverkan på hälsa och välmående

Kulturens positiva påverkan på människors hälsa och välmående bygger på att olika typer av deltagande i konst och kultur inbegriper komponenter (eller mekanismer), såsom engagemang, aktivering av känslor eller intellekt, social samvaro, fysisk aktivitet eller lärande som i sin tur ger upphov till reaktioner hos dem som deltar. Reaktionerna kan vara fysiska, mentala, sociala eller beteendemässiga och leda till olika typer av positiva hälsoeffekter (Fancourt & Finn, 2019, s. 2–4). På övergripande nivå kan den stora mångfalden studier på detta

tema delas in i studier om kulturens betydelse dels i det förebyggande och främjande hälsoarbetet, dels i medicinsk behandling.

Det förebyggande och främjande hälsoarbetet inkluderar forskning om konstens och kulturens betydelse för folkhälsans sociala bestämningsfaktorer, för barns utveckling och i arbetet för att uppmuntra livsstilsförändringar och hälsofrämjande beteenden (se t.ex. Jones et al., 2013; Kreutz, 2014; Shenfield et al., 2003). Forskning i relation till medicinsk terapi inkluderar bland annat studier om konst och kultur i behandling av psykisk ohälsa, i akutsjukvården, av neurologiska sjukdomar, (semi)permanenta sjukdomar (t.ex. cancer och diabetes) och i den palliativa vården (se t.ex. Aguilar, 2017; Kühlman et al., 2018; Liu et al., 2016; Nyashanu et al., 2021; Shi et al., 2016). Forskning bedrivs både på hälsoeffekterna av att konsumera kultur och av att vara kreativt skapande, och både i relation till individuella hälsoeffekter och effekter på samhällsnivå (se t.ex. Zbranca et al., 2022).

Det är således en bred flora av studier som lyfter fram konstens och kulturens positiva hälsoeffekter. På övergripande nivå kan slutsatserna sammanfattas i följande fyra punkter:

- konst och kultur kan främja hälsosamt leverne och förebygga somatiska sjukdomar
- konst och kultur kan bidra till att stärka människors förmåga till anknytning och empati, och kan bidra till ökat självförtroende, bättre självkänsla och bättre humör, välmående och livstillfredsställelse. Sammantaget bedöms detta kunna motverka psykisk ohälsa, men också olika somatiska sjukdomar
- konst och kultur kan bidra till symptomlindring vid sjukdom och minskade bieffekter av medicinsk behandling
- konst och kultur kan bidra till positiva effekter på sjukdomsförlopp.

Kultur kan främja hälsosamt leverne och förebygga sjukdomar

Både forskningsöversikter och enskilda studier pekar på att såväl vuxna som barn och unga som ägnar sig åt konst och kultur generellt lever hälsosammare liv och är mer fysiskt aktiva. Det finns alltså enligt flera studier en generell samvariation mellan högt kulturdeltagande och god hälsa (Fancourt & Finn, 2019; Zbranca et al., 2022). Konkreta exempel ges också på att teateraktiviteter för barn och unga med tematiskt fokus på näringslära och hälsosam mat ökar barns kunskap och förändrar deras attityder till mat i mer hälsosam riktning. Liknande studier med positiva resultat refereras också när det gäller droganvändning. Liknande aktiviteter riktade till vuxna har också visat sig kunna leda till minskat BMI (Fancourt & Finn, 2019). Andra specifika studier pekar på att aktiviteter som att lyssna på musik, spela instrument och läsa för nöjes skull samvarierar med mindre midjemått bland tonårsflickor och i vissa fall med bättre vikthållning bland vuxna män (Cuypers et al., 2012; Kouvonen et al., 2012).

Andra studier pekar mot att lyssna på musik kan förebygga depression och oro, och att sjunga i grupp kan förbättra andnings- och hjärt-kärlfunktioner liksom leda till förbättrade kognitiva funktioner för människor som lever med risk för demens (Feng et al., 2020; se också Zbranca et al., 2022).

Kultur kan främja anknytningsprocesser och positiva förmågor

Vad gäller det andra temat har användandet av musik visat sig ha positiva effekter på anknytningsprocesser och särskilt relationen mellan mammor och deras nyfödda barn. I forskningsöversikterna refereras många studier som pekar på att deltagande i olika former av kulturaktiviteter kan stärka både vuxnas och barns självkänsla, självförtroende och välmående. Detta bedöms i sin tur ha en generell främjande påverkan på människors hälsa (Fancourt & Finn, 2019, Gao et al., 2021; Hansen et al., 2015; Zbranca et al., 2022). Delar av forskningen betonar konstens och kulturens förmåga att generera positiva sociala beteenden samt bidra till känslor av tillhörighet och minskad isolering, vilket också bedöms kunna få positiva hälsoeffekter (se t.ex. Murrock & Graor, 2016).

Symptomlindring och minskade bieffekter

När det gäller symptomlindring och minskade bieffekter handlar denna forskning framför allt om att konsten och kulturen har förmåga att bidra till minskad oro och ångest och att fungera lindrande i olika delar av sjukvården. Detta gäller exempelvis vid oro inför förlossning, i akutsjukvården eller inför operationer (se t.ex. Sezen et al., 2018; Sridharan & Sivaramakrishnan, 2016; Alcântara et al., 2016). Det finns också studier som pekar på konstens möjligheter att minska oron vid allvarliga sjukdomar som cancer eller hjärt-kärlsjukdomar och i den palliativa vården (se t.ex. Burns et al., 2018; O'Kelly & Koffman, 2007). Ytterligare exempel är de studier som visat på att musiklyssning kan ha en smärtlindrande effekt vid förlossningar eller lindra bieffekterna av cancerbehandlingar (se t.ex. Bilgiç & Acaroğlu, 2017; Tuinmann et al., 2017). De kulturformer som är vanligast förekommande i dessa olika behandlingar är musiklyssning, bildkonst och dans (Fancourt & Finn, 2019).

Positiva effekter på sjukdomsförlopp

Studier som påvisar konstens och kulturens förmåga att få direkt positiva effekter på sjukdomsförlopp är mer ovanliga. Det vanligaste är studier som visar på konst och kultur som del i behandling av psykisk ohälsa (Fancourt & Finn, 2019). Det hänvisas också till att musikterapi har lett till positiva resultat för personer med insomnia eller sömnstörningar, och att aktivt deltagande i olika former av kultur kan ha positiva effekter på personer med neurologiska sjukdomar (se t.ex. Feng et al., 2018; Sharp & Hewitt, 2014). Exempelvis lyfts projekt med dans för Parkinson-patienter som framgångsrika, och kulturdeltagande med positiva effekter på kognition och minne hos människor med demenssjukdomar (se t.ex. Jacobsen et al., 2015). Det finns också exempel på att musikprojekt utifrån *El Sistema*-pedagogiken

haft positiva beteendeeffekter på barn som utsatts för våld (se t.ex. Alemán et al., 2017; se också Fancourt & Finn, 2019 för översikt).

Nyttan och den positiva påverkan problematiseras

Forskningsresultaten om konstens och kulturens positiva effekter för hälsa och välmående har ifrågasatts och problematiserats utifrån flera olika perspektiv. I flera avseenden påminner kritiken om det som lyfts under de tidigare temana. Kritiken kan sammanfattas i följande punkter:

- forskningsfältet präglas av en publikationsbias till förmån för studier som bekräftar konstens och kulturens positiva hälsoeffekter
- koppling mellan hälsa och konst och kultur ifrågasätts, liksom studiernas förmåga att klarlägga orsak-verkansamband
- fokuset på kulturens hälsobringande effekter avleder uppmärksamheten från mer grundläggande orsaker till ohälsa
- fokuset på konstens och kulturens hälsoeffekter riskerar att disciplinera konsten och kulturen.

Viktigt att säga är att även de kunskapsöversikter som publicerats på uppdrag av Världshälsoorganisationen, Arts Council England och EU-kommissionen i viss mån problematiserar forskningen om konstens och kulturens positiva hälsoeffekter (se Fancourt & Finn, 2019; Staricoff, 2004; Zbranca et al., 2022).

Forskningsområdet präglas av en publikationsbias

Flera forskningsöversikter tillstår att forskningsfältet lider av en publikationsbias som innebär att studier som påvisar positiva hälsoeffekter av konst och kultur publiceras i större utsträckning än undersökningar som inte kan påvisa sådana resultat eller som påvisar negativa samband (Clift et al., 2021; Fancourt & Finn, 2019; Zbranca et al., 2022). Detta är också något som lyfts som ett generellt problem i medicinforskningen. Minaric et al. (2017) pekar på flera problem med denna publikationsbias, bland annat att den snedvrider resultaten i de metaanalyser som genomförs, vilket i det här fallet riskerar att leda till att policyutvecklingen på området baseras på en övertro på konstens och kulturens positiva påverkan på hälsan.

Det konstateras samtidigt att konst och kultur i flera fall visat sig ha negativa effekter, inga effekter alls, eller att de positiva effekterna är små, alternativt övergående (se t.ex. Abell et al., 2017; Bungay et al., 2023; Efstathopoulou & Bungay, 2021; Silvia, 2009; Weziak-Bialowolska, 2016; Weziak-Bialowoska et al., 2016). Flera studier pekar också på att konst- och kulturutövande kan associeras med en negativ påverkan på hälsan (Gross & Musgrave, 2020; Kirchner et al., 2023; Musgrave, 2023).

I en granskning av WHO:s rapport *What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being? A scoping review* (Fancourt & Finn, 2019) drar Clift et al. (2021) slutsatsen att forskningsresultaten om kultur och hälsa återges på ett vilseledande sätt, vilket i sin tur riskerar att leda till en felinformerad politikutveckling (se även Clift, 2020; Grebosz-Haring et al., 2022). Vad Clift et al. (2021) framför allt pekar på är att flera av de studier som WHO-rapporten baseras på är långt mer tveksamma till konstens och kulturens positiva effekter än vad som framkommer i själva rapporten. Särskilt betonas att den positiva påverkan som uppmäts ofta är mycket liten och att det nästan uteslutande handlar om kortsiktiga effekter.

Clift et al. (2021) hävdar också att många studier är av låg kvalitet och att variationerna i studiernas resultat är så stora att generalisering bör undvikas (se också Glew et al., 2021). Ett skäl till att många studier ifrågasätts och att många forskare själva är försiktiga med att dra långtgående slutsatser beror på studiernas utformning. Bland annat handlar det om resultat som är baserade på små populationer och fallstudier där kontrollgrupper saknas. En observation när det gäller såväl kunskapsöversikter som enskilda studier är också att de positiva slutsatserna i allmänhet formuleras som att konsten och kulturen *kan* ha (snarare än *har*) positiva hälsoeffekter i olika hänseenden (se t.ex. Fancourt & Finn, 2019; Zbranca et al., 2022).

Kopplingen till konst och kultur problematiseras

En generell problematik som lyfts fram är att det sällan går att sluta sig till att eventuella positiva effekter har med själva konsten och kulturen att göra (Clift et al., 2021; Kelly et al., 2016; Mirza, 2006; se också Weziak et al., 2016). Återigen handlar det om att forskningen inte lyckas klarlägga mekanismerna bakom de eventuella effekterna. Det lyfts också fram att själva påverkan ofta är vag och bygger på subjektiva upplevelser, och att det finns en generell osäkerhet kring effekternas varaktighet. Det ifrågasätts också om det inte lika gärna kan vara positiva effekter av en social aktivitet som mäts upp, eller bara det faktum att människor ser, lyssnar på eller gör något de tycker om och som de därmed mår bra av (se också Baklien, 2000). Även mycket av den forskning som undersöker kopplingen mellan kultur och hälsa problematiserar detta. I några fall, som exempelvis gällande dansens positiva påverkan på Parkinsonpatienter, skriver Clift et al. (2021) att resultaten snarare pekar mot att dans inte har någon tydlig positiv påverkan. Istället är det specifikt designade rörelseprogram som visat sig ha effekt, men dessa har mycket lite med dans (och kultur) att göra (Clift et al., 2021; se också Thaut et al., 2018).

Fokus på kultur och hälsa blir ett substitut för viktigare åtgärder

En annan problematik som lyfts är risken att kulturprojekt för hälsa och välmående blir ett substitut för åtgärder som på ett mer grundläggande sätt skulle kunna

komma till rätta med folkhälsoproblem och psykisk ohälsa. Forskningen pekar här särskilt på när konst och kultur sätts in som en mer generell folkhälsåtgärd eller mot psykisk ohälsa och lågt välbefinnande i områden med sociala problem (se t.ex. Pritchard, 2020). Denna kritik inbegriper ett ifrågasättande av huruvida resurserna som satsas på området inte skulle kunna användas mer effektivt och få större positiva hälsoeffekter genom en alternativ användning (se t.ex. Clift et al., 2021; Mirza, 2006).

Risk för disciplinering av konsten och kulturen

Även när det gäller konstens och kulturens hälsoeffekter problematiserar forskningen detta i relation till konstens och kulturskaparnas autonomi. Vad som varnas för är att fokuset på konstens nytta för hälsan leder till att frågan om konstnärlig kvalitet blir sekundär. Dessutom blir en viktig fråga hur konsten ska utformas för bästa kliniska resultat. Precis som när det gäller ekonomisk eller social nytta uppmärksammas risken att konstens och kulturen börjar värderas med måttstockar som i grunden är främmande för konstnärlig verksamhet (se t.ex. Mirza, 2006). Här finns det i en nordisk kontext exempel på där konflikter kring det konstnärliga innehållet uppstått, exempelvis när konstnärer har deltagit i statliga hälsokampanjer (se Diurlin & Norén, 2021).

Sammanfattning

- Konstens och kulturens nytta och påverkan är ett mycket brett och stort forskningsfält som inkluderar studier om konstens och kulturens ekonomiska, politiska, sociala, miljömässiga och hälsorelaterade nytta och påverkan.
- Inom samtliga dessa områden finns forskning som påvisar konstens och kulturens positiva nytta och påverkan. Forskningen pekar bland annat på konstens och kulturens positiva ekonomiska effekter, deras positiva påverkan på demokratin och den hållbara samhällsutvecklingen generellt. Det finns också mycket forskning som pekar på kulturens möjligheter att leda till positiva hälsoeffekter.
- Inom samtliga dessa områden finns också forskning som problematiserar och ifrågasätter resultaten om konstens och kulturens positiva påverkan inom olika samhällsområden. Kritiken riktas både mot forskningen och hur denna har kommit att användas inom politikutvecklingen.

Bedömning och diskussion

Denna kunskapsöversikt har syftat till att presentera en samlad analys av hur konstens och kulturens roll i samhällsutvecklingen framhålls i de nordiska ländernas kulturpolitik och vilken nytta och positiv påverkan som länderna tillskriver konsten och kulturen. Den har också syftat till att ge en sammanfattande bild av hur forskningen ser på konstens och kulturens nytta och påverkan inom olika samhällsområden. Utifrån det material som presenterats drar Kulturanalys Norden följande övergripande slutsatser:

1. De nordiska ländernas kulturpolitik kännetecknas av en stor tilltro till konstens och kulturens positiva påverkan inom olika samhällsområden, men också av förväntningar på att konsten och kulturen ska bidra till att uppnå mål inom olika samhällsområden. De nordiska ländernas kulturpolitik utmärks av en i första hand icke-problematiserande syn på att kombinera förväntningar på kulturens samhällsnytta med andra centrala kulturpolitiska målsättningar.
2. Det finns en omfattande forskning som pekar på konstens och kulturens nytta och positiva påverkan inom olika samhällsområden. I denna kunskapsöversikt har vi lyft flera exempel på forskning som drar slutsatsen att konsten och kulturen är en positiv kraft för den ekonomiska utvecklingen, demokratin, människors hälsa och den hållbara utvecklingen i bred bemärkelse.
3. Det finns också en hel del forskning som problematiserar och ifrågasätter de studier som ligger till grund för bedömningen om konstens och kulturens positiva påverkan inom olika samhällsområden. Kritiken handlar om hur studier genomförts och hur resultaten presenteras och tolkats i kunskapsöversikter och av aktörer i den kulturpolitiska sfären. Kritiken handlar också om att kulturens nytta och påverkan inom andra samhällsområden utgör ett riskabelt, och olämpligt, mått på konstens och kulturens värde.

Framtidsfrågor och fortsatta kunskapsbehov

Inom olika forskningsområden lyfts fram att konst och kultur och deltagande i kulturaktiviteter har potential att bidra till både individers och samhällens utveckling och välmående. I denna kunskapsöversikt har exempel på studier lyfts fram som pekar på ekonomisk nytta, nytta för lokala och regionala utvecklingsprocesser, positiv påverkan på demokrati, miljö, hälsa och social utveckling. Samtidigt ifrågasätts de positiva resultaten på en rad grunder, bland annat metodologiska.

Kritiken bör dock inte förstås som en generell argumentation mot att konsten och kulturen inte kan ha en positiv påverkan på samhällets utveckling på olika sätt. Snarare handlar kritiken om att den nytta och positiva påverkan som beskrivs tenderar att övertolkas och överdrivas och skymma sikten för potentiellt negativa effekter. Men lika mycket handlar kritiken om att värna konstens och kulturens rätt att vara oberäknelig, och om de risker som är förknippade med såväl förväntningar som krav på konstens och kulturens nytta inom olika samhällsområden. De forskare som ger uttryck för olika typer av kritik mot kulturens samhällsnytta argumenterar inte heller mot offentlig finansiering av kultur, eller för en minskad sådan. Istället handlar kritiken om vad som ska utgöra grunden för den offentliga finansieringen av konst och kultur och vad som blir konsekvensen av olika förhållningssätt i denna fråga.

Det finns skäl för kulturpolitiken, på olika nivåer, att tydliggöra sitt förhållningssätt till mål inom andra politikområden, exempelvis kring när det är befogat med förväntningar på konsten och kulturen att den ska bidra till specifik nytta och när det inte är det. Överväganden på detta område bör relateras till de värden som står i centrum för kulturpolitiken och som i huvudsak handlar om allas möjlighet att delta i kulturlivet, om möjligheterna att verka och förkovra sig som konstnär och kulturskapare, och om konstens och kulturens obundenhet och frihet.

Utifrån den kritik som framkommit mot den forskning som pekar på kulturens samhällsnytta finns det fortfarande utrymme för metodutveckling inom de forskningsområden som studerar konstens och kulturens nytta och påverkan. En generell kritik är exempelvis bristen på studier som klarlägger tydliga orsak-verkansamband.

En tydlig lärdom av arbetet med denna kunskapsöversikt är dock att forskningen om kulturens samhällsroll och nytta och påverkan inom olika samhällsområden är mycket omfattande och delvis svåröverskådlig då den inbegriper många olika forskningsområden och akademiska discipliner. Det finns därför goda skäl att ta fram ytterligare kunskapsöversikter som sammanfattar olika delar av forskningen. Ett exempel är den mer humanistiskt inriktade forskningen om kulturens betydelse för individ och samhälle, och forskningen om kulturens samhällsroll i kulturarvsprocesser och konkreta samhällsplaneringsprocesser. Detta gäller exempelvis arbetet med gestaltad livsmiljö, ett tema som inte berörts mer än på marginalen i denna rapport.

Referenser

- Abell, R. V., Baird, A. D., & Chalmers, K. A. (2017). Group singing and health-related quality of life in Parkinson's disease. *Health Psychology, 36* (1), 55–64.
- Aguilar, B. A. (2017). The efficacy of art therapy in pediatric oncology patients: an integrative literature review. *Journal of Pediatric Nursing, 36*, 173–8.
- Alcântara, P. L., Wogel, A. Z., Rossi, M. I. L., Neves, I. R., Sabates, A. L., & Puggina, A. C. (2016). Effect of interaction with clowns on vital signs and non-verbal communication of hospitalized children. *Revista Paulista Pediatria, 34* (4), 432–438.
- Alemán, X., Duryea, S., Guerra, N. G., McEwan, P. J., Muñoz, R., Stampini, M., & Williamson, A.A. (2017). The effects of musical training on child development: a randomized trial of El Sistema in Venezuela. *Prevention Science, 18* (7), 865–878.
- Alexandrakis, G., Manasakis, C., & Kampanis, N. A. (2019). Economic and Societal Impacts on Cultural Heritage Sites, Resulting from Natural Effects and Climate Change. *Heritage, 2* (1), 279–305.
- Anderson, K., Colvin, S., McNeill, F., Nellis, M., Overy, K., Sparks, R., & Tett, L. (2011) *Inspiring Change. Final Project Report of the Evaluation Team.* Inspiring Change Project Team. The University of Edinburgh.
- Ang, I., Isar, Y. R., & Mar, P. (2015). Cultural diplomacy: beyond the national interest? *International Journal of Cultural Policy, 21* (4), 365–381.
- Americans for the Arts. (2012). *Arts & Economic Prosperity in the State of Connecticut.* Americans for the Arts.
- Amestoy, V. A., & Casalini, F. (2020). Economic impact and the arts. The mistake of narrow thinking. In Addis & Rurale (red.) *Managing the Cultural Business. Avoiding Mistakes, Finding Success.* Routledge.
- Aragón, C., Buxton, J., & Hamin Infield, E. (2019). The role of landscape installations in climate change communication. *Landscape and Urban Planning, 189*, 11–14.
- Ambrect, J., & Andersson, T. D. (2008). *Varas Värde Varar – en studie om värdet av Vara konserthus.* Handelshögskolan, Göteborgs Universitet.
- Ambrect, J., & Andersson, T. D. (2010). Kultur och värdeskapande. En ekonomisk analys av Vara Konserthus och Nordiska Akvarellmuseet. I Lindeborg & Lindqvist (red.) *Kulturens kraft för regional utveckling.* SNS Förlag.
- Arnestad, G. (2010). Frå kultursektor til opplevelseøkonomi: Kva for rolle spelar forskaren? *Nordisk kulturpolitisk tidskrift, 13* (1), 109–122.
- Bache, P. (2021). *Finkultur og mangfoldighed. 60 års dansk kulturpolitik.* Gads forlag.

- Bakke, M. (1988). *Spillet om kulturen. Dansk kulturpolitik 1945–1988*. Aarhus universitetsforlag.
- Bakke, M. (2001). Cultural Policy in Norway. *The Journal of Arts Management, Law, and Society*, 31 (1), 10–33.
- Baklien, B. (2000). Culture is Healthy. *International Journal of Cultural Policy*, 7 (2), 235–257.
- Baklien, B., & Carlsson, Y. (2000). *Helse og kultur. Prosessevaluering av en nasjonal satsing på kultur og helsefremmende virkemiddel*. NIBR.
- Banks, M. (2018). Creative economies of tomorrow? Limits to growth and uncertain future. *Cultural Trends*, 27 (5), 367–380.
- Beckman, S., & Månsson, S. (2008). *KulturSverige 2009: Problemanalys och statistik*. SweCult.
- Belfiore, E. (2002). Art as a means of alleviating social exclusion: Does it really work? A critique of instrumental cultural policies and social impact studies in the UK. *International Journal of Cultural Policy*, 8 (1), 91–106.
- Belfiore, E. (2006). The social impacts of the arts – myth or reality? I Mirza (red.) *Culture Vultures. Is UK arts policy damaging the arts?* Policy Exchange.
- Belfiore E. (2012). "Defensive instrumentalism" and the legacy of new Labour's cultural policies. *Cultural Trends*, 21 (2), 103–111.
- Belfiore, E. (2020). Whose cultural value? Representation, power and creative industries. *International Journal of Cultural Policy*, 26 (3), 383–397.
- Belfiore, E., & Bennet, O. (2007). Rethinking the social impacts of the arts. *International Journal of Cultural Policy*, 13 (2), 135–151.
- Bergh, A., & Sloboda, J. (2010). Music and Art in Conflict Transformation: A Review. *Music and Arts in Action*, 2 (2), 3–17.
- Bilgiç, Ş., & Acaroğlu, R. (2017). Effects of listening to music on the comfort of chemotherapy patients. *Western Journal of Nursing Research*, 39 (6), 745–762.
- Bille, T. (2010). *The Nordic Approach to the Experience Economy. Does it Make Sense?* Creative Encounters Working Paper No. 44. Copenhagen Business School.
- Bille, T. (2023). Museernes økonomiske værdi for den danske befolkning. *Nordisk Kulturpolitisk Tidsskrift*, 26 (1), 8–25.
- Bille Hansen, T. (1995). Measuring the value of culture. *International Journal of Cultural Policy*, 1 (2), 309–322.
- Bille, T., Grønholm, A., & Møgelgaard, J. (2016). Why are cultural policy decisions communicated in cool cash? *International Journal of Cultural Policy*, 22 (2), 238–255.

- Bille, T., & Nyborg Storm, H. (2021). Local development policy: do new culture houses have an impact on migration? The case of Norway. *European Planning Studies*, 29 (8), 1556–1577.
- Bille, T. (2022). Where do we stand today? An essay on cultural policy in Denmark. In Kulturanalys Norden (red.) *Cultural policy in the Nordic welfare states. Aims and functions of public funding for culture*. Nordic Council of Ministers.
- Bjurström, E. (2021). Det estetiska omdömet och bildningsestetikens uppgång och fall i den svenska kulturpolitiken. *Nordisk Kulturpolitisk Tidskrift*, 24 (2), 139–155.
- Bjurström, E., Fredriksson, M., & Möller, P. (2013). *Den nya kulturekonomin. Kreativ ekonomi, kulturellt entreprenörskap och platsmarknadsföring i Norrköping*. Centrum för kommunstrategiska studier, Linköpings universitet.
- Blomgren, R. (2007). *Den onda, den goda och den nyttiga. Kulturindustrin, filmen och regionerna*. Forskningsrapport 2007:02. Högskolan Väst.
- Blomgren, R. (2019). Social engineering and cultural policy – theoretical and empirical reflexions from Swedish cultural policy in a historical perspective. *International Journal of Cultural Policy*, 25 (1), 1–15.
- Blomgren, R., & Johannisson, J. (2014). Varför regional kulturpolitik? Legitimeringsberättelser i svenska regioner. *Sociologi I Dag*, 44 (1), 39–65.
- Blomgren, R., & Johannisson, J. (2018). *Failures in Swedish cultural policy, and why cultural policy research does not seem to care*. Paper presented at the 10th International Conference on Cultural Policy Research (ICCP 2018), Tallinn, August 21–25, 2018.
- Bowitz, E., & Ibenholt, K. (2006). *Economic impacts of cultural heritage – Research and perspectives*. Working paper 2006-003. ECON.
- Bracalente, B., Chirieleison, C., Cossignani, M., Ferrucci, L., Gigliotti, M., & Ranelli, M. G. (2011). The Economic Impact of Cultural Events: The Umria Jazz Music Festival. *Tourism Economics*, 17 (6), 1235–1255.
- Brown, A. S., & Novak-Leonard, J. L. (2013). Measuring the intrinsic impacts of arts attendance. *Cultural Trends*, 22 (3–4), 223–233.
- Bungay, H., Jensen, A., & Holt, N. (2023). Critical perspectives on Arts on Prescription. *Perspectives in Public Health*.
- Burns, D. S., Meadows, A. N., Althouse, S., Perkins, S., & Cripe, L. (2018). Differences between supportive music and imagery and music listening during outpatient chemotherapy and potential moderators of treatment effects. *Journal of Music Therapy*, 55 (1), 83–108.

- Campagna, D., Caperna, G., & Montalto, V. (2020). Does Culture Make a Better Citizen? Exploring the Relationship Between Cultural and Civic Participation in Italy. *Social Indicators Research*, 149, 657–686.
- Campbell, P., Cox, T., & O'Brien, D. (2016). The social life of measurement: how methods have shaped the idea of culture in urban regeneration. *Journal of Cultural Economy*, 10 (1), 49–62.
- Carey, J. (2005). *What good are the arts?* Faber and Faber Limited.
- Carnwath, J. D., & Brown, A. S. (2014). *Understanding the value and impacts of cultural experiences. A literature review.* Arts Council England.
- Caust, J. (2003). Putting the "art" back into arts policy making: How arts policy has been "captured" by the economists and the marketers. *International Journal of Cultural Policy Research*, 9 (1), 51–63.
- Cebr. (2017). *Contribution of the arts and culture industry to the UK economy. An updated assessment of the macroeconomic contributions of the arts and culture industry to the national and regional economies of the UK.* Report for Arts Council England. Centre for Economics and Business Research.
- Cebr. (2019). *Contribution of the arts and culture industry to the UK economy.* Report for Arts Council England. Centre for Economics and Business Research.
- Cebr. (2020). *Contribution of the arts and culture industry to the UK economy.* A Cebr report for Arts Council England. Centre for Economics and Business Research.
- Cheung, M., Smith, N., & Craven, O. (2022). The Impacts of Public Art on Cities, Planes and People's Lives. *The Journal of Arts Management, Law, and Society*, 52 (1), 37–50.
- Clavier, B., & Kauppinen, A. (2018). The Cascading Metrologies of Swedish Cultural Policy. *Nordisk Kulturpolitisk Tidskrift*, 21 (2), 179–199.
- Clift, S. (2020). Fancourt, D and Finn, S. (2019). What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being? A scoping review. *Nordic Journal of Arts, Culture and Health*, 2 (1), 77–83.
- Clift, S., Phillips, K., & Pritchard, S. (2021). The need for robust critique of research on social and health impacts of the arts. *Cultural Trends*, 30 (5), 442–459.
- Crociata, A., Agovino, M., & Sacco, P. L. (2015). Recycling waste: Does culture matter? *Journal of Behavioral and Experimental Economics*, 55, 40–47.
- Crossick, G., & Kaszynska, P. (2016). *Understanding the value of arts & Culture.* Arts & Humanities Research Council.
- Csikszentmihalyi, M., & Hunter, J. (2003). Happiness in everyday life: The uses of experience sampling. *Journal of Happiness Studies*, 4, 185–199.

Cuypers, K., De Ridder, K., Kvaløy, K., Knudtsen, M. S., Krokstad, S., Holmen, J., & Lingaas Holmen, T. (2012). Leisure time activities in adolescence in the presence of susceptibility genes for obesity: risk or resilience against overweight in adulthood? The HUNT study. *BMC Public Health*, 12, 820, 1–10.

CuPo2025. (2017). *Strategy for Cultural Policy 2025 – Ministry of Education and Culture*. Publications of the Ministry of Education and Culture, Finland 2017:2.

Dahl Haugsevje, Å., Torvik, H. M., Stavrum, H., & Aasen Leikvoll, G. K. (2020). Begrunnelser for lokal kreativ næring: Instrumentell kulturpolitikk som tilslørende begrep. *Nordisk Kulturpolitisk Tidsskrift*, 23 (2), 86–103.

Danmarks Radio. (2023). *Ska kulturen redde verden?* Danmarks Radio (Hämtad 2023-10-10). <https://www.dr.dk/nyheder/politik/skal-kulturen-redde-verden>.

Denti, D., Crociata, A., & Faggian, A. (2023). Knocking on Hell’s door: dismantling hate with cultural consumption. *Journal of Cultural Economics*, 47, 303–349.

Diurlin, L., & Norén, F. (2021). Cultural policy as a governmental proxy tool for improved health: the Swedish National Board of Health and Welfare’s collaborations with cultural workers 1970–1975. *International Journal of Cultural Policy*, 27 (5), 667–682.

Djicic, M., Oatley, K., Zoeterman., & Peterson, J. B. (2009). On being Moved by Art: How Reading Fiction Transform the Self. *Creativity Research Journal*, 21 (1), 24–29.

Dow, R., Warran, K., Letrondo, P., & Fancourt, D. (2023). The arts in public health policy: progress and opportunities. *Lancet Public Health*, 8, 155–160.

Duelund, P. (2001). Cultural Policy in Denmark. *The Journal of Arts Management, Law, and Society*, 31 (1), 34–56.

Duelund, P. (2003). Cultural Policy in Denmark. I Duelund (red.) *The Nordic Cultural Model. Nordic cultural policy in transition*. Nordic Cultural Institute.

Duelund, P. (2008). Nordic cultural policies: A critical view. *International Journal of Cultural Policy*. 14 (1), 7–24.

Dümcke, C., & Gnedovsky, M. (2013). *The Social and Economic Value of Cultural Heritage: literature review*. EENC Paper. European Expert Network on Culture.

Efstathopoulou, L., & Bungay, H. (2021). Mental health and resilience: Arts on Prescription for children and young people in a school setting. *Public Health*, 198, 196–199.

Erhvervs- og Byggestyrelsen. (2011). *Vækst via oplevelser 2011 – en analyse af Danmark i oplevelsesøkonomien*. Erhvervs- og Byggestyrelsen, Center for Kultur- og Oplevelseøkonomi.

Eriksson, B. (2023). Bonding and bridging. Social cohesion in collaborative cultural practices in shared local spaces. *Nordisk Kulturpolitisk Tidsskrift*, 26 (1), 26–41.

ESPON. (2020). *Measuring economic impact of cultural heritage at territorial level. Approaches and Challenges*. Working paper. ESPON.

European Commission. (2006). *The economy of culture in Europe*. Study prepared for the European Commission (Directorate-General for Education and Culture. European Affairs.

European Commission. (2022a). *Stormy times. Nature and humans: Cultural courage for change. 11 messages for and from Europe*.

European Commission. (2022b). *Get inspired! Culture: a driver for health and well-being in the EU*.

European Commission. (2023). *Culture and Democracy: the evidence. How citizens' participation in cultural activities enhances civic engagement, democracy and social cohesion*.

Fancourt, D., & Finn, S. (2019). *What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being? A scoping review*. Health evidence network synthesis report 67. World Health Organisation.

Fancourt, D., Warran, K., & Aughterson, H. (2020). *Evidence Summary for Policy. The role of arts in improving health & wellbeing*. Report to the Department for Digital, Culture, Media & Sport. Department of Behavioural Science & Health.

Feng, F., Zhang, Y., Hou, J., Cai, J., Jiang, Q., Li, X., Zhao, Q., & Li, B-A. (2018). Can music improve sleep quality in adults with primary insomnia? A systematic review and network meta-analysis. *International Journal of Nursing Studies*, 77, 189–196.

Feng, L., Romero-Garcia, R., Suckling, J., Tan, J., Larbi, A., Cheah, I., Wong, G., Tsakok, M., Lanskey, B., Lim, D., Li, J., Yang, J., Goh, B., Teck, T. G. C., Ho, A., Wang, X., Yu, J. T., Zhang, C., Tan, C., Chua, M., Li, J., Totman, J., Wong, C., Loh, M., Foo, R., Tan, C. H., Goh, L. G., Mahendran, R., Kennedy, B.K., & Kua, E. H. (2020). Effects of choral singing versus health education on cognitive decline and aging: a randomized controlled trial. *Aging*, 12 (24), 24798–24816.

Finansministeriet. (2023). *Regeringens proposition till riksdagen om statsbudgeten för 2023*.

Finnish Parliament. (2019). *Lag om kommunernas kulturverksamhet*.

Florida, R. (2002). *The Rise of the Creative Class and How It's Transforming Work, Leisure, Community and Everyday Life*. Basic Books.

Franklin, A. (2016). Journeys to the Guggenheim Museum Bilbao: Towards a revised Bilbao Effect. *Annals of Tourism Research*, 59, 79–92.

Frenander, A. (2001). Kulturpolitik för folkhemmet. *Nordisk Kulturpolitisk Tidskrift*, (2), 86–99.

- Frenander, A. (2014). *Kulturen som kulturpolitikens stora problem. Diskussion om svensk kulturpolitik fram till 2010*. Gidlunds förlag.
- Fujiwara, D. (2013). *Museums and Happiness: The value of participating in museums and the arts*. Museum of East Anglian Life & Arts Council England.
- Förenta Nationerna. (1948). *Allmän förklaring om de mänskliga rättigheterna*.
- Galloway, S. (2006). A Literature Review. I *Well-Being and Quality of Life: Measuring the Benefits of Culture and Sport*. Scottish Executive Social Research.
- Gao, Q., Hall, A., Linder, S., Leonard, A., & Qian, M. (2021). Promoting Head Start Dual Language Learners' Social and Emotional Development Through Creative Drama. *Early Childhood Education Journal*, 50, 761–771.
- Gergaud, O., & Ginsburgh, V. (2016). *Evaluating the Economic Effects of Cultural Events*. ECARES working paper 2016-24.
- GESAC. (2021). *Rebuilding Europe. The cultural and creative economy before and after the COVID-19 crisis*. GESAC.
- Gibson, L. (2008). In defence of instrumentality. *Cultural Trends*, 17 (4), 247–257.
- Glew, S. G., Simonds, L. M., & Williams, E. I. (2021). The effects of group singing on the wellbeing and psychological outcomes of children and young people: a systematic integrative review. *Arts & Health*, 13 (3), 240–262.
- Government of Denmark. (2003). *Denmark in the Culture and Experience Economy – 5 new steps. The Danish Growth Strategy*.
- Government of Iceland. (2022). *Agreement on the Platform for the Coalition Government of the Independence Party, the Left Green Movement and the Progressive Party*.
- Greboz-Haring, K., Thun-Hohenstein, L., Schuchter-Wiegand, A. K., Irons, Y., Bathke, A., Phillips, K., & Clift, S. (2022). The need for Robust Critique of Arts and Health Research: Young People, Art Therapy and Mental Health. *Frontiers in Psychology*, 13, 1–10.
- Greffe, X. (2011). The Economic Impact of the Louvre. *The Journal of Arts Management, Law, and Society*, 41 (2), 121–137.
- Grinell, K. (2023a). *Att belägga museers värde. En kunskapsöversikt*. Göteborgs Stads kulturförvaltning.
- Grinell, K. (2023b). *Kulturens värde och sociala effekter. 2:a reviderade och utökade versionen*. Göteborgs Stads kulturförvaltning.

- Grodach, C., Foster, N., & Murdoch, J. (2014). Gentrification and the artistic dividend: The role of the arts in neighbourhood change. *Journal of the American Planning Association*, 80 (1), 21–35.
- Gross, S. A., & Musgrave, G. (2020). *Can Music Make You Sick? Measuring the price of musical ambition*. University of Westminster Press.
- Guccio, C., Lise, D., Martorana, M., & Mignos, A. (2017). On the role of cultural participation in tourism destination performance: an assessment of using robust conditional efficiency approach. *Journal of Cultural Economics*, 41 (2), 129–154.
- Guðmundsson, G. (2003). Cultural Policy in Iceland. In Duelund (red.) *The Nordic Cultural Model. Nordic cultural policy in transition*. Nordic Cultural Institute.
- Guetzkow, J. (2002). *How the Arts Impacts Communities. An introduction to the literature on arts impact studies*. Working Paper Series, 20. Princeton University.
- Günes, V. (2012). Konstens nyttiga onyttta. En undersökning av dikotomin mellan konstens egenvärde och dess instrumentella roll i fallet Konstfrämjandets riksorganisation och den statliga kulturpolitiken. *Nordisk kulturpolitisk tidskrift*, 15 (1), 78–96.
- Hadley, S. (2018). Publikutveckling – en demokratisering av kulturen. I Wiklander et al., (red.) *Publik. En antologi om konst, kultur och utveckling*. Kultur i Väst.
- Hadley, S., & Gray, C. (2017). Hyperinstrumentalism and cultural policy: means to an end or an end to meaning. *Cultural Trends*, 26 (2), 95–106.
- Hansen, E., Sund, E., Knudtsen, M. S., Krokstad., & Lingaas Holmen, T. (2015). Cultural activity participation and associations with self-perceived health, life-satisfaction and mental health: The Young HUNT study, Norway. *BMC Public Health*, 15 (544), 1–8.
- Haraldsen, T., Flygind, A. K., Overvåg, K., & Power, D. (2004). *Kartlegging av kulturnæringene I Norge – økonomisk betydning, vekst- og utviklingspotensial*. ØF-Rapport 10/2004. Østlandsforskning.
- Haraldsen, T., Overvåg, K., & Vaagland, J. (2005). *Kulturnæringene i storbyregionene Oslo, Bergen, Trondheim og Stavanger. Kartlegging og analyse av økonomisk betydning, dynamikk, lokalisering og utviklingsstrategier*. ØF-rapport nr 05/2005. Østlandsforskning.
- Harding, T. (2007). *Nationalising Culture. The reorganisation of national culture in Swedish cultural policy 1970–2002*. Linköping University.
- Harding, T. (2015). Bildning as a Central Concept in the Cultural Policy of the Swedish Government. *Nordisk Kulturpolitisk tidskrift*, 18 (2), 161–181.

- Heiskala, K. (2023). Dance Movement Therapy with a person who is a refugee and diagnosed with post-traumatic stress disorder. *Nordic Journal of Arts, Culture and Health*, 4 (2), 1–6.
- Henningsen, E. (2015). Kulturpolitikens sedimentering. Kulturløftet som kulturpolitisk vekstperiode. *Nordisk kulturpolitisk tidskrift*, 18 (1), 28–40.
- Hirvi-Ijäs, M., Jakonen, O., Kanerva, A., Karri, A., Karttunen, S., Kuisma, M., Niiniaho, A K., Lahtinen, E., Renko, V., Ruusuvirta, M., & Sokka, S. (2020). *City development and cultural policy. Results from EspooCult Research*. Cupore.
- Holt, N. J. (2023). The impact of remote arts on prescription: Changes in mood, attention and loneliness during art workshops as mechanisms for wellbeing change. *Nordic Journal of Arts, Culture and Health*, 5 (1), 1–13.
- Hylland, O. M. (2014). Kulturpolitikk og paternalism. En diskusjon av ideologisk kontinuitet. *Nordisk Kulturpolitisk Tidskrift*, 17(1), 9–26.
- Ibenholt, K., Ericsson, B., Gran, B., & Rykkja, A. (2019). *Ringverkninger av kulturelle aktiviteter i Møre og Romsdal*. Rapport 01-2019. Østlandsforskning.
- Indecon. (2009). *Assessment of Economic Impact of the Arts in Ireland*. Arts and Culture Scoping Research Project. Indecon.
- Iversen, G. (2013). Fra kontroll til næringsutvikling – en introduksjon til norsk filmpolitikk 1913–2013. *Nordisk kulturpolitisk tidskrift*, 16 (1), 9–24.
- Jackson, A., & McManus, R. (2019). SROI in the art gallery; valuing social impact. *Cultural Trends*, 28 (2–3), 132–145.
- Jacobsen, J. H., Stelzer, J., Fritz, T. H., Chételat, G., La Joie, R., & Turner, R. (2015). Why musical memory can be preserved in advanced Alzheimer's disease. *Brain*, 138 (8), 2438–2450.
- Jakonen, O., & Renko, V. (2023). A Review of the Government Programme's Cultural Policy in Finland. Cupore. <https://www.cupore.fi/en/information/blog/a-review-of-the-government-programme-s-cultural-policy-in-finland> (hämtad 2023-11-22)
- Jancovich, L., & Stevenson, D. (2021). Failure seems to be the hardest word to say. *International Journal of Cultural Policy*, 27 (7), 967–981.
- Jancovich, L., & Stevenson, D. (2022). *Failures in Cultural Participation*. Palgrave Macmillan
- Jeanotte, M. S. (2017). *The Social Effects of Culture. A Literature Review*. Centre of Governance, University of Ottawa.
- Jensen, A. (2019). Culture Vitamins – an Arts on Prescription project in Denmark. *Perspectives in Public Health*, 139 (3), 131–136.

Jensen, J. (2003). Expressive Logic: A New Premise in Arts Advocacy. *The Journal of Arts Management, Law and Society*, 33(1), 65–80.

Jensen, A., & Bonde, L. O. (2020). An Arts on Prescription Programme: Perspectives of the Cultural Institutions. *Community Mental Health Journal*, 56, 1473–1479.

Johannisson, J. (2006). *Det lokala möter världen. Kulturpolitiskt förändringsarbete i 1990-talets Göteborg*. Valfrid.

Johannisson, J. (2012). Kulturpolitik som redskap för mångfald. Några grundläggande späningsförhållanden. I Austen & Florén (red.) *Den utmanande diskussionen – Debattskrift om kulturpolitik och identiteter i Norden*. Nordiska ministerrådet.

Johansson, L. A. (2017). *Att dansa efter maktens pipa. Kultur i politikens tjänst*. Timbro förlag.

Jones M., Kimberlee R., Deave T., & Evans S. (2013). The role of community centre-based arts, leisure and social activities in promoting adult well-being and healthy lifestyles. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 10 (5), 1948–1962.

Jonsson, K. (2002). Vad var kulturdemokrati? Linjer i det tidiga 1960-talets debatt om en demokratisk kultursyn. *Nordisk Kulturpolitisk Tidskrift*, (1), 183–208.

Kabeer, E. (2022). Cultural Policy Development in the 21st Century – Tales of two decades in Iceland. In Kulturanalys Norden (red.) *Cultural policy in the Nordic welfare states. Aims and functions of public funding for culture*. Nordic Council of Ministers.

Kangas, A. (2001). Cultural Policy in Finland. *The Journal of Arts Management, Law, and Society*, 31 (1), 57–78.

Karlsson, D., & Lekvall, L. (2002). *Den ofrivillige företagaren. En studie av kultur, ekonomi och företagande*. Nätverkstan Kultur i Väst.

Kelly, S., Davies, L., Harrop, D., McClimens, A., Peplow., & Pollard, N. (2016). *Reviewing art therapy research: A Constructive critique*. Arts & Humanities Research Council.

KK-Stiftelsen. (2003). *Upplevelseindustrin 2003. Statistik och jämförelser*.

Kleberg C-J., & Forsell, T. (2019). *Har kulturpolitiken lyckats?* Kulturkontoret Stockholm.

Kouvonen, A., Swift, J. A., Stafford, M., Cox, T., Vahtera, J., Väänänen, A., Heponiemi, T., De Vogli, R., Griffiths, A., & Kivimäki, M. (2012). Social participation and maintaining recommended waist circumference: prospective evidence from the English Longitudinal Study of Aging. *Journal of Aging and Health*, 24 (2), 250–268.

Kreutz, G. (2014). Does singing facilitate social bonding? *Music Medicine*, 6 (2), 51–60.

Kultur- og likestillingsdepartement. (2023). *Høring - utkast til endringer i kulturloven*.

Kulturanalys Norden. (2022a). *Delaktighet i kulturlivet i Norden. En kunnskapsöversikt med utgangspunkt i kulturvaneundersøkingar och forskningen om kulturpolitik*. Nordisk kulturfakta 2022:07.

Kulturanalys Norden. (2022b). *Konstens och kulturens frihet i Norden. En kunnskapsöversikt med utgangspunkt i forskningen om kulturpolitik*. Nordisk kulturfakta 2022:03.

Kulturanalys Norden. (2022c). *Cultural policy in the Nordic welfare states. Aims and functions of public funding for culture*. Nordic Council of Ministers.

Kulturanalys Norden. (2023). *Kultursektorn efter Covid-19-pandemin*. Nordisk kulturfakta 2023:03. Nordiska ministerrådet.

Kulturdepartementet. (2016). *Uppdrag till Statens kulturråd om att genomföra kunskaphöjande insatser kring hur verksamheter som förmedlar konst och kultur kan synliggöra och utmana negativa stereotyper*.

Kulturdepartementet. (2017). *Uppdrag till Statens kulturråd att genomföra en nationell översyn av området kultur och hälsa*.

Kulturministeriet. (2000). *Danmarks kreativa potentiale. Kultur- og erhvervspolitisk redegørelse 2000*.

Kulturministeriet. (2009). *Kultur for alle. Kultur i hele landet*.

Kulturministeriet. (2014). *Arkitekturpolitik. Mennesker i Centrum*.

Kulturministeriet. (2017). *Den Internationale kulturpanel. Strategi 2017-2020*.

Kulturministeriet. (2023). *Kulturpolitisk redegørelse*.

Kühlmann, A. Y. R., de Rooij, A., Kroese, L. F., van Dijk, M., Hunink, M. G. M., & Jeekel, J. (2018). Meta-analysis evaluating music interventions for anxiety and pain in surgery. *British Journal of Surgery*, 105 (7), 773–783.

Laitinen, L., Jakonen, O., Lahtinen, E., & Lilja-Viherlampi, L. M. (2020). From grassroots activities to national policies – the state of arts and health in Finland. *Arts & Health*, 1–18.

Langen, F., & Garcia, B. (2009). *Measuring the Impacts of Large Scale Events: A Literature Review*. Impacts 08. European Capital of Culture Research Programme.

- Larsson, T., & Svensson, P. (2003). Cultural Policy in Sweden. *The Journal of Arts Management, Law, and Society*, 31 (1), 79–96.
- Lee, D. (2013). How the Arts Generate Social Capital to Foster Intergroup Social Cohesion. *The Journal of Art Management, Law, and Society*, 43 (1), 4–17.
- Lindström Sol, S., Gustrén, C., Nelhans, G., Eklund, J., Johannisson, J., & Blomgren, R. (2022). Mapping research on the social impact of the arts: what characterises the field? *Open Research Europe*, 1 (124), 1–35.
- Liu, Y. H., Lee, C. S., Yu, C. H., & Chen, C. H. (2016). Effects of music listening on stress, anxiety, and sleep quality for sleep-disturbed pregnant women. *Women Health*, 56 (3), 296–311.
- LOV-2007-06-29-89. *Lov om offentlige styresmakters ansvar for kulturverksemd (kulturlova)*.
- Lundenmark, E. (2020). A positive breathing space: Participatory theatre at a psychiatric ward in Stockholm. *Nordic Journal of Arts, Culture and Health*, 2 (1), 68–73.
- Madden, C. (2001). Using 'Economic' Impact Studies in Arts and Cultural Advocacy: A Cautionary Note. *Media International Australia*, 98 (1), 161–178.
- Malmsten, H. (2023). *Museernas samhällsrelevans. En kunskapsöversikt över museers bidrag till social hållbarhet*. Riksantikvarieämbetet.
- Mangset, P., & Hylland, O. M. (2017). *Kulturpolitikk. Organisering, legitimering og praksis*. Universitetsforlaget.
- Matarasso, F. (1997). *Use or Ornament. The Social Impact of Participation in the Arts*. Comedia.
- Magnusardóttir Olsen & Neshmarar Olsen. (2022). *Resume af Elsa Maria Magnusardóttir Olsen Magnus og Heidi Neshamar Olsens speciale*. Uddannelse og Forskningsministeriet.
- Maxwell, R., & Miller, T. (2017). Greening cultural policy. *International Journal of Cultural Policy*, 23 (2), 174–185.
- McWilliams, A. (2022). *Kulturarvets betydelse i krig och konflikt. En diskussion om behov av kulturarvsforskning för totalförsvaret*. FOI.
- Meld. St. 8. (2018). *Kulturens kraft. Kulturpolitikk for framtida*. Melding til Stortinget (2017–2018). Det Kongelege kulturdepartement.
- Meld. St. 18. (2021). *Opplive, skape, del. Kunst og kultur for, med og av barn og unge*. Det Kongelege kulturdepartement.

Meld. St. 22. 2023. *Kunstnarkår*. Melding til Stortinget (2022–2023). Det Kongelige Kultur- og Likestillingsdepartementet.

Merli, P. (2002). Evaluating the social impact of participation in arts activities. *International Journal of Cultural Policy*, 8 (1), 107–118.

Minaric, A., Horvat, M., & Smolicic, V. S. (2017). Dealing with the positive publication bias: Why you should really publish your negative results. *Biochemica Medica*, 27 (3), 1–6.

Ministry of Education. (2009). *Strategy for Cultural Policy*.

Ministry of Education, Science and Culture. (2013). *National Cultural Policy Iceland*.

Ministry of Education and Culture. (2017). *Strategy for Cultural Policy 2025*.

Mirza, M. (2005). The Therapeutic State. Addressing the emotional needs of the citizens through the arts. *International Journal of Cultural Policy*, 11 (3), 261–273.

Mirza, M. (2006). The arts as painkiller. In Mirza (red.) *Culture Vultures. Is UK arts policy damaging the arts?* Policy Exchange.

Muren, A. (1994). Argument för offentligt stöd till kultur – en genomgång av nationalekonomisk teori. I Muren et al., (red.) *Varför kulturstöd? Ekonomisk teori och svensk verklighet*. ESO, Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi.

Murray, M., & Crummett, A. (2010). "I don't think they knew we could do these sorts of things": social representations of community and participation in community arts by older people. *Journal of Health Psychology*, 15 (5), 777–785.

Murrock, C. J., & Graor, C. H. (2016). Depression, Social Isolation, and the Lived Experience of Dancing in Disadvantaged Adults. *Archives of Psychiatric Nursing*, 30 (1), 27–34.

Musgrave, G. (2023). Music and wellbeing vs. musicians' wellbeing: Examining the paradox of music-making positively impacting wellbeing, but musicians suffering from poor mental health. *Cultural Trends*, 32 (3), 280–295.

Myndigheten för kulturanalys. (2019). *Kultur i demokratins tjänst: En utvärdering av satsningen Äga rum*. Rapport 2019:2.

Myndigheten för kulturanalys. (2021). *Så fri är konsten. Den kulturpolitiska styrningens påverkan på den konstnärliga friheten*. Rapport 2021:1.

Myrvold, C. B., & Wergeland, E. S. (2018). Participatory action in the age of green urbanism. How Futurefarmers leapfrogged the culture consumer? *International Journal of Cultural Policy*, 24 (3), 350–367.

Nordiska ministerrådet. (2020). *Konst och kultur – drivkraften för hållbar utveckling i Norden. Kulturpolitiska samarbetsprogram 2021–2024.*

NOU 2013:4. *Kulturutredningen 2014.*

Nyashanu, M., Ikhile, D., & Pfende, F. (2021). Exploring the efficacy of music in palliative care: A scoping review. *Palliative and Support Care*, 19 (3), 355–360.

OECD. (2019). *Culture and Local Development: Maximising the Impact. Guide for Local Governments, Communities and Museum.* OECD & ICOM.

OECD. (2021). *Economic and social impact of cultural and creative sector. Note for Italy G20 Presidency Culture Working Group.*

OECD. (2022). *The Culture Fix. Creative People, Places and Industries.*

O'Kelly, J., & Koffman, J. (2007). Multidisciplinary perspectives of music therapy in adult palliative care. *Palliative Medicine*, 21 (3), 235–241.

Pasikowska-Schnass, M., & Widuto, A. (2022). *Culture and regional development. Briefing.* European Parliament.

Plaza, B. (2006). The return on Investment of the Guggenheim Museum Bilbao. *International Journal of Urban and Regional Research*, 30 (2), 452–467.

Pritchard, S. (2020). The artwashing of gentrification and social cleansing. In Adey et al., (red.) *The Handbook of Displacement.* Palgrave.

Proposition 1974:28. Den statliga kulturpolitiken.

Proposition 2017/18:110. Politik för gestaltad livsmiljö.

Proposition 2009/10:3. Tid för kultur.

Proposition 2015/16:132. *Mer film till fler – en sammanhållen filmpolitik.*

Putnam, R. (1993). *Making democracy work: Civic Institutions in modern Italy.* Princeton University Press.

Putnam, R. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community.* Simon & Schuster.

Pyykkönen, M., & Stavrum, H. (2018). Enterprising Culture: Discourses on Entrepreneurship in Nordic Cultural Policy. *The Journal of Arts Management, Law, and Society*, 48 (2), 108–121.

Radich, A. J. (1992). *Twenty years of Economic Impact Studies of the Arts: A Review.* National Endowment for the Arts.

Rayman-Bacchus, L., & Radavoi, C. N. (2019). Advancing culture's role in sustainable development: social change through cultural policy. *International Journal of Cultural Policy.*

- Regeringskansliet. (2014). *En strategi för lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck*.
- Region Skåne. (2023). *Hela människan, hela livet. Region Skånes strategi för kultur och hälsa 2022–2030*.
- Rius-Ulldemolins, J., Moreno, V. F., & Hernández I. M. (2019). The dark side of cultural policy: economic and political instrumentalization, white elephants, and corruption in Valencian cultural institutions. *International Journal of Cultural Policy*, 25 (3), 282–297.
- Røyseng, S. (2007). *Den gode, helige og disiplinerte kunsten. Forestillinger om kunstens autonomi i kulturpolitikk og kunstledelse*. Telemarksforskning.
- Røyseng, S. (2009). Godhet og Galskap. Om den frie scenekunstens legitimitet. *Peripeti*, 12, 5–17.
- Røyseng, Sigrid. (2016). Myk og hard instrumentalisme i kulturpolitikken. *Nordisk Kulturpolitisk Tidsskrift*, 19 (2), 159–162.
- Røyseng, S. (2019). The social contract of artists in the era of cultural industries. *International Journal of Cultural Policy*, 25 (2), 154–170.
- Saayman, M., & Saaymann, A. (2006). Does the location of arts festivals matter for the economic impact? *Papers in Regional Science*, 85 (4), 569–584.
- Sacco, P. L. (2011). *Culture 3.0: A new perspective for the EU 2014–2020 structural funds programming*. European Expert Network on Culture.
- Sand, M. (2019). *Tro, hopp och konst – Konst som politiskt verktyg: Forskningsrapport om Statens konstråds satsning Konst händer 2016–2018*. ArkDes.
- Saukkonen, P. (2006). From the promotion of national identity to the management of plurality: cultural policy development in Belgium (Flanders, Finland and the Netherlands). *Nordisk kulturpolitisk tidsskrift*, 9 (2), 75–99.
- Saukkonen, P. (2017). Kulturpolitik och kulturell mångfald i fyra nordiska länder. I Kulturanalys Norden (red.), *Vem får vara med? Perspektiv på inkludering och integration i kulturlivet i de nordiska länderna*. Kulturanalys Norden.
- Schneider, C. P., & Nelson, K. (2008). *Mightier than the Sword. Arts and Culture in the U.S.-Muslim World Relationship*. The Saban Center for Middle East Policy at Brookings.
- Scott, C. (2006). Museums: Impact and Value. *Cultural Trends*, 15 (1), 45–75.
- Seaman, B. A. (2011). Economic Impact of the Arts. In Towse (red.), *A Handbook of Cultural Economics*. Edward Elgar Publishing.

- Sermersooq. (u.å). *Kulturpolitik*. <https://sermersooq.gl/da/kulturpolitik/> (Hämtad 2023-11-21)
- Sezen, C., & Ünsalver, B. Ö. (2018). Group art therapy for the management of fear of childbirth. *The Arts in Psychotherapy*, 64, 9–19.
- Sharp, J., Pollock, V., & Paddison, R. (2005). Just Art for a Just City: Public Art and Social Inclusion in Urban Regeneration. *Urban Studies*, 42 (5/6), 1001–1023.
- Sharp, K., & Hewitt, J. (2014) Dance as an intervention for people with Parkinson's disease: a systematic review and meta-analysis. *Neuroscience and Biobehavioural Reviews*, 47, 445–56.
- Shenfield, T., Trehub, S. E., & Nakata, T. (2003). Maternal singing modulates infant arousal. *Psychology of Music*, 31 (4), 365–75.
- Shi, Z. M., Lin, G., H., & Xie, Q. (2016). Effects of music therapy on mood, language, behaviour, and social skills in children with autism: a meta-analysis. *Chinese Nursing Research*, 3 (3), 137–41.
- Shrivastava, P., Ivanaj, V., & Ivanaj, S. (2012). *Sustainable development and the arts*. *International Journal of Technology Management*, 60 (1/2), 23–43.
- Silvia, P. J. (2009). Looking Past Pleasure: Anger, Confusion, Disgust, Pride, Surprise, and Other Unusual Aesthetic Emotions. In *Psychology of Aesthetics, Creativity, and the Arts*, 3 (1), 48–51.
- Sjöholm, C. (2013). Jakten på regional tillväxt. *Nordisk Kulturpolitisk Tidskrift*, 16 (2), 316–339.
- Skardhamar, A-K. (2020). *To Be or Not to Be a Nation: Representations of Decolonisation and Faroese Nation Building in Hunnar Hoydal's novel Ì Havsins hjarta (2007)*. I Körber & Volquardsen (red.) *The Postcolonial North Atlantic. Iceland, Greenland and the Faroe Islands*. Noreuropa-Institut der Humboldt-Universität zu Berlin.
- Skot-Hansen, D. (1999). Kultur til tiden – strategier i den lokale kulturpolitik. *Nordisk Kulturpolitisk Tidskrift*, (1), 7–27.
- Skr. 2020/21:133. *Nationell strategi för hållbar regional utveckling i hela landet 2021–2030*.
- Skyllstad, K. (2000). Creating a Culture of Peace. The Performing Arts in Interethnic Negotiations. *Journal of Intercultural Communication*, 2 (2), 1–7.
- Sohl, L. (2021). Vems blick och vems röst? Kulturpolitik i marginaliserade områden. I Gawell & Papakostas (red.) *Att göra stad. I Stockholms urbana periferi*. Stockholmia förlag.

- Sokka, S., & Kangas, A. (2006). From Private Initiatives Towards the State Patronage. *Nordisk kulturpolitisk tidskrift*, 9 (1), 116–136.
- SOU 1956:13. *Konstbildning i Sverige. Förslag till åtgärder för att främja svensk estetisk fostran avgivet av 1948 års konstutredning.*
- SOU 1972:20. *Läs- och bokvanor i fem svenska samhällen: Litteraturutredningens läsvanestudier.*
- SOU 1974:5. *Boken: Litteraturutredningens huvudbetänkande.*
- SOU 2009:16. Betänkande av Kulturutredningen - Förnyelseprogram
- SOU 2015:88. *Gestaltad livsmiljö – en ny politik för arkitektur, form och design.*
- Sridharan, K., & Sivaramakrishnan, G. (2016). Therapeutic clowns in pediatrics: a systematic review and meta-analysis of randomized controlled trials. *European Journal of Pediatrics*, 175 (10), 1353–1360.
- St. meld. nr.8. (1973-74). *Om organisering og finansiering av kulturarbeid.* Kyrkje- og undervisningsdepartementet.
- Staricoff, R. L. (2004). *Arts in health: a review of the medical literature.* Research report 36. Arts Council England.
- Statsministeriet. (2011). *Et Danmark, der står sammen. Regeringsgrundlag, oktober 2011.*
- Statsministeriet. (2022). *Ansvar for Danmark. Den politiske grundlag for Danmarks regering.*
- Statsrådet. (2023). *Ett starkt och engagerat Finland. Regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering.*
- Stavrum, H. (2013). Begeistringsforskning eller evalueringstyranni? Om kunnskap om kunst for barn og unge. *Nordisk Kulturpolitisk Tidskrift*, 16 (1), 154–171.
- Sterngold, A. H. (2004). Do Economic Impact Studies Misrepresent the Benefits of Arts and Cultural Organizations? *The Journal of Arts Management, Law, and Society*, 34 (3), 166–187.
- Tamir, D. I., Bricker, A. B., Dodell-Feder, D., & Mitchell, J. P. (2016). 'Reading fiction and reading minds: the role of simulation in the default network'. *Social Cognitive and Affective Neuroscience*, 11 (2), 215–224.
- Taylor, P., Davies, L., Wells, P., Gilbertson., & Tayleur, W. (2015). *A review of the Social impacts of Culture and Sport.* Department for Culture, Media and Sport, UK.
- Thaut, M H., Rice, R.R., Braun Janzen, T., Hurt-Thaut, C. P., & McIntosh, G. C. (2018). Rhythmic auditory stimulation for reduction of falls in Parkinson's disease: a randomized controlled study. *Clinical Rehabilitation*, 33 (1), 34–43.

- Throsby, D. (2004). Assessing the Impacts of a Cultural Industry. *The Journal of Arts Management, Law and Society*, 34 (3), 188–204.
- Throsby, D. (2008). The concentric circles model of the cultural industries. *Cultural Trends*, 17 (3), 147–164.
- Tohmo, T. (2004). Economic value of a local museum: Factors of willingness-to-pay. *The Journal of Socio-Economic*, 33 (2), 229–240.
- Tom Fleming Creative Consultancy. (2015). *Cultural and creative spillovers in Europe. Report on a preliminary evidence review*. Tom Fleming Creative Consultancy.
- Tuinmann, G., Preissler, P., Böhmer, H., Suling, A., & Bokemeyer, C. (2017). The effects of music therapy in patients with high-dose chemotherapy and stem cell support: a randomized pilot study. *Psychooncology*, 26 (3), 377–384.
- UNESCO. (1969). *Cultural policy – a preliminary study*.
- UNESCO. (2018). *Culture for the 2030 Agenda*.
- UNESCO. (2022). *Reshaping policies for Creativity. Addressing culture as a global public good*.
- van Puffelen, F. (1996). Abuses in Conventional Impact Studies in the Arts. *International Journal of Cultural Policy Research*, 2 (2), 241–254.
- Vestheim, G. (1994). Instrumental Cultural Policy in Scandinavian Countries: A Critical Historical Perspective. *International Journal of Cultural Policy*, 1 (1), 57–71.
- Vestheim, G. (1995). *Kulturpolitikk i det moderne Norge*. Det Norske Samlaget.
- Vestheim, G. (2008). All kulturpolitikk er instrumentell. I Beckman & Månsson (red.) *Kultursverige 2009: Problemanalys och statistik*. Linköpings universitet, SweCult.
- Vestheim, G. (2018). Frå kulturell velferdspolitik til revisjon og kontroll. *Nordisk Kulturpolitisk Tidsskrift*, 21 (1), 94–120.
- Vestheim, G. (2021). Cultural Radicalism versus Christian Conservatism: Political Controversies in Literary Nation Building in Norway, 1863–1938. *Nordisk kulturpolitisk tidsskrift*, 24 (1), 7–23.
- Wang, S. (2016). Turning Right/Turning Left? A Neoclassical Socioeconomic Query of the Arts Signaled by Museum and Branding in Finland. *The Journal of Arts Management, Law and Society*, 46 (4), 164–176.
- Webster, E., & McKay, G. (2015). The impact of (jazz) festivals: An Arts and Humanisites research Council-funded research report. *Jazz Research Journal*, 9 (2), 169–193.

Weitze, C. (2023). Forfatter: Hvorfor vil regeringen nedsætte et råd, når vi allerede har den kunst, vi har brug for? *Altinget 2023-02-20* (Hämtad 2023-10-10)
<https://www.altinget.dk/kultur/artikel/forfatter-hvorfor-vil-regeringen-nedsaette-et-raad-naar-vi-allerede-har-den-kunst-og-kultur-vi-har-brug-for>

Weziak-Bialowolska, D. (2016). Attendance of cultural events and involvement with the arts-impact evaluation on health and well-being from a Swiss household panel survey. *BMC Public Health*, 139, 161–169.

Weziak-Bialowolska, D., & Bialowolski, P. (2016). Cultural events - does attendance improve health? Evidence from a Polish longitudinal study. *BMC Public Health*, 16, 730.

Wiberg, S. (2019). *Att hålla "både och"*. Stockholm: Statens konstråd.

Wictor-Mach, D. (2020). What role for culture in the age of sustainable development? UNESCO's advocacy in the 2030 Agenda negotiations. *International Journal of Cultural Policy*, 26 (3), 312–327.

WHO. (2019). *Intersectoral action: the arts, health and well-being. Synergy between sectors: Supporting health through the arts.*

Zbranca, R., Dâmaso, M., Blaga, O., Kiss, K., Dascăl, M. D., Yakobson, D., & Pop, O. (2022). CultureForHealth Report. Culture's contribution to health and well-being. A report on evidence and policy recommendations for Europe. CultureForHealth. Culture Action Europe.

Zelier, C. (2003). The Role of Artistic Processes in Peace-Building in Bosnia-Herzegovina. *Peace and Conflict Studies*, 10 (2), 62–75.

Zinn-Kirchner, Z. M., Alotaibi, M., Mürbi, D., & Caffier, P. P. (2023). For Fiddlers on the Roof and in the Pit. Healthcare and Epidemiology of Playing-Related Problems in Violinists. *Journal of Multidisciplinary Healthcare*, 16, 2485–2497.

Ålands landskapsregering. (2013). *Förslag till kulturpolitiskt program för landskapet Åland från 2013.*

Ålands landsskapsregering. (2023). *Kulturpolitisk strategi för Åland 2023-2030.* Utkast.

Om den här publikationen

Kulturens roll och nytta i samhällsutvecklingen

En nordisk kunskapsöversikt med utgångspunkt i forskning och de nordiska ländernas kulturpolitik

Nord 2023:048

ISBN 978-92-893-7767-6 (PDF)

ISBN 978-92-893-7768-3 (ONLINE)

<http://dx.doi.org/10.6027/nord2023-048>

© Nordiska ministerrådet 2023

Foto på framsidan i ONLINE / sidan 2 i PDF: Tina Stafrén/imagebank.sweden.se
Publicerad: 29/12/2023

Den här publikationen är utgiven av Kulturanalys Norden på uppdrag av Nordiska ministerrådet. Kulturanalys Norden utgör ett nordiskt kunskapscentrum för kulturpolitik till nytta för det nordiska kulturpolitiska samarbetet, nationella myndigheter, kulturlivet i de nordiska länderna och nordisk kulturforskning.

Ansvarsfriskrivning

Denna publikation har finansierats av Nordiska ministerrådet. Men innehållet återspeglar inte nödvändigtvis Nordiska ministerrådets synpunkter, åsikter eller rekommendationer.

Rättigheter och tillstånd

Detta verk är tillgängligt under licensen Creative Commons Erkännande 4.0 Internationell (CC BY 4.0) <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

Översättningar: Om du översätter detta verk, vänligen inkludera följande ansvarsfriskrivning: Denna översättning är inte producerad av Nordiska ministerrådet och ska inte betraktas som officiell. Nordiska ministerrådet kan inte hållas ansvarigt för översättningen eller eventuella fel i den.

Bearbetningar: Om du bearbetar detta verk, vänligen lägg till följande ansvarsfriskrivning tillsammans med tillskrivningen: Detta är en bearbetning av ett originalverk av Nordiska ministerrådet. De synpunkter och åsikter som uttrycks i bearbetningen är författarens/författarnas egna. Synpunkterna och åsikterna i denna bearbetning har inte godkänts av Nordiska ministerrådet.

Innehåll från tredje part: Nordiska ministerrådet äger nödvändigtvis inte varje enskild del av detta verk. Nordiska ministerrådet kan därför inte garantera att återanvändningen av innehåll från tredje part inte gör intrång i tredje parts upphovsrätt. Om du vill återanvända innehåll från tredje part står du för de risker sådana upphovsrättsintrång innebär. Du är ansvarig för att avgöra om det finns ett behov av att erhålla tillstånd för användning av innehåll från tredje part. Om ett tillstånd krävs är du också ansvarig för att erhålla ett relevant sådant från upphovsrättsinnehavaren. Exempel på innehåll från tredje part är tabeller, figurer och bilder, men det kan också röra sig av annan typ av innehåll.

Bildrättigheter (ytterligare tillstånd krävs för återanvändning):

Frågor om rättigheter och licenser bör riktas till:
Nordiska ministerrådet/Publikationsenheten
Ved Stranden 18
DK-1061 Köpenhamn
Danmark
pub@norden.org

Det nordiska samarbetet

Det nordiska samarbetet är ett av världens mest omfattande regionala samarbeten. Det omfattar Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige samt Färöarna, Grönland och Åland.

Det nordiska samarbetet är politiskt, ekonomiskt och kulturellt förankrat och en viktig del av europeiskt och internationellt samarbete. Den nordiska gemenskapen arbetar för ett starkt Norden i ett starkt Europa.

Det nordiska samarbetet vill stärka nordiska och regionala intressen och värderingar i en global omvärld. Gemensamma värderingar länderna emellan bidrar till att stärka Nordens ställning som en av världens mest innovativa och konkurrenskraftiga regioner.

Nordiska ministerrådet
Nordens Hus
Ved Stranden 18
DK-1061 Köpenhamn
pub@norden.org

Läs flera nordiska publikationer: <https://www.norden.org/sv/publikationer>